

Protokoll

KIRKEMØTET
1989

Bergen
5.-10. november

Det sjette Kirkemøtet i Den norske kirke ble holdt i Bergen fra søndag 5. til fredag 10. november 1989.

Møtets forhandlinger fant sted på Grand Hotel Terminus.

INNHold ---

I.	ÅPNING AV KIRKEMØTET 1989	7
	1. Åpningsgudstjeneste	9
	2. Åpningsmøte	9
	3. Hovedforedraget	9
II.	KONSTITUERING	11
	1. Innkalling	13
	2. Valg av dirigentskap	13
	3. Sakslisten	13
	4. Valg av tellekorps, Protokollkomite, valgkomite og komiteledere	13
	5. Talerett	14
	6. Komitearbeidet	15
III.	SAKSLISTE	17
IV.	KOMITEINNSTILLINGER OG PLENUMSVEDTAK	21
	KM 1/89: Innstilling fra Protokollkomiteen	23
	KM 2/89: Valg og oppnevninger	26
	KM 3/89: Melding om Kirkerådets virksomhet	30
	KM 4/89: Melding om Mellomkirkelig Råds virksomhet	36
	KM 5/89: Rammeprogram for Kirkerådet 1990-93	40
	KM 6/89: Kirkens økonomi	50
	KM 7/89: Særfond II - Satsingsområder 1990	57
	KM 8/89: Melding om tilsettinger i Den norske kirke	61
	KM 9/89: Tidfesting av Kyrkjemøtet 1991	64
	KM 10/89: Orienteringssaker	66
	- Bispemøtet 1989 - Den lokale kirkes ordning (NOU 1989:7)	
	KM 11/89: Vern om skaperverket	68
	KM 12/89: Bioteknologi og menneskeverd ...	95
	KM 13/89: Abortlovgivningen	95
	KM 14/89: Helligdagslovgivningen	134
	KM 15/89: Mindre liturgiske endringer	140
	KM 16/89: Tjenesteordning for menighetsprester	182
	KM 17/89: Kirkelig medlemsregister	188
	KM 18/89: Ordinasjon av ikke-teologer	191

KM 19/89:	Plan for informasjon i Den norske kyrkja	199
KM 20/89:	Våpen og flagg for Den norske kyrkja	202
KM 21/89:	Norsk kirke i utlandet	205
KM 22/89:	Kirkemøtets forretningsorden	212
V.	DELTAKERE PÅ KIRKEMØTE 1989	215
VI.	KIRKEMØTET'S FASTE KOMITEER	221
VII.	ØVRIGE PROGRAMINNSLAG	227
VIII.	TALER, FOREDRAG OG HILSENER	231
IX.	GENERALDEBATTEN	261

*

I. ÅPNING AV KIRKEMØTET 1989

1. ÅPNINGSGUDSTJENESTE

Kirkemøtet 1989 ble åpnet med nattverd gudstjeneste i Mariakirken søndag 5. november kl. 20:00.

Biskop Georg Hille forrettet under gudstjenesten og preket over teksten i Matt. 5.1-11 (saligprisningene).

2. ÅPNINGSMØTE

Åpningsmøtet fant sted mandag 6. november kl. 09:00 i plenumssalen på Grand Hotel Terminus.

- Kirkerådets formann, Finn Olav Myhre, holdt åpningstalen (gjengitt på s. 233)
- Kirkestatsråd Einar Steensnæs bragte en hilsen fra Kirke departementet (gjengitt på s. 239)

3. HOVEDFOREDRAGET

Professor Ivar Asheim ved Det teologiske Menighetsfakultet holdt hovedforedraget under Kirkemøtet 1989 mandag kveld.

Foredraget hadde som tema "Vern om skaperverket" (gjengitt på s. 242).

II. KONSTITUERING

Konstituering av Kirkemøtet 1989 foregikk i plenum mandag formiddag.

Kirkerådets formann, Finn Olav Myhre, holdt åpningstale og ledet det konstituerende møte fram til dirigentskapet overtok. Formannens tale er gjengitt i Kap. VIII.

1. INNKALLING

Innkalling til Kirkemøtet 1989, vedlagt saksdokumenter, var sendt delegatene til forskriftsmessig tid.

Kirkemøtet hadde ikke merknader til innkallingen.

2. VALG AV DIRIGENTSKAP

Ved skriftlig avstemning ble følgende valgt som dirigenter:

- Fredrik Grønningsæter
Personlig varadirigent:
Ivar Ramvi
- Knut Risnes (Hoveddirigent)
Personlig varadirigent:
Kristian Stendahl
- Tone Thorp
Personlig varadirigent:
Målfrid Nordhaug

Dirigentskapet ble enstemmig valgt.

3. SAKSLISTEN

Den foreslåtte saksliste ble vedtatt uten endringer.

4. VALG AV TELLEKORPS, PROTOKOLLKOMITE, VALGKOMITE OG KOMITELEDERE

Møtet gav sin tilslutning til følgende forslag til tellekorps:

- Anne Lisbeth Gjøvikli
- Bjørn Vilberg
- Oddvar Ripegutu

- Hugne J. Sjø
- Maja Osberg

Ved skriftlig avstemning ble følgende komite-medlemmer og ledere valgt:

- Protokollkomiteen:

Bjørn Egil Pedersen - Leder
Eli Mæland
Anders Tho

Valget var enstemmig.

- Valgkomiteen:

(Personlige varamedlemmer
i parentes)

Gunnar Kartveit - Leder
(Hjørdis Dyve)
Bjørn Egil Pedersen
(Gunnar Brudeli)
Kaare M. Bakke
(Gunnar Kristiansen)
Annbjørg Eiksund Hesselberg
(Reinert Ege)
Liv Tungesvik
(Irene Sandvik)

Inger-Helene Muri fikk 1 stemme i stedet for
Bjørn Egil Pedersen.

- Komiteledere:

Komite A: Kristen Øgaard
Komite B: Per Oskar Kjølaas
Komite C: Margit Rognerud
Komite D: Knut Morland
Komite E: Ole D. Mjøs
Komite F: Annbjørg Eiksund Hesselberg

Valget var enstemmig.

5. TALERETT

Følgende ble gitt talerett:

- Kirkerådets direktør
- Ekspedisjonssjefen i Kirkeavdelingen eller hans stedfortreder

- Lederen og
generalsekretøren
i Mellomkirkelig Råd
i saker som gjelder rådets arbeid

6. KOMITEARBEIDET

Kristin Fæhn og Andreas Andreassen var gått ut av sine respektive bispedømmeråd og dermed av Kirkemøtet; nye medlemmer i deres sted er:

- Inger-Helene Muri
(Oslo bispedømmeråd)
- Gunnar Kristiansen
(Sør-Hålogaland)

Det ble foreslått at de nye delegatene gikk inn i de komiteer som de tidligere delegater var plassert i. Dette innebar at:

- Inger-Helene Muri
gikk til Komite A
- Gunnar Kristiansen
gikk til Komite B

Det ble foreslått at Misjonshøgskolens representant i Kirkemøtet, Magnar Kartveit, ble plassert tilbake i Komite F, som Misjonshøgskolens representant tidligere var plassert i.

Kirkemøtet sluttet seg til disse forslagene.

III. SAKSLISTE

HOVEDFOREDRAG: VERN OM SKAPERVERKET

- Sak KM 1/89: INNSTILLING FRA
PROTOKOLLKOMITEEN
- Sak KM 2/89: VALG OG OPPNEVNINGER
- Sak KM 3/89: MELDING OM
KIRKERÅDET'S VIRKSOMHET
- Sak KM 4/89: MELDING OM
MELLOMKIRKELIG RÅD'S VIRKSOMHET
- Sak KM 5/89: RAMMEPROGRAM FOR
KIRKERÅDET 1990-93
- Sak KM 6/89: KIRKENS ØKONOMI
- Sak KM 7/89: SÆRFOND II
- SATSINGSOMRÅDER 1990
- Sak KM 8/89: MELDING OM
TILSETTINGER I
DEN NORSKE KIRKE
- Sak KM 9/89: TIDFESTING AV KYRKJEMØTET 1991
- Sak KM 10/89: ORIENTERINGSSAKER
- BISPEMØTET 1989
- DEN LOKALE KIRKES ORDNING
(NOU 1989:7)
- Sak KM 11/89: VERN OM SKAPERVERKET
- Sak KM 12/89: BIOTEKNOLOGI OG MENNESKEVERD
- Sak KM 13/89: ABORTLOVGIVNINGEN
- Sak KM 14/89: HELLIGDAGSLOVGIVNINGEN
- Sak KM 15/89: MINDRE LITURGISKE ENDRINGER
- Sak KM 16/89: TJENESTEORDNING FOR
MENIGHETSPRESTER
- Sak KM 17/89: KIRKELIG MEDLEMSREGISTER
- Sak KM 18/89: ORDINASJON AV IKKE-TEOLOGER
- Sak KM 19/89: PLAN FOR INFORMASJON
I DEN NORSKE KYRKJA
- Sak KM 20/89: VÅPEN OG FLAGG
FOR DEN NORSKE KYRKJA

- Sak KM 21/89: NORSK KIRKE I UTLANDET
- Sak KM 22/89: KIRKEMØTET'S
FORRETNINGSORDEN

★

IV. KOMITEINNSTILLINGER
OG
PLENUMSVEDTAK

Sak KM 1/89: INNSTILLING FRA
PROTOKOLLKOMITEEN

SAKSDOKUMENTER:

Kirkemøtedokumenter

Dokument 1.1 SAKSORIENTERING

Dokument 1.2 INNSTILLING FRA
PROTOKOLLKOMITEEN

INNSTILLING FRA
PROTOKOLLKOMITEN:

Protokollkomiteen har gjennomgått vedtaksprotokollen fra Kirkemøtet 1988 og forhandlings- og vedtaksprotokollene for møtene i Kirkerådet og Kirkerådets arbeidsutvalg for tidsrommet november 1988 - september 1989.

Protokollkomiteen har gjennomgått vedtaksprotokollen for Kirkemøtet 1988 før utsendelse.

Komiteen har hatt 2 møter.

Protokollkomiteen har fått seg oversendt og forelagt sakslistene samt forhandlings- og vedtaksprotokollene for Kirkerådets og Arbeidsutvalgets møter.

Sekretariatet har fulgt tilrettelagte arbeidsrutiner og således gitt komiteen gode arbeidsmuligheter.

Protokollkomiteen mener at Kirkerådet har fulgt opp Kirkemøtets vedtak på en fullt tilfredsstillende måte.

Protokollkomiteen vil anmerke følgende:

- Sak KM 9/88: SOKNERÅDSVALET

Protokollkomiteen har bragt i erfaring at spørsmålet om delegering av myndighet til å vedta regelverk for valg av menighetsråd fortsatt ikke er avklart.

- Sak KM 14/88: KYRKJELEG
FORSKNINGSINSTITUTT

Saken er ikke fremmet for Kirkemøtet 1989. Orientering om status er gitt i sak KM 3/89, Dokument 3.4.

- Sak KM 17/88: NYRELIGIØSITET

Protokollkomiteen vil henlede oppmerksomheten på at Kirkemøtets ønske om "samarbeid med de frivillige kristelige organisasjoner/misjonsorganisasjoner" og "andre kristne trussamfunn nasjonalt og internasjonalt" blir fulgt opp i det videre arbeid med saken (vedtakets pkt. 4, 6. og 7. strekpunkt).

- Sak KM 18/88: UTDANNING OG TJENESTE

Til vedtakets pkt. 2 gjøres oppmerksom på at oppnevningsmyndighet i slike saker tidligere er delegert til Kirkerådet (sak KM 16/84).

Protokollkomiteen har også fått seg oversendt og forelagt forhandlings- og vedtaksprotokoller for møtene i Mellomkirkelig Råd for tidsrommet desember 1988 - september 1989.

Protokollkomiteen har ingen merknader.

Protokollkomiteen mener at Mellomkirkelig Råd har fulgt opp Kirkemøtets vedtak i de saker som vedrører Mellomkirkelig Råd på en fullt tilfredsstillende måte.

PLENUMSBEHANDLING:

Dirigent: Knut Risnes
Saksordfører: Bjørn Egil Pedersen

Følgende hadde ordet:

Per Lønning og Ole D. Mjøs.

KIRKEMØTET'S
VEDTAK

Protokollkomiteens innstilling tas til etterretning.

*

Vedtaket var enstemmig.

Sak KM 2/89: VALG OG
OPPNEVNINGER

SAKSDOKUMENTER:

Kirkemøtedokumenter

- Dokument 2.6 VALG AV
NOMINASJONSKOMITE
- Dokument 2.7 VALG AV
MEDLEM TIL
DET LUTHERSKE VERDENSFORBUND'S
EKSEKUTIVKOMITE/RÅD
- Dokument 2.8 STATUTTER FOR OG
OPPNEVNING TIL
NORDISK ØKUMENISK INSTITUTT
- Dokument 2.9 VALG AV
VARAREPRESENTANT FOR
KIRKERÅDET'S FORMANN

INNSTILLING FRA VALGKOMITEEN:

a) Nominasjonskomite

Kirkemøtet 1989 skal velge en nominasjonskomite på fem medlemmer til å forberede valg av nytt Kirkeråd og Mellomkirkelig Råd.

Forslag til vedtak

Til medlemmer av Nominasjonskomiteen for nye medlemmer i Kirkerådet og Mellomkirkelig Råd oppnevnes:

-	Bjørn Hareide	(SH)
	Varamedlem: Oddvar Larsen	(NH)
-	Anne Hirsch	(N)
	Varamedlem: Per Inge Almås	(A)
-	Eli Mæland	(S)
	Varamedlem: Liv Tungesvik	(BJ)

- Ragnhild Kobro (T)
Varamedlem: Anne-Brit Bjørk (O)
- Ole D. Hagesæther (O)
Varamedlem: Reidar Svoren (A)

Som komiteleder oppnevnes Ole D. Hagesæther.

b) Nominasjon av medlemmer til
Det Lutherske Verdensforbunds
Eksekutivkomite/råd

Medlemmene velges av Det Lutherske Verdensforbunds generalforsamling i Brasil 1990.

Forslag til vedtak

Som Den norske kirkes kandidater til Det Lutherske Verdensforbunds Eksekutivkomite/råd nomineres - i prioritert rekkefølge:

1. Lektor Olga Dysthe, Nord-Hålogaland
2. Generalsekretær Jan A. Erichsen, Oslo

c) Statutter og oppnevning til
Nordisk Økumenisk Institutt

Valgkomiteen vil bemerke at det hadde vært naturlig om komiteen som behandler Mellomkirkelig Råds saker også hadde behandlet forslaget til nye statutter for Nordisk Økumenisk Institutt. På den annen side reiser det nye forslaget etter Valgkomiteens syn ingen prinsipielle problemer.

Forslag til vedtak

1. Kirkemøtet slutter seg til forslaget til nye statutter for Nordisk Økumenisk Institutt.
2. Fredrik Grønningsæter og Johannes Ulltveit-Moe gjenoppnevnes i de styrende organer for Nordisk Økumenisk Institutt fram til de nye statutter trer i kraft 1. januar 1991.

d) Valg av vararepresentant for
Kirkerådets formann

Maja Osberg ble i 1986 av Kirkemøtet valgt til vararepresentant for Finn Olav Myhre. Hun ble i år tilsett som konsulent i Kirkerådets sekretariat, og kan derfor ikke være vararepresentant for Finn Olav Myhre. Valgkomiteen presiserer at valget gjelder en vararepresentant for Finn Olav Myhre som medlem av

Kirkerådet. Kirkerådets nestformann er Bjørn Hareide.

Forslag til vedtak

Berit Tversland oppnevnes som vararepresentant for Finn Olav Myhre for den tid han har igjen som medlem av Kirkerådet.

KIRKEMØTET'S
VEDTAK

- a) Til medlemmer av Nominasjonskomiten for nye medlemmer i Kirkerådet og Mellomkirkelig Råd oppnevnes:

- Bjørn Hareide	(SH)
Varamedlem: Oddvar Larsen	(NH)
- Anne Hirsch	(N)
Varamedlem: Per Inge Almås	(A)
- Eli Mæland	(S)
Varamedlem: Liv Tungesvik	(BJ)
- Ragnhild Kobro	(T)
Varamedlem: Anne-Brit Bjørk	(O)
- Ole D. Hagesæther	(O)
Varamedlem: Reidar Svoren	(A)

Som komiteleder oppnevnes Ole D. Hagesæther.

Vedtatt med 70 stemmer.

- b) Som Den norske kirkes kandidater til Det Lutherske Verdensforbunds Eksekutivkomite/råd nomineres - i prioritert rekkefølge:

1. Lektor Olga Dysthe, Nord-Hålogaland
2. Generalsekretær Jan A. Erichsen, Oslo

Enstemmig vedtatt.

- c) 1. Kirkemøtet slutter seg til forslaget til nye statutter for Nordisk Økumenisk Institutt.
2. Fredrik Grønningsæter og Johannes Ulltveit-Moe gjenoppnevnes i de styrende organer for Nordisk

Økumenisk Institutt fram til de nye statutter
trer i kraft 1. januar 1991.

Enstemmig vedtatt.

- d) Berit Tversland velges som vararepresentant for Finn
Olav Myhre for den tid han har igjen som medlem av
Kirkerådet.

Enstemmig vedtatt.

★

Sak KM 3/89: MELDING OM
KIRKERÅDET'S VIRKSOMHET

SAKSDOKUMENTER:

Kirkemøtedokumenter

- Dokument 3.1 SAKSORIENTERING
- Dokument 3.2 ÅRSMELDING 1988
KIRKERÅDET
- Dokument 3.3 REGNSKAP OG
REVISJONSBERETNING 1988
KIRKERÅDET
- Dokument 3.4 RAPPORT OM
VERKSEMDA TIL
KYRKJERÅDET
JANUAR - SEPTEMBER 1989

INNSTILLING FRA KOMITE A:

Komiteens merknader

Komite A har drøftet Kirkerådets virksomhet i perioden januar 1988 - september 1989. Drøftelsene har skjedd med utgangspunkt i de foreliggende dokumenter og vurderinger av virksomheten foretatt av de øvrige komiteer i Kirkemøtet.

Komiteen har merket seg Protokollkomiteens uttalelse om at Kirkerådet har fulgt opp Kirkemøtets vedtak 1988 på en fullt tilfredsstillende måte.

Komiteen har drøftet de fremlagte regnskaper for 1988. Komiteen vil i den sammenheng påpeke at det er med bekymring en registrerer at Kirkerådets regnskap for fjerde år på rad fremstår med et underskudd - på til sammen kr. 637.405.87.

Når det gjelder årsmeldingen for 1988, vil komiteen uttrykke tilfredshet med at den ikke bare gir oversiktlig informasjon, men også stiller selvkritiske spørsmål

til virksomheten. Spørsmål som komiteen forutsetter Kirkerådet vil arbeide videre med.

Komiteen vil her særlig vise til de avsnitt som i meldingens konklusjon omfatter Kirkerådets arbeidsprogram:

"Det er likevel et gjennomgående trekk at arbeidsprogram og målsettinger ikke er tilstrekkelig nøkterne ut fra de ressursrammer som foreligger."

"Det er også et spørsmål om arbeidsprogrammene er tilstrekkelig operasjonelle i forhold til senere resultatvurderinger. De generelle målsettinger på hvert arbeidsfelt er ikke konkret nok til å bli benyttet som målestokk i en slik sammenheng. Det er heller ikke utviklet tilstrekkelig gode former for evaluering av enkeltoppgaver. Å finne frem til egnede metoder for tilbagemelding vil derfor være en viktig oppgave for fremtiden."

En ytterligere forbedring av årsmeldingen kan være en sterkere fokusering på oppfølging av Kirkemøtets vedtak og en tydeliggjøring av oppgaver med direkte relevans for menighetene.

Til årsmeldingen og rapport om virksomheten har komiteen for øvrig følgende merknader:

- Komiteen har merket seg at de faglige råd under Kirkerådet kun har hatt to (tre) møter i 1988. Det fortløpende arbeid er derfor i det alt vesentlige blitt ivarettatt av rådenes arbeidsutvalg. Komiteen beklager at det av økonomiske grunner ikke har latt seg gjøre å sikre arbeidet i de faglige råd den fremdrift og kontinuitet som var forutsatt ved oppnevningen av disse. Komiteen ser også med bekymring på at knappe økonomiske ressurser setter grenser for Kirkerådets møtevirksomhet.
- Komiteen har ellers notert seg behovet for en nærmere avklaring av ansvars- og myndighetsforholdet mellom Kirkerådet og bispedømmerådene - og vil støtte opp om at dette utredes nærmere.
- Komiteen har merket seg problemene ved presentasjon av utredningene om genforskning og abortlovgivning. Det er beklagelig at det gjennom media har blitt skapt et skjevt inntrykk, delvis p.g.a. misforståelser og delvis fordi konklusjonene har blitt forstått som kirkens offisielle syn.
- Komiteen vil angående Kirkedagene i Bodø gi uttrykk

for at arrangementet var en positiv opplevelse på tross av debatten på forhånd. En ser det som uheldig at helheten ikke kommer bedre frem i media.

Komiteen mener at det må arbeides grundig med fremtidige Kirkedager, med tanke på forholdet til organisasjoner, formen for arrangementet og det budskap som Kirkedagene skal formidle.

- Komiteen vil gi sin tilslutning til den måte Kirkerådet har behandlet tilsettingssaken som har ført til offentlig debatt og rettssak. En ser det som avgjørende viktig at kirkens åndelige selvbestemmelsesrett blir bevart i forbindelse med tilsettingssaker.
- Komiteen vil uttrykke glede over det informasjonsmaterieell som går ut til menighetene, f.eks. den nye "Håndbok for menighetsråd". Når det gjelder orienteringen om valg av menighetsråd 1989, vil komiteen beklage den forvirring som oppsto omkring valgreglene, delvis p.g.a. feil eller mangelfull informasjon. Det vil være nødvendig å arbeide videre med informasjonen angående soknerådvalg, og en eventuell forandring av valgordningen.
- Komiteen vil understreke viktigheten av en to-veis kommunikasjon i forhold til menighetene, for i større grad å kunne møte menighetenes behov.
- Komiteen vil be Kirkerådet vurdere om årsmeldingen i større grad kan være utgangspunkt for generaldebatten på Kirkemøtet.

De enkelte komiteers mer spesifikke merknader til eget fagområde er som følger:

Komite A

- Komiteen vil gi sin tilslutning til arbeidet med gudstjenestefornyelse og å "føre vårt folk på kirkevei" som Kirkerådets formann uttrykte det i sin åpningstale.
- Komiteen mener det må legges stor vekt på det videre samarbeid om evangelisering mellom Kirkerådet, Kontaktforum for evangelisering og bispedømmerådene.
- Komiteen vil gi uttrykk for glede over at det er etablert et liturgisk utvalg.
- Forsøksprosjektet "Dette er dagen" ble godt mottatt og bør følges opp.

Komite B

- Komiteen er glad for at konfirmantsektoren nå blir styrket (1989).
- Komiteen vil som spesielt gledelig peke på det forsøksarbeid som er utført med plan for dåpsopplæring, og utarbeidelsen av opplegg for en skole/-kirke-dag.
- Komiteen vil peke på betydningen av det gode samarbeid som det har vært med IKO også i 1988.

Komite C

- Det er et problem at møtehyppigheten for Kirkens diakoni- og samfunnsråd er lav (2 møter pr. år) når saksfeltet er så omfattende.
- Komiteen er glad for at en arbeidsgruppe er nedsatt for å følge opp Diakoniplanen.

Komite D

- Komiteen registrerer at det er utført en rekke oppgaver innenfor kirkeordningsspørsmål, kanskje for mange, siden fremdriften i flere saker synes å være noe svak. Det gjelder bl.a. det videre arbeidet med "Embete og råd", "Kirkeforskning" og "En strategiplan for EDB".

På disse feltene vil komiteen foreslå en satsing i tilknytning til sak KM 5/89 - Rammeprogram 1990-93.

Komite E

- Komite E har drøftet sider ved samarbeidet mellom Kirkerådet og KDØ Rådgivning. Det synes å være uklart hva den inngåtte samarbeidsavtale i realiteten innebærer. Komiteen vil anmode Kirkerådet om å klargjøre overfor bispedømmerådene innholdet i avtalen.

Komiteen ser gjerne at KDØ stiller sin kompetanse til disposisjon for menigheter/bispedømmer, men komiteen stiller seg undrende til den særstilling som KDØ synes å ha oppnådd hos Kirkedepartementet med hensyn til behandlingen av NOU 1989:7.

Komiteen vil videre peke på at dersom et samarbeid mellom KDØ og menighetene/bispedømmene skal kunne utvikles og anbefales, må det legges vekt på å få fram så rimelige kurstilbud som mulig. Komiteen vil dessuten peke på at dersom KDØ står som arrangør av

kurs/seminarer på prosti- og bispedømmeplan, vil det være naturlig at dette skjer etter samråd med vedkommende bispedømmeråd/biskop, prostiråd/prost.

- Komite E vil til det videre arbeid med et kirkelig forskningsinstitutt be om at Tromsø som ressurs-senter ikke blir utelatt i de videre drøftinger i saken.
- Komite E vil uttrykke stor tilfredshet med at Kirkedepartementet initierte og finansierte NRK-fjernsynets meget gode presentasjon av menighetsrådsvalget 1989.

Komite F

- Meldingene gir uttrykk for at Informasjonsavdelingen står overfor et konkurranseforhold mellom engasjement i utøvende informasjonstjeneste og oppgaver av utredende og saksbehandlende art. Komiteen sier seg enig i at den utøvende informasjonsvirksomhet rettet mot mediene og kirkelige organer bør prioriteres høyest mulig innen de begrensede rammer for stabens kapasitet.
- Det noteres med glede at informasjonsmateriell om Den norske kirke, beregnet på bruk i internasjonal sammenheng, er blitt utarbeidet og utgitt.
- Komiteen vil understreke behovet for en bedre og mer systematisk kartlegging av den effekt informasjonsarbeidet har i menighetene og samfunnet.

*

Komiteen vil gi anerkjennelse til Kirkerådets sekretariat for stor innsats og for evnen til å tøye tilgjengelige ressurser langt.

Komiteen vil samtidig peke på Kirkemøtets ansvar for en bedre balanse mellom vedtatte arbeidsoppgaver og de ressurser som stilles til disposisjon for å løse disse.

Forslag til vedtak

1. Kirkemøtet tar Kirkerådets årsmelding for 1988 og rapporten om virksomheten for januar - september 1989 til etterretning.
2. Kirkemøtet godkjenner de fremlagte regnskaper for 1988 med revisjonsberetning.
3. Kirkemøtet takker Kirkerådet og dets sekretariat for godt utført arbeid i 1988 og 1989.

PLENUMSBEHANDLING:

Dirigent: Knut Risnes
Saksordfører: Jostein Malum

Følgende hadde ordet:

Jostein Malum, Ole D. Mjøs, Odd Magnar Vognild, Harald Horgen, Ivar Ramvi, Eldgrim Fossheim, Olav Bønes, Thor Wang, Per Lønning og Finn Olav Myhre.

KIRKEMØTET'S
VEDTAK

1. Kirkemøtet tar Kirkerådets årsmelding for 1988 og rapporten om virksomheten for januar - september 1989 til etterretning.
2. Kirkemøtet godkjenner de fremlagte regnskaper for 1988 med revisjonsberetning.
3. Kirkemøtet takker Kirkerådet og dets sekretariat for godt utført arbeid i 1988 og 1989.

*

Vedtaket var enstemmig.

Sak KM 4/89: MELDING OM
MELLOMKIRKELIG RÅD'S
VIRKSOMHET

SAKSDOKUMENTER:

Kirkemøtedokumenter

- Dokument 4.1 SAKSORIENTERING
- Dokument 4.2 ÅRSMELDING FRA
MELLOMKIRKELIG RÅD 1988
- Dokument 4.3 REGNSKAP OG
REVISJONSBERETNING FOR
MELLOMKIRKELIG RÅD 1988
- Dokument 4.4 RAPPORT OM
"VERKSEMDA TIL
MELLOMKYRKJELEG RÅD
JANUAR - OKTOBER 1989"

INNSTILLING FRA KOMITE F:

I Ved slutten av 4-års perioden vil komiteen uttrykke stor takk for all verdifull informasjon som har tilflytt Kirkemøtet fra Mellomkirkelig Råd. Arbeidet som Mellomkirkelig Råd utfører på vegne av Den norske kirke fortjener Kirkemøtets fulle oppmerksomhet og støtte.

- II 4.2 Årsmelding for
Mellomkirkelig Råd 1988 og
4.4 Rapport om arbeidet i
Mellomkyrkjeleg Råd
januar - oktober 1989

Komiteen har fått seg forelagt årsmelding for Mellomkirkelig Råd 1988 og rapport for tidsrommet januar - oktober 1989.

III Merknader fra komite F

- Komiteen vil fremheve verdien av de samtaler som

føres nasjonalt med Det Norske Baptistsamfunn og Den katolske kirke i Norge. Slikt arbeid må videreføres og utvides.

- Likeså er komiteen glad for deltakelsen i Norsk teologisk samtaleforum, Fellesrådet for evangeliske trossamfunn og Norsk sosial-etisk forum.
- Komiteen har med interesse merket seg Mellomkirkelig Råds kartlegging av det lokaløkumeniske arbeid i bispedømmene og menighetene. Denne undersøkelsen kan utvilsomt være av stor verdi. Komiteen vil oppfordre Mellomkirkelig Råd til å drøfte og eventuelt utvikle teologisk og annet ressursmateriale som kan være menighetene til hjelp når det gjelder samarbeid med representanter for andre kirkesamfunn (f.eks. ved fellesaksjoner).
- Komiteen vil understreke betydningen av det økumeniske kontaktarbeid i internasjonal sammenheng. Spesielt utvekslingsprogrammet mellom de evangeliske kirker i DDR og norske bispedømmer skaper økumenisk engasjement.
- Komiteen er glad for Mellomkirkelig Råds arbeid og engasjement for menneskerettigheter og økonomisk rettferdighet på alle kontinenter.
- Komiteen registrerer med tilfredshet at KM-sak 19/88, Det økumeniske kvinnetiåret, er fulgt opp på det nasjonale plan, bl.a. ved opprettelse av Norsk Økumenisk Kontaktforum for kvinner.
- Komiteen vil uttrykke sin tilfredshet med at Mellomkirkelig Råd har fulgt opp sitt besøksprogram overfor bispedømmerådene med henblikk på lokal økumenikk.
- Fra inneværende års arbeid vil komiteen fremheve et par nasjonale begivenheter hvor Mellomkirkelig Råd var involvert.

Besøket av pave Johannes Paul til Norge var en betydningsfull hending også for vår kirke. Det har utvilsomt ført til større forståelse mellom våre kirkesamfunn, samtidig som det har understreket nødvendigheten av fortsatt bønn for kristen enhet. Besøket har også aktualisert økumeniske problemstillinger. Det avdekket også et behov for en klargjøring av ansvarsforhold mellom ulike instanser innen Den norske kirke ved lignende besøk.

Norske Kirkedager 1989 fikk et markert internasjonalt og økumenisk preg som komiteen tror vil få ringvirkninger i norske menigheter.

IV 4.3 Regnskap for Mellomkirkelig Råd 1988

Komiteen har fått seg forelagt Mellomkirkelig Råds regnskap for 1988 sammen med kommentarer og revisjonsberetning.

Komiteens merknader

Komiteen vil igjen påpeke at de statlige bevilgningene ikke er tilstrekkelige til at Den norske kirke kan oppfylle de forventede forpliktelser i form av kontingenter til de internasjonale kirkelige organer.

Forslag til vedtak

1. Kirkemøtet godkjenner Mellomkirkelig Råds årsmelding for 1988.
2. Kirkemøtet godkjenner Mellomkirkelig Råds regnskap for 1988.
3. Kirkemøtet tar til orientering rapporten fra Mellomkirkelig Råds virksomhet januar - oktober 1989.

PLENUMSBEHANDLING:

Dirigent: Knut Risnes
Saksordfører: Eli Møland

Følgende hadde ordet:

Eli Møland, Gunnar Kristiansen, Gunnar Lislerud, Per Voksø og Per Oskar Kjølaas.

Fremsatte forslag

Per Voksø kom med følgende korreksjon til årsmeldingen:

S. 3, siste avsnitt: Setningen "På høsten ..." forandres til: På høsten 1987 tok Bibelselskapet initiativet til en innsamlingsaksjon til fordel for de trebindskommentarer til Bibelen som Det norske Bibelselskap i samarbeid med andre nordiske Bibelselskaper og United Bible Societies har vedtatt å sende til Sovjet-Unionen. Mellomkirkelig Råd ble invitert til å være med i denne aksjonen. Mens Bibelselskapet ...

S. 30: Kirkenes Verdensråds generalforsamling 1991.
Finn Olav Myhre skal stå i stedet for Trond
Bakkevig.

KIRKEMØTET'S
VEDTAK

1. Kirkemøtet godkjenner Mellomkirkelig Råds årsmelding for 1988.
2. Kirkemøtet godkjenner Mellomkirkelig Råds regnskap for 1988.
3. Kirkemøtet tar til orientering rapporten fra Mellomkirkelig Råds virksomhet januar - oktober 1989.

*

Vedtaket var enstemmig.

Sak KM 5/89: RAMMEPROGRAM FOR
KIRKERÅDET 1990-93

SAKSDOKUMENTER:

Kirkemøtedokumenter

Dokument 5.1 SAKSORIENTERING

Dokument 5.2 KIRKERÅDET's FORSLAG TIL
RAMMEPROGRAM FOR 1990-93

Øvrige dokumenter

- Rammeprogram for
Kirkerådet 1990-93

INNSTILLING FRA KOMITE B:

Saksorientering

Kirkemøtet gjorde i 1985 vedtak om at Kirkerådet hvert år skal legge fram for Kirkemøtet et rullerende ramme-program for de kommende fire år (sak KM 18/85).

Det foreliggende forslag til rammeprogram for perioden 1990-93 er i tråd med vedtaket i sak KM 5/88, og be-arbeidet i forhold til foregående års rammeprogram.

Som overordnet mål for den totale virksomhet har Kir-kerådet vedtatt følgende formulering:

"Kirkerådet skal på vegne av Kirkemøtet løse felles kirkelige oppgaver, bidra til å styrke livet i me-nighetene og fremme samarbeidet i Den norske kirke, slik at kirken kan fungere som en bekjennende og misjonerende folkekirke."

De vedtatte delmål for de ulike hovedarbeidsområder er gjengitt innledningsvis i forbindelse med kommentarene fra de respektive komiteer.

Komitemerknadene er i hovedsak gjengitt i sin helhet nedenfor.

Generelle kommentarer

Komiteen takker Kirkerådet for et godt forslag til rammeprogram, som er så omfattende som det er mulig å gjøre det ut fra de knappe ressurser som foreligger i nåværende økonomiske situasjon.

Komiteen er også glad for den oversiktlige og målrettede formen som det foreliggende rammeprogrammet har fått.

Komiteen forutsetter at Kirkerådet ved iverksettelsen av programmet foretar en bevisst prioritering av oppgaver ut fra de til enhver tid foreliggende økonomiske og personellmessige ressurser.

Komiteen vil uttrykke håp om en bedre ressurstilgang i den kommende fireårs periode, bl.a. ved tilføring av midler fra Særfond II.

Enkelte prosjekter

De ulike komiteer har gitt bemerkninger til enkelte prosjekter innenfor sine respektive fagområder (og i ett tilfelle på en annen komites arbeidsfelt).

Komite B vil kommentere tre av disse:

1. Under "Fellesoppgaver", avsnittet om Kirkemøtet, har det kommet et forslag fra komite E om at siste avsnitt (s. 15) erstattes med et annet. Etter sondering med komiteen vil komite B fremme forslaget i denne ordlyd:

"Kirkerådet bes av økonomiske og praktiske grunner vurdere å tegne langtidsavtaler for avholdelse av fremtidige Kirkemøter."

2. Til komite D's tilleggssforslag vedrørende kirkeforskning har komite B følgende bemerkning:

Kirkemøtet har pålagt Kirkerådet å følge opp denne saken (sak KM 14/88), men det er ikke nødvendig at Kirkemøtet foreskriver Kirkerådet en bestemt måte å løse denne oppgaven på. Derfor behøver det ikke med nødvendighet legges opp til ny kirkemøtebehandling. Kirkemøtet har likevel anledning til å vurdere saken senere om det anses å være ønskelig.

3. Under "Gudstjenesteliv og evangelisering" har komite E fremmet forslag om at "Salmer 93" (tillegg til salmeboken) utgår. Komite B har drøftet dette forslaget med komite A, som mener at det er viktig å arbeide kontinuerlig med nye salmer (salmeboka).

Komite B mener at det kan være for tidlig å lage et salmeboktillegg allerede i 1993, både fordi menighetene bør få mer tid på innføringen av Norsk Salmebok, og fordi nye salmebøker/tillegg krever store økonomiske ressurser. Komite B vil likevel støtte komite A vedrørende et kontinuerlig arbeid med nye salmer - med tanke på et senere tillegg til salmeboken.

Merknader fra
de enkelte komiteer

GUDSTJENESTELIV OG EVANGELISERING

Kirkerådet skal arbeide for et levende gudstjenesteliv, evangeliserende virksomhet og misjonsengasjement i Den norske kirke.

MERKNADER FRA KOMITE A:

a. Generelt

Komiteen er glad for at arbeidet har kommet godt i gang langs de hovedlinjene Kirkemøtet har vedtatt, og er enig i prioriteringen av prosjektene.

Komiteen vil understreke hvor viktig det er at det som står omtalt i rammeprogrammet blir virkelig gjort.

b. De enkelte prosjekter

1. I fjor var evangelisering prioritert som en hovedsak. Komiteen mener at evangelisering bør løftes fram og bli en naturlig del av det ordinære arbeidet i Kirkerådet. Evangelisering og gudstjenestefornyelse må ses i sammenheng.
2. Arbeidet med gudstjenestefornyelse må gå langs to linjer samtidig, og det må være samspill mellom dem.

Menighetens ordinære søndagsgudstjeneste må være nerven i gudstjenestelivet, og dessuten er det behov for temagudstjenester og andre spesielle gudstjenester i tillegg, særlig i større menigheter. Men disse to linjene må ikke blandes sammen på en slik måte at det går ut over den faste søndagsgudstjenesten.

3. Nattverd og evangelisering må ikke forstås som motpoler, som de dessverre ofte blir. Å invitere til nattverd på en rett evangelisk måte kan hjelpe til å føre nye mennesker inn i gudstjenestefellesskapet.
4. Det bør gjøres et motiveringsarbeid i kirken når det gjelder utbredelse og bruk av salmeboken, slik at den kan finne sin rettmessige plass ved siden av Bibelen i hjem, skole og foreningsliv.

c. Prioritering

Komiteen støtter Kirkerådets forslag til prioritering.

UNDERVISNING

Kirkerådet skal arbeide for å styrke menighetens dåps- og voksenopplæring.

MERKNADER FRA KOMITE B:

a. Generelt

1. Komiteen vil uttrykke en viss usikkerhet over målformuleringen for undervisningsfeltet. Komiteen mener at en sontring mellom dåps- og voksenopplæring kan være uheldig, og ser derfor gjerne at formuleringen blir vurdert på nytt slik at den bedre gir uttrykk for en livslang opplæring.
2. Komiteen er glad for at forsøket med Plan for dåpsopplæring er sluttført og arbeidet med en fremtidig plan for dåpsopplæringen er i gang.
3. Komiteen vil også uttrykke glede over at konfir-mantsektoren er styrket både ved stillinger og ved materiellutvikling.
4. Komiteen vil videre peke på mangelen på frivillige medarbeidere i våre menigheter, og si seg tilfreds med at det arbeides med opplegg for medarbeiderfostring.
5. Endelig vil komiteen peke på det økende behovet for tilrettelegging av dåpsopplæring for udøpte.

b. De enkelte prosjekter

1. Komiteen er tilfreds med at et planutvalg er i gang med arbeidet med en fremtidig dåpsopplæringsplan. Komiteen regner med at den foreslåtte fremdriften i arbeidet, med førstegangsbehandling av et planutkast i Kirkemøtet 1990, følges. Komiteen ser positivt på at det i forbindelse med planen også vil bli arbeidet med materiellutvikling og med dåpsopplæring tilrettelagt for samisktalende. Dessuten er det gledelig at det arbeides med å legge forholdene bedre til rette for at psykisk utviklingshemmede kan integreres i menighetens dåpsopplæring.
2. På konfirmantsektoren foreslås styrking av konfirmantenes forhold til gudstjenesten. Komiteen er glad for dette, og for at arbeidet med tilrettelegging av tjenesteoppgaver og bibelarbeid står på rammeprogrammet for 4-års perioden.
3. Med den innflytelsen de nyreligiøse bevegelser er i ferd med å få i vårt folk, ser komiteen med glede at arbeidet med tilrettelegging for opplysningsvirksomhet på dette feltet, er høyt prioritert.

c. Prioritering

1. Utarbeiding av en Plan for dåpsopplæringen i Den norske kirke.
2. Styrking av arbeidet med konfirmantenes forhold til gudstjeneste, tjenesteoppgaver og bibelarbeid.
3. Utarbeiding av undervisnings- og informasjonsmateriell om nyreligiøsitet.

DIAKONI- OG
SAMFUNNSSPØRSMÅL

Kirkerådet skal arbeide for aktiv diakonal innsats og samfunnsansvar i Den norske kirke.

MERKNADER FRA KOMITE C:

a. Generelt

Komiteen ønsker å understreke at Kirkens diakoni- og

samfunnsråd bør øke møtehyppigheten for å kunne ivareta sitt omfattende saksfelt.

b. De enkelte prosjekter

1. Komiteen forutsetter at Kirkemøtets vedtak i sak KM 9/86 - Permanent kirkelig arbeid for mishandlede kvinner - blir fulgt opp av Kirkerådet, og at spørsmålet om opprettelse og drift av et kirkelig støttesenter for mishandlede kvinner avklares innen neste Kirkemøte.
2. Komiteen forutsetter at Kirkerådet også på bakgrunn av sakene KM 11/89, KM 12/89 og KM 13/89 følger opp det videre arbeid med utfordringene fra moderne teknologi i sine organer, eventuelt på Kirkemøtet 1990, og vurderer kontinuerlig når kirkelige initiativ synes påkrevet.
3. Til avsnittet om velferd, solidaritet og økonomi vil komiteen understreke betydningen av at det verdifulle og tverrfaglige materialet fra konferansen om økonomi og etikk blir fulgt opp og spredt der det er mest nyttig.
4. Komiteen vil understreke behovet for at Kirkerådet og bispedømmerådene støtter og hjelper menighetene til å engasjere seg i den omfattende tilbakeføring av de psykisk utviklingshemmede til lokalsamfunnet (HVPU-reformen).

c. Prioriteringer

Komiteen støtter Kirkerådets forslag til prioritering.

KIRKEORDNING

Kirkerådet skal arbeide for tjenlige ordninger for Den norske kirke.

MERKNADER FRA KOMITE D:

a. Generelt

1. Det kan være grunn til å vurdere om rammeprogrammet kan endres noe i form slik at det settes opp etter de retningslinjer som ellers brukes ved virksomhetsplanlegging. Det vil gi tyde-

ligere markering av hovedmål og delmål. Dette vil være nyttig både når prosjektene skal settes i verk og i evalueringsprosessen.

2. På samme måte som årsmeldingene inneholder lister av materiell som er trykket, bør rammeprogrammene inneholde titler på håndbøker som er under utarbeidelse. Dette for å unngå unødig dobbeltkjøring mellom Kirkerådet og bispedømmerådene.

b. De enkelte prosjekter

Til pkt. 4 b - Kirkeforskning - foreslås følgende tilleggssavsnitt:

"Om mulig engasjeres det en person som sammen med en arbeidsgruppe utreder dette for Kirkemøtebehandling."

c. Prioritering

Komiteen foreslår følgende prioritering av de større prosjektene:

1. Oppfølging av Kirkelovutvalgets innstilling
2. Reformspørsmål i kirken
3. Oppfølging av utredningen "Embete og råd"
4. Kirkelig medlemsregister

PERSONAL- OG
UTDANNINGSSPØRSMÅL

Kirkerådet skal arbeide for en god personalforvaltning i Den norske kirke.

MERKNADER FRA KOMITE E:

a. De enkelte prosjekter

1. (Utenfor eget fagfelt)

Under Gudstjenesteliv og evangelisering, arbeidet i Liturgisk utvalg (side 19), foreslår komiteen at "Salmer 93" går ut.

Begrunnelsen er at et nytt tillegg vil skape ny uro i menigheten og gi stor økonomisk belastning. Komiteen vil gi uttrykk for at Norsk

Salmebok ennå trenger tid på å bli innarbeidet i alle menigheter.

2. (Innenfor eget fagfelt)

Under "Andre aktuelle oppgaver" (s. 37) vil komiteen foreslå et nytt pkt. 4 h:

"Vurdering av felles ordninger for tjenestebrev."

Begrunnelse: Ved endring av Lov om Den norske kirkes ordning i 1984 ble bestemmelsene om at bispedømmerådene kunne utstede tilsettingsbrev for visse typer stillinger strøket. Det er derfor nå ingen lovbestemmelse om dette, og bispedømmene er i ferd med å utarbeide noe ulik praksis.

Kirkerådets hefte "Tjenester og stillinger" har innført betegnelsen tjenestebrev i stedet.

På denne bakgrunn bør Kirkerådet ta et initiativ, slik at det kan utarbeides felles veilevende ordninger. Det vil kunne spares arbeid, og en kan få bedre og mer gjennomtenkte løsninger.

b. Prioriteringer

Komiteen støtter Kirkerådets forslag til prioritering.

INFORMASJON

Kirkerådet skal arbeide for god informasjonsvirksomhet i Den norske kirke.

MERKNADER FRA KOMITE F:

a. Generelt

Komiteen mener at oppgavene for denne perioden er angitt og prioritert forsvarlig på grunnlag av de forventede ressurser.

b. De enkelte prosjekter

Til prosjekt F 2/90-93 - Informasjon om menighetsrådsvalget 1993:

På bakgrunn av erfaringene fra valget i 1989 ser komiteen det som nødvendig med en grundig gjennomtenkning av valgopplegget for 1993. Det forutsettes at det blir foretatt en gjennomgang og justering av regelverket for menighetsrådsvalg. Komiteen foreslår her et nytt punkt under avsnittet "Fremdriftsplan":

1. halvår 1990: En gjennomgang av informasjonsmateriell og informasjonsmåte ved menighetsrådsvalget i 1989 med formål å finne fram til bedre saklig og pedagogisk tilrettelagt informasjonsopplegg i 1993.

c. Prioriteringer

Komiteen støtter Kirkerådets forslag til prioritering.

Avsluttende merknader
fra Komite B

Det foreliggende forslag for perioden 1990-93 bygger på tidligere vedtatte rammeprogram, noe som innebærer at mange av arbeidsoppgavene allerede er bestemt før årets Kirkemøte.

Komite B finner ikke grunn til å gi ytterligere kommentarer til de enkelte oppgaver utover det som de ulike komiteer har gitt ovenfor.

Forslag til vedtak

1. Kirkemøtet vedtar det fremlagte RAMMEPROGRAM FOR KIRKERÅDET 1990-93.
2. Kirkemøtet ber Kirkerådet om at de vedtak i Kirkemøtet 1989 som får konsekvenser for rammeprogrammet, blir innarbeidet i dette.
3. Kirkemøtet ber Kirkerådet ta hensyn til de synspunkter som er fremkommet fra de ulike komiteene, særlig når det gjelder prioritering.

PLENUMSBEHANDLING:

Dirigent: Knut Risnes
Saksordfører: Liv Tungesvik

Følgende hadde ordet:

Liv Tungesvik og Svein Aage Christoffersen.

KIRKEMØTET'S
VEDTAK

1. Kirkemøtet vedtar det fremlagte RAMMEPROGRAM FOR KIRKERÅDET 1990-93.
2. Kirkemøtet ber Kirkerådet om at de vedtak i Kirkemøtet 1989 som får konsekvenser for rammeprogrammet, blir innarbeidet i dette.
3. Kirkemøtet ber Kirkerådet ta hensyn til de synspunkter som er fremkommet fra de ulike komiteene, særlig når det gjelder prioritering.

*

Vedtaket var enstemmig.

Sak KM 6/89: KIRKENS ØKONOMI

SAKSDOKUMENTER:

Kirkemøtedokumenter

- Dokument 6.1 TILRÅDING
- Dokument 6.2 PROSEDYRE FOR
KYRKJEMØTET SI HANDSAMING AV
FRAMLEGG TIL LØYVINGAR
OVER STATSBUDDSJETTET
- Dokument 6.3 FØREBELS FRAMLEGG TIL
LØYVINGAR OVER
STATSBUDSJETTET 1991
FOR BISPEDØMERÅDA
- Dokument 6.4 FØREBELS FRAMLEGG TIL
LØYVINGAR OVER
STATSBUDSJETTET 1991
FOR KYRKJERÅDET
- Dokument 6.5 FØREBELS FRAMLEGG TIL
LØYVINGAR OVER
STATSBUDSJETTET 1991
FOR MELLOMKYRKJELEG RÅD
- Dokument 6.6 STATSBUDDSJETTET 1990
- Dokument 6.7 ANDRE ØKONOMISKE SPØRSMÅL

Øvrige dokumenter

- Søknad fra Egede Instituttet,
datert 24/2-89
- Søknad fra Norges KFUK/KFUM,
datert 26/10-89
- Brev fra Mellomkirkelig Råd,
datert 30/10-89
- Brev fra Kristent arbeid blant blinde,
datert 18/10-89

INNSTILLING FRA KOMITE D:

Saksorientering

Komiteen har behandlet saken på bakgrunn av den prosedyre for Kirkemøtets behandling av forslag til bevilgninger over statsbudsjettet som er gjengitt i Dokument 6.2.

Det er foreslått 5 stillingshjemler til bispedømmerådene for å rydde opp i forhold til arbeidstakere som har blitt lønnet av innsamlede midler. Kirkerådet har i sin forberedelse til Kirkemøtet forutsatt at det var lønnsmidler til disse stillingene. Det viser seg imidlertid at det i denne omgang ikke var stilt lønnsmidler til disposisjon, men bare opprettet såkalte stillingshjemler. Dette vil i første rekke bety bedre arbeidsrettslige forhold for de arbeidstakere det gjelder.

Bevilgningen til Mellomkirkelig Råd er fra 1990 forutsatt dekket innenfor rammebevilgningen til Kirkemøtet. Når det gjelder Kirkerådet, vil deler av det som tidligere er bevilget over Post 70, nå bli bevilget over Post 11. Tilskudd over Post 70 skal etter Kirke- og undervisningsdepartementets forutsetning ikke benyttes til tiltak som Kirkerådet eller bispedømmerådene selv er økonomisk ansvarlige for.

Dersom Post 11 og 70 skal dekke 4% prisstigning og Mellomkirkelig Råds internasjonale forpliktelser, er det kr. 588.000.- for lite.

Komiteens merknader

1. STATSBUJSJETTET FOR 1991

Som grunnlag for det videre arbeid med budsjettfor-slaget for 1991 vil komiteen fremheve:

- 1.1 Komiteen tolker Kirke- og undervisningsdepartementets forslag om 5 nye stillingshjemler ved bispedømmerådskontorene på 1990-budsjettet slik at departementet ser behovet for mer ressurser enn de 4 stillingene som er ved hvert kontor. Komiteen regner med at departementet vil følge opp arbeidet med å styrke bemanningen ved bispedømmerådskontorene i 1991 med stillingshjemler og lønnsmidler.
- 1.2 Allerede i 1987 gjorde Kirkemøtet vedtak om å be departementet bygge inn 4% av de samlede lønnsutgiftene på Kapittel 223, Post 01 til vikarmidler i bispedømmerådene og Kirkerådet.

Fortsatt er dette ikke fulgt opp, og komiteen finner igjen grunn til å påpeke dette. Komiteen vil finne det formålstjenlig om bispedømmerådene følger opp dette i sine budsjettforslag.

- 1.3 Kirkerådet har pekt på at 21 stillinger er et minimum for å løse de oppgavene rådet har. Komiteen ber Kirkerådet føre opp 1/2 ny stillingshjemmel i sitt budsjettforslag.
- 1.4 Komiteen har merket seg at Mellomkirkelig Råd i forslag til bevilgning over statsbudsjettet for 1991 har lagt til grunn et behov på kr. 4.400.000.-. Komiteen registrerer at dette er en betydelig økning av behovet i forhold til 1990, men at økningen for en stor del skyldes behovet for å oppfylle rådets internasjonale forpliktelser. Komiteen forutsetter at Kirkerådet legger Mellomkirkelig Råds forslag til grunn når Kirkerådet fremmer søknad om bevilgninger over statsbudsjettet for 1991.
- 1.5 Komiteen har ellers merket seg at Kirkerådet i flere år har måttet bruke mer midler enn det staten har stilt til disposisjon. Dette har vært nødvendig for at Kirkerådet og de faglige rådene skulle kunne fungere på en noenlunde tilfredsstillende måte. Komiteen ser med bekymring på Kirkerådets vanskelige økonomi og mener at den eneste løsning vil ligge i en generell heving av Post 11.

2. STATSUDSJETTET FOR 1990

I tilknytning til det konkrete budsjettforslag for 1990 vil komiteen fremheve:

- 2.1 Komiteen har med tilfredshet merket seg at det er foreslått 5 nye stillingshjemler ved bispedømmerådssekretariatene, 5 nye stillinger i tilknytning til presteskapet, 1 lektor-stilling ved Det praktisk-teologiske seminar ved Universitetet i Oslo og i tillegg økt bevilgning til diakonitjeneste, som kan gi rom for 5 nye soknediakonstillinger.
- 2.2 Komiteen har merket seg at Regjeringen ved fordelingen av de 5 nye stillingene innen presteskapet vil legge avgjørende vekt på uttalelser fra Kirkerådet. Komiteen er kjent med at det allerede foreligger en innarbeidet prosedyre for hvordan slike nye stillinger fordeles.

2.3 Komiteen har merket seg at det er avsatt kr. 2.165.000.- til bispedømmemøtene i 1990. Det er viktig at disse midlene fordeles på bispedømmene slik at vilkårene for å arrangere bispedømmemøtene blir tilnærmet like. Blant annet reiseavstand og antall delegater må da tillegges vekt. Det er også grunn til å vurdere nærmere grunnlaget for den løpende fordelingen av budsjettmidler mellom bispedømmerådene.

2.4 Komiteen viser til fjorårets merknad i sak KM 6/88, hvor det heter:

"Komiteen regner med at alle bispe- og bispedømmerådskontorer innen utgangen av 1990 har fått bevilget midler til innkjøp av EDB-utstyr."

Komiteen forutsetter at dette hensyn blir ivarettatt over Kirke- og undervisningsdepartementets budsjett for 1990.

2.5 Med de bevilgninger som nå er stilt til rådighet på Post 70, sammenholdt med at noe av det som ble bevilget på Post 70 i fjor nå har kommet på Post 11, er det ikke rom for å følge opp de ønskede tilskudd. Dette finner komiteen så bekymringsfullt at det er grunn til å reise saken overfor Stortingets kirke- og undervisningskomite. Ut fra det forslag til vedtak som fremmes, er det konkret grunnlag for å be komiteen om følgende tillegg:

- Kr. 180.000.- til Mellomkirkelig Råd for å følge opp forpliktelsene i forhold til møte i eksekutivkomiteen i Kirkenes Verdens råd
- Kr. 50.000.- til Kristent arbeid blant blinde
- Kr. 176.200.- til flypostavisen "Nytt fra Norge"

Kr. 406.200.- Til sammen

3. PROSEDYRESPØRSMÅL

3.1 Kirkemøtet vedtok i 1985 "Prosedyre for Kirkemøtets behandling av forslag til bevilgninger over statsbudsjettet". Siden den gang har det skjedd endringer som gir grunnlag for å endre prosedyren. Dette gjelder særlig behandlingen av Post 70 og Mellomkirkelig Råds budsjett.

Forslag til vedtak

1. Kirkemøtet ber om at budsjettforslagene for 1991 forberedes av Kirkerådet og bispedømmerådene under hensyntagen til de momenter som er nevnt i premisene i komiteens innstilling, pkt. 1.
2. Kirkemøtet anmoder Kirkerådet om å fremme forslag til justering av prosedyren for Kirkemøtets behandling av forslag til bevilgninger over statsbudsjettet.
3. Kirkemøtet har vurdert Regjeringens forslag til bevilgninger til kirkelige formål for 1990. Kirkemøtet ber Kirkerådet ta nødvendig kontakt med Kirke- og undervisningskomiteen i Stortinget for å belyse de problemene som er knyttet til underdekningen på Post 70.
4. Kirkemøtet ber Kirkerådet drøfte med Kirke- og undervisningsdepartementet fordelingen av midlene til bispedømmemøtene i 1990.

I tilknytning til den årlige fordelingen av budsjettmidler til bispedømmerådene vil Kirkemøtet se det som ønskelig om Kirkerådet i samråd med bispedømmerådene utarbeider et forslag til kriteriegrunnlag.

5. Kirkemøtet fordeler den disponible rammen på Kap. 223, Post 70, for 1990 slik:

- Mellomkirkelig Råd	kr. 2.941.200.-
- Kirkerådet	kr. 350.000.-
- Kristent arbeid blant blinde	kr. 100.000.-
- Flypostavisen	
- "Nytt fra Norge"	kr. 118.800.-
6. Kirkemøtet gir Kirkerådet fullmakt til å endre på Kirkemøtets fordeling i henhold til pkt. 5 dersom Stortinget i sitt budsjettvedtak endrer forutsetningene for Kirkemøtets vedtak eller dersom departementets fordeling av midler til Kirkerådet over Post 11 skulle bli en annen enn Kirkemøtet har lagt til grunn for sitt vedtak i pkt. 5 ovenfor.

PLENUMSBEHANDLING:

Dirigent: Tone Thorp
Saksordfører: Kristian Stendahl

Følgende hadde ordet:

Kristian Stendahl.

KIRKEMØTET'S
VEDTAK

1. Kirkemøtet ber om at budsjettforslagene for 1991 forberedes av Kirkerådet og bispedømmerådene under hensyntagen til de momenter som er nevnt i premisene i komiteens innstilling, pkt. 1.
2. Kirkemøtet anmoder Kirkerådet om å fremme forslag til justering av prosedyren for Kirkemøtets behandling av forslag til bevilgninger over statsbudsjettet.
3. Kirkemøtet har vurdert Regjeringens forslag til bevilgninger til kirkelige formål for 1990. Kirkemøtet ber Kirkerådet ta nødvendig kontakt med Kirke- og undervisningskomiteen i Stortinget for å belyse de problemene som er knyttet til underdekningen på Post 70.
4. Kirkemøtet ber Kirkerådet drøfte med Kirke- og undervisningsdepartementet fordelingen av midlene til bispedømmemøtene i 1990.

I tilknytning til den årlige fordelingen av budsjettmidler til bispedømmerådene vil Kirkemøtet se det som ønskelig om Kirkerådet i samråd med bispedømmerådene utarbeider et forslag til kriteriegrunnlag.

5. Kirkemøtet fordeler den disponible rammen på Kap. 223, Post 70, for 1990 slik:

- Mellomkirkelig Råd	kr. 2.941.200.-
- Kirkerådet	kr. 350.000.-
- Kristent arbeid blant blinde	kr. 100.000.-
- Flypostavisen	
"Nytt fra Norge"	kr. 118.800.-

6. Kirkemøtet gir Kirkerådet fullmakt til å endre på Kirkemøtets fordeling i henhold til pkt. 5 dersom Stortinget i sitt budsjettvedtak endrer forutsetningene for Kirkemøtets vedtak eller dersom departementets fordeling av midler til Kirkerådet over

Post 11 skulle bli en annen enn Kirkemøtet har lagt til grunn for sitt vedtak i pkt. 5 ovenfor.

*

Vedtaket var enstemmig.

Sak KM 7/89: SÆRFOND II
- SATSINGSOMRÅDER 1990

SAKSDOKUMENTER:

Kirkemøtedokumenter

Dokument 7.1 SAKSORIENTERING

Dokument 7.2 FRAMLEGG TIL
SATSINGSOMRÅDE 1990

INNSTILLING FRA KOMITE D:

Saksorientering

Kirkemøtet 1988 fastsatte følgende retningslinjer for den årlige behandling av Særfond II-satsingsområder:

1. Kirkerådet forbereder saken og fremmer forslag om de satsingsområder Kirkemøtet bør prioritere.
2. Ved avslutningen av Kirkemøtet vedtar Kirkemøtet satsingsområder i prioritert rekkefølge som kan finansieres helt eller delvis via Kirkemøtets andel av nettoavkastningen.
3. Kirkerådet overlates den konkrete fordelingen av midler på de enkelte satsingsområder.
4. Kirkerådet gir melding til Kirkemøtet om den konkrete fordelingen av midler på de ulike satsingsområder.

I komiteinnstillingen fra Kirkemøtet 1988 heter det at midlene bør benyttes til "større satsingsområder, tyngre prosjekter og nybrotsarbeid". I saksorienteringen har Kirkerådet gitt en nærmere klargjøring av satsingsområder:

Med satsingsområde forstår Kirkerådet et generelt arbeidsfelt eller en arbeidsform i kirken, eller et hovedområde innenfor disse, knyttet til en nærmere

definert målgruppe eller et avgrenset geografisk område.

I retningslinjene for Særfond II heter det at "det legges særlig vekt på tiltak i menighetene og felles kirkelige tiltak". Kirkemøtets midler bør særlig benyttes til felles kirkelige tiltak.

For 1990 er det antydnet at Kirkemøtets andel av Særfond II-midlene vil beløpe seg til ca. kr. 500.000. Kirkemøtet skal ta stilling til hvilke satsingsområder disse midlene skal brukes til.

Komiteens merknader

Kirkerådet har foreslått 3 satsingsområder, som er nærmere beskrevet i særskilte vedlegg:

1. Gudstjenestefornyelse
2. Lederskap i menigheten
3. Kirkeforskning

Forslagene er behandlet av alle Kirkemøtets komiteer, og enkelte mindre endringer er foreslått:

Komite A slutter seg til Kirkerådets forslag, men foreslår at satsingsområdet "Gudstjenestefornyelse" endres til "Gudstjenestefornyelse og evangelisering".

Komiteene B, C og E er enige i den prioritering som er foreslått.

Komite F foreslår følgende prioritering:

1. Ledelse i menigheten.

Komiteen mener at det i den nåværende situasjon er aktuelt å gi menighetene hjelp til å fungere med god organisering og god ledelse og ser det viktig i denne forbindelse at Kirkens Arbeidsgiverorganisasjon sikres midler til å komme i gang.

2. Gudstjenestefornyelse.

Komite F innser betydningen av en organisert kirkeforskning, men finner det foreslåtte prosjekt såpass uklart at det ikke anbefales prioritert i denne omgang.

Komiteen har vurdert de foreslåtte endringer og omprioriteringer, men finner ikke grunn til å foreslå en-

dringer i de titler eller prioriteringer som Kirkerådet har foreslått.

Når det gjelder evangelisering, er dette ivaretatt som et viktig anliggende i områdebeskrivelsen om "Gudstjenestefornyelse".

Ved siden av å gi kommentarer og forslag til prioritering av de foreslåtte satsingsområdene, har komiteene også kommet med følgende forslag til nye satsingsområder:

Fra komite C:

Ungdom og kriminalitet med særlig henblikk på konfirmantundervisning og hva menighetene kan gjøre for vanskeligstilte unge. (Jf. forsøksopplegg i Bergen i samarbeid med Kirkens Sosialtjeneste).

Kirkens engasjement for psykisk utviklingshemmede i lokalmenigheten med særlig henblikk på nedleggelsen av HVPU i 1991.

Fra komite E:

Komiteen vil tilrå at Ung i kirken blir et satsingsområde for Kirkemøtet i 1991.

Fra komite F:

Komite F vil anbefale at særfondsmidler overveies anvendt til prosjekter som gjelder internasjonalt kirkelig arbeid innen rammen av Mellomkirkelig Råds virksomhet.

Komiteen mener det ikke er grunnlag for å realitetsbehandle disse forslagene på dette Kirkemøtet, siden premissgrunnlaget mangler. Komiteen foreslår at forslagene oversendes Kirkerådet og forberedes slik Kirkemøtet tidligere har gjort vedtak om (Pkt. 1 i retningslinjene).

Forslag til vedtak

1. Kirkemøtet vedtar følgende tre satsingsområder for Særfond II-midlene for 1990 i prioritert rekkefølge:
 - a) Gudstjenestefornyelse
 - b) Lederskap i menigheten
 - c) Kirkeforskning
2. Kirkerådet gis anledning til å benytte noen midler av den årlige tildeling til utarbeidelse av forslag til nye satsingsområder.

3. Kirkemøtet oversender komiteforslagene til mulig framtidige satsingsområder til Kirkerådet uten realitetsvotering.

PLENUMSBEHANDLING:

Dirigent: Knut Risnes
Saksordfører: Bjørn Hareide

Følgende hadde ordet:

Bjørn Hareide og Bjørn Bue.

Fremsatte forslag

Bjørn Bue fremmet dette forslaget:

Pkt. 1 a i forslag til vedtak får følgende formulering:

- a) Gudstjenestefornyelse og evangelisering.

Votering

Bjørn Bues forslag vedtatt mot 9 stemmer.

KIRKEMØTET'S VEDTK

1. Kirkemøtet vedtar følgende tre satsingsområder for Særfond II-midlene for 1990 i prioritert rekkefølge:
 - a) Gudstjenestefornyelse og evangelisering
 - b) Lederskap i menigheten
 - c) Kirkeforskning
2. Kirkerådet gis anledning til å benytte noen midler av den årlige tildeling til utarbeidelse av forslag til nye satsingsområder.
3. Kirkemøtet oversender komiteforslagene til mulig fremtidige satsingsområder til Kirkerådet uten realitetsvotering.

*

Vedtaket var enstemmig.

Sak KM 8/89: MELDING OM TILSETTINGER
I DEN NORSKE KIRKE

SAKSDOKUMENTER:

Kirkemøtedokumenter

Dokument 8.1 SAKSORIENTERING
Dokument 8.2 MELDING OM TILSETTING
PERIODEN 1.1.-1.8.1989
Dokument 8.3 SKJEMA FOR TILSETTINGER

INNSTILLING FRA KOMITE E:

Saksorientering

Tilsettingsreglementets forskrifter, § 17, foreskriver at "bispedømmerådet skal hvert år oversende en melding til Kirkemøtet og departementet om de tilsettinger bispedømmerådet har foretatt. Meldingen skal inneholde kunngjøringen, eventuelt vedtak om fornyet kunngjøring, søkerlisten, menighetsrådets, prestens og innstillingsrådets rangering, bispedømmerådets vedtak og et eventuelt vedtak ved anke."

Dette reglementet må ses i sammenheng med Kirkemøtets vedtak i sak KM 13/88:

"Melding om tilsetting sendes Kirkerådet hvert år innen 1. august. Meldingen legges fram for Kirkemøtet etter forberedende behandling i Kirkerådet. Meldingen gis på skjemaer fastsatt av Kirkerådet."

I henhold til dette vedtak har Kirkemøtet 1989 fått seg forlagt melding om tilsettinger i Den norske kirke for perioden 1.1.-1.8.1989. Komplette søkerliste er blitt delt ut til komiteemedlemmene under møtet.

Meldingen vil på sikt kunne benyttes til å analysere trender og tendenser i tilsettingssaker.

Komiteens merknader

Meldingen vil kunne danne et godt grunnlag for Kirkemøtets vurdering av i hvilken grad Tilsettingsreglementet blir fulgt. Det vises i denne sammenheng til forskriftenes § 14 om at "prioritering av søkerne foretas ut fra en helhetsvurdering der det legges stor vekt på konkurranseansiennitet, men der også personlige kvalifikasjoner samt utdanning og praksis ses i sammenheng med stillingens særlige arbeidsoppgaver". Det står videre at "kvinner og menn har lik adgang til tilsetting som prest".

Av dette følger at den komite i Kirkemøtet som behandler saken, bør få seg forelagt en komplett søkerliste, lik den praksis som er i tilsettingssaker i Kirkedepartementet.

Når det gjelder skjemaet med de spørsmål som det er aktuelt å få svar på, og som kan tjene som disposisjon for meldingen til Kirkemøtet, har komiteen følgende merknader:

- Nytt pkt. 4.6: I hvor mange tilfelle har intervju forekommet (telefonisk eller ved personlig fremmøte)?
- Pkt. 5.1.3: Dette punkt bør utgå da dette ikke er målbart.
- Pkt. 5.1.4: Dette punkt bør også utgå da det er et kunstig spørsmål. Det vil dessuten være svært arbeidskrevende i forhold til resultatet.
- Pkt. 5.2.1 omarbeides til: Hvor mange av bispedømmets søkere ble tilsatt i de respektive stillinger?
- Pkt. 5.2.2 omarbeides til: Hvor mange søkere er det fra de nordlige bispedømmer til stillinger i sør? Begrunnelse: Nåværende spørsmålsstilling synes noe tendensiøs.
- Nytt pkt. 5.2.3: Hvor mange fra de nordligste bispedømmer ble tilsatt i stillinger i sør?
- Tidligere pkt. 5.2.3 blir pkt. 5.2.4.
- Pkt. 6.1 omarbeides til: Hvilke utdanningsinstitusjoner kommer de tilsatte fra (antall pr. institusjon)?
 - 6.1.1 Når det gjelder prester.
 - 6.1.2 Når det gjelder kateketer.
 - 6.1.3 Når det gjelder soknediakoner.

Komiteen har ingen merknader til de skjemaer som er foreslått benyttet for meldingen fra bispedømmerådet til Kirkerådet.

Komiteen forutsetter at meldingen til Kirkemøtet får en hensiktsmessig utforming.

Forslag til vedtak

Kirkemøtet slutter seg til det fremlagte forslag til skjema for melding om tilsettinger i Den norske kirke med de endringer som er nevnt i komiteens merknader.

PLENUMSBEHANDLING:

Dirigent: Tone Thorp
Saksordfører: Bjørn Egil Pedersen

Følgende hadde ordet:

Bjørn Egil Pedersen og Odd Magnar Vognild.

KIRKEMØTET'S VEDTAK

Kirkemøtet slutter seg til det fremlagte forslag til skjema for melding om tilsettinger i Den norske kirke med de endringer som er nevnt i komiteens merknader.

*

Vedtaket var enstemmig.

SAK KM 9/89: TIDFESTING AV
KYRKJEMØTET 1991

SAKSDOKUMENT:

Kyrkjemøtedokument

Dokument 9.1 SAKSFRÅSEGN

INNSTILLING FRÅ KOMITE B:

Merknader frå komiteen

Komiteen har merka seg at det av omsyn til saksførebuing vert vanskeleg å leggja Kyrkjemøtet så tidleg som i veke 44, slik det vert gjort i 1990.

Komiteen meiner at Kyrkjemøtet bør leggjast slik at det ikkje fell saman med helgemessesundagen.

Komiteen meiner og at Kyrkjemøtet bør leggjast utanom Grunnskoleveka, som er fyrste veka i november.

Komiteen stør difor framlegget frå Kyrkjerådet om veke 46, som er 11.-17. november.

Framlegg til vedtak

Kyrkjemøtet i 1991 vert halde i veke 46.

PLENUMSBEHANDLING:

Dirigent: Tone Thorp
Saksordførar: Bjørg Bergem

Desse hadde ordet:

Bjørg Bergem.

KIRKEMØTET'S
VEDTAK

Kyrkjemøtet i 1991 vert halde i veke 46.

*

Vedtaket var samrøystes.

Sak KM 10/89: ORIENTERINGSSAKER

SAKSDOKUMENTER:

Kirkemøtedokumenter

Dokument 10.1 SAKSORIENTERING

Dokument 10.2 BISPEMØTET
Protokollen 1989

Dokument 10.3 DEN LOKALE KIRKES
ORDNING
(NOU 1989:7)

Dokument 10.2 ble fremlagt ved møtets begynnelse.

Kirkerådets anbefaling

Kirkerådet anbefaler Kirkemøtet å fatte følgende vedtak:

Kirkemøtet 1989 tar orienteringen fra Bispemøtet
1989 samt det videre arbeid med utredningen
"NOU 1989:7 - Den lokale kirkes ordning" til etter-
retning.

PLENUMSBEHANDLING:

Dirigent: Tone Thorp

Følgende hadde ordet:

Gunnar Lislerud, Per Lønning, Gunnar Kristiansen, Berge
Furre, Olav Bønes, Magne Sæbø, Knut Morland, Johannes
Ulltveit-Moe og Ivar Ramvi.

Fremsatte forslag

Dirigentskapet fremmet følgende forslag:

1. Kirkemøtet 1989 tar orienteringen fra Bispemøtet
1989 til etterretning.
2. Kirkemøtet tar orienteringen om NOU 1989:7 til

etterretning, og ber departementet treffe tiltak som gjør at saken kan bli forberedt for behandling i Kirkemøtet 1990.

KIRKEMØTET'S
VEDTAK

1. Kirkemøtet 1989 tar orienteringen fra Bispemøtet 1989 til etterretning.
2. Kirkemøtet tar orienteringen om NOU 1989:7 til etterretning, og ber departementet treffe tiltak som gjør at saken kan bli forberedt for behandling i Kirkemøtet 1990.

*

Vedtaket var enstemmig.

Sak KM 11/89: VERN OM SKAPERVERKET

SAKSDOKUMENTER:

Kirkemøtedokumenter

Dokument 11.1 SAKSORIENTERING

Dokument 11.2 "EN FRAMTID FOR JORDA?
- Vern om skaperverket"
Utredning

Dokument 11.3 UTTALELSE FRA KIRKERÅDET
AV 15/9-89

Øvrige dokumenter

- "Vern om skaperverket",
Mellomkirkelig Råd
- Uttalelse fra menighetsråd

INNSTILLING FRA KOMITE B:

Saksorientering

Mellomkirkelig Råd har vært opptatt av miljøspørsmål i flere forbindelser, først og fremst gjennom Kirkenes Verdensråds-prosjektet "Rettferdighet, fred og vern om skaperverket" og var medarrangører av konferansen "Integrity of Creation" på Gran, våren 1988.

Mellomkirkelig Råd utgav i samarbeid med Triangelforlaget 1989 heftet "Vern om skaperverket", som viser kirkens internasjonale engasjement innenfor dette saks-område.

Kirkerådet har miljøspørsmål og ny teknologi på sitt rammeprogram og bidro med et bakgrunnsdokument om emnet energi under Nordisk sosial-etisk konferanse 1988 med temaet "Ny teknologi - trussel eller håp for naturen?". I november samme år nedsatte Kirkens diakoni- og samfunnsråd i samarbeid med Mellomkirkelig Råd en arbeidsgruppe for miljøspørsmål.

Under behandlingen på Kirkemøtet 1988 av sak KM 5/88 - Rammeprogram 1989-91 - ble "de økologiske problemer - skaperverkets helhet som utfordring til kirken" spesielt drøftet av komite C, og av denne komiteen foreslått som emne på neste Kirkemøte.

I tråd med dette vedtok Kirkerådet på sitt møte 9.-10. mars 1989 å gjøre "Vern om skaperverket" til et hovedtema for Kirkemøtet 1989.

Kirkerådets miljøgruppe, supplert med representanter fra sekretariatene i Kirkerådet og Mellomkirkelig Råd, har utarbeidet innstillingen "En framtid for jorda - vern av skaperverket" som legges fram for Kirkemøtet. En foreløpig utgave av innstillingens teologiske del ble forelagt Norsk Teologisk Nemnd, Mellomkirkelig Råd, i april d.å. for kommentarer, og en førsteutgave av innstillingen ble forelagt Kirkens diakoni- og samfunnsråd til behandling på rådets møte i mai d.å. Kirkens diakoni- og samfunnsråd vedtok da å anbefale saken for Kirkemøtet 1989. Rådet vedtok dessuten prosedyre for endelig behandling av saken (sak KDS 12/89).

I sitt møte 14.-16. september 1989 sa Kirkerådet at utredningen "En framtid for jorda?" gir en bred bakgrunn for en helhetlig forståelse av vårt ansvar for skaperverket. Det heter videre at "Kirkerådet deler betenkningens erkjennelse av den krisen skaperverket befinner seg i. Kirkerådet slutter seg til den teologiske begrunnelse som er gitt for et sterkere kirkelig engasjement for miljøet."

Komiteens merknader

Komiteen har mottatt innstillingen "En framtid for jorda". Komiteen takker arbeidsgruppen for betenkningen. Samtidig understreker komiteen at betenkningen tar opp spørsmål, ikke minst av teologisk art, som det er nødvendig å arbeide videre med.

Komiteen vil understreke at "Vern om skaperverket" ivaretar et anliggende som er dypt festet i den kristne tro på Den tre-ene Gud. Sett i sammenheng med de to Kirkemøtesakene "Bioteknologi og menneskeverd" og "Abortlovgivningen" viser "Vern om skaperverket" at kirken er kalt til å forsvare alt liv som er truet.

Komiteen foreslår at Kirkemøtet vedtar en uttalelse som sterkt oppfordrer samfunn, enkeltmennesker og kirke til å verne skaperverket fra ødeleggelse. Dette må føre til handling på alle plan i vår kirke i samarbeid med alle mennesker av god vilje.

Komiteen vil be om at vedtaket gjøres tilgjengelig for menighetene etter Kirkemøtet.

Forslag til vedtak

Kirkemøtet vedtar følgende uttalelse:

MELLOM KRISE OG HÅP

Menneskers utnytting av naturen har ført klodens økologiske balanse inn i en dyptgripende krise. Det er nødvendig med omfattende og radikale endringer i verdenssamfunnet. Bare slik kan jordens folk og miljø leve sammen innenfor rammen av det som i dag kalles "en bærekraftig utvikling". Det vil si en utvikling som ikke skader miljøet for oss som lever i dag eller livsgrunnlaget for generasjoner som kommer etter.

Samtidig befinner vi oss i en situasjon som gir grunnlag for håp, fordi stadig flere får øynene opp for situasjonens alvor og er villige til å handle.

JORDEN TRUES AV ØDELEGGELSE

Verdens energiforbruk, sammen med den omfattende brenning av skog som foregår flere steder på kloden, gjør at det slippes ekstremt store mengder karbondioksid ut i atmosfæren. Sammen med utslipp av gasser som bryter ned jordens beskyttende ozonlag, bidrar dette til å øke "drivhuseffekten" på en dramatisk måte. I tillegg fortsetter ørkenspredningen og ødeleggelsen av regnskogene i et drepande tempo. Alt dette bidrar til å skape radikalt endrede forutsetninger for klodens livsmiljø. Ingen vet i dag med sikkerhet hvilke klimamessige forandringer dette vil føre til.

Verdens matvareforsyning er truet. Jordsmonnet ødelegges gjennom en for ensidig og intensiv utnyttelse innen landbruket. Sett i sammenheng med krisen for livsmiljøet i havet og den akselerende befolkningsøkningen vil menneskeheten kunne stå overfor hungerskatastrofer i et omfang som har vært ukjent hittil.

Det hersker uenighet mellom forskerne om arten og omfanget av dagens miljøkrise. Worldwatch Institute hevder at jorden kan rammes av et økologisk sammenbrudd innen 40-50 år, hvis ikke menneskeheten foretar en radikal kursomlegging i løpet av 10 år. Andre mener at det ikke er grunnlag for en så dramatisk tidsangivelse. Alle forskere er imidlertid enige om at situasjonen er særdeles alvorlig.

Denne virkeligheten gir vår kirke i dag grunn til selv-ransakelse. Vi har forsømt å kalle mennesker til å leve

i solidaritet med den natur som vi er en organisk del av. Kirken har sviktet sin oppgave som jordens allierte.

JORDEN HØRER HERREN TIL

Gud har som jordens Skaper og Herre satt sitt preg på alt han har skapt. Gud er god, og hans skaperverk er godt (1. Mos. 1). Skaperverkets skjønnhet roper ustanselig om Guds herlighet og hans evige kraft (Sal. 19.2; Rom. 1.20). Naturens mangfold, universets uendelighet og atomets oppbygning - alt forkynner Herrens pris. Sammen med den gammeltestamentlige salmist bekjenner vi: "Herre, vår Gud, hvor herlig ditt navn er over hele jorden" (Sal. 8.1).

Naturen er ikke en tom kulisse for det menneskelig liv. Den er mye mer enn råstoff og spiskammers for våre menneskelige behov. Naturens verdi uttrykkes sterkest i troen på at forløsningen som Kristus vant på korset, skal omslutte både menneskene og naturen. Skaperverket skal "bli frigjort" og "få del i den frihet som Guds barn skal eie i herligheten" (Rom. 8.21).

"Jorden og det som fyller den, verden og de som bor i den, alt hører Herren til" (Sal. 24.1). Og Herren har satt mennesket på jorden for å dyrke og passe den etter hans vilje (2. Mos. 2.5-15). Mennesket står i en dobbeltstilling overfor naturen. Samtidig som vi er jordens forvaltere, er vi formet av samme stoff som jorden (2. Mos. 2.7).

VI HAR SYNDET

Mennesket og naturen er bundet til hverandre i gjensidig avhengighet og solidaritet. Derfor har vår onde livsførsel ført til at forholdet mellom jorden og mennesket er kommet under forbannelse (1. Mos. 3.17-19; 4.10-12). Vår utnyttelse av naturens ressurser har bragt ødeleggelse både over vår egen kropp og det øvrige skaperverk.

"Du skal ikke ha andre guder enn meg", sier Herren. Men vi har valgt å dyrke den materielle velstand på bekostning av Herrens jord. Vi har byttet ut Guds sannhet med løgn og æret og dyrket det skapte, istedenfor Skaperen (Rom. 1.25). Men nettopp ved å dyrke de skapte, materielle goder har vi ført ødeleggelse over skaperverket. Vi tar kvelertak på naturen og truer med å ødelegge dens lovsang til Skaperen. Dette må vi bekjenne som synd.

Som en kristen kirke vil vi derfor kalle våre menigheter og vårt folk til å gjøre bot: La oss angre våre onde gjerninger og velge en ny livskurs som er i samsvar med Guds vilje! Det er ennå tid.

EN NY KURS - FOR SAMFUNNET

Utfordringen vi i dag står overfor som menneskelig samfunn er å finne veien tilbake til en tjenende holdning overfor den skapervilje som bærer livet. Dit kommer vi ikke ved småjusteringer. Det er intet mindre enn en radikal omlegging av våre produksjons- og forbruksmønstre som må til, en kollektiv omvendelse både i vårt folk og i verdenssamfunnet som helhet.

Vi må handle ut fra den forutsetning at de dystreste spådommer om tidspunktet for det økologiske sammenbrudd kan vise seg riktige. Hvis vi velger mindre radikale løsninger, løper vi en livsfarlig risiko.

Vi kan ikke fortsette med å velge økonomisk vekst der denne viser seg å ødelegge miljøet. Vårt energiforbruk i den rike verden må ses i forhold til menneskehetens samlede energibehov. Mange av de mest alvorlige miljøproblemer vi har i dag, som f.eks. ødeleggelse av regnskogen og ørkenspredningen, skyldes Den tredje verdens underutvikling og enorme gjeldsbyrde. På denne bakgrunn er det innlysende at det må arbeides for en ny økonomisk verdensordning som gir verdens fattige land anledning til å få del i en økologisk bærekraftig utvikling.

Verdens ressurser er begrenset. Hvis jordens fattige skal få en mer rettferdig del av klodens samlede ressurser, må vi i den rike verden gi avkall på vår nåværende enormt høye bruk av energi og forbruks-goder. Det er illusorisk å tro at både fattige og rike land kan oppleve økonomisk vekst innenfor rammen av en bærekraftig utvikling. Derfor må overutviklingen i vår del av verden bringes til opphør.

En slik endring som vi gjør oss til talerør for, vil medføre radikale krav om en enklere livsstil i vårt norske samfunn. Samtidig er vi ikke i tvil om at slike forandringer vil skape et bedre livsmiljø, ikke bare for jordens fattige, men også for oss rike.

EN NY KURS - FOR DET ENKELTE MENNESKE

Som enkeltmennesker kan vi på mange måter gi viktige bidrag til en mer økologisk forsvarlig utvikling. Først og fremst kan vi bidra til å reise en opinion som tvinger fram en omfattende politisk endring til beste for jordens miljø og utvikling.

Videre vil vi oppfordre hverandre og våre medborgere til å foreta en omfattende vurdering av vår livsstil i et miljømessig perspektiv. Særlig bør vi vurdere vårt forbruk av olje, bensin og gasser som bidrar til å øke

drivhuseffekten. Her vil den enkeltes bilbruk stå sentralt. Alle som har mulighet til det, oppfordres til å bruke kollektive transportmidler. Videre vil våre innkjøpsvaner måtte vurderes kritisk. Det blir stadig lettere å velge miljøvennlige produkter fremfor miljøskadelige.

Miljøproblemene er både globale og lokale. Vi oppfordrer derfor til deltakelse i lokale aksjoner og organisasjoner som arbeider for miljø og utvikling.

EN NY KURS - FOR KIRKEN

Menighetene kan bidra til å verne om skaperverket. Gjennom vår tro vet vi at jorden er omsluttet av Guds kjærlighet. I håpet om den nye himmel og jord ser vi at Guds trofasthet mot jorden er evig. Jo mer vi fordyper oss i vår tro og vårt håp, desto sterkere inspireres vi til å leve i troskap overfor skaperverket.

Derfor vil vi først og fremst be våre menigheter om at de gjennom Bibelens tekster, bønnen, gudstjenesten, prekenen, sjelesorgen og meditasjonen søker en fornyelse i sitt åndelige liv. Slik kan det skapes håp og kjærlighet til å tjene livet på Guds jord. Dette kan bl.a. skje ved å

- gjøre vern om skaperverket til et anliggende for forkynnelse, undervisning og annet menighetsarbeid,
- feire egne gudstjenester for miljø og skaperverk, gjerne utendørs,
- søke samarbeid med andre kirkesamfunn for fellesskap i bønn og handling.

Samtidig kan menigheten som menneskelig fellesskap i samfunnet gå foran i å vise praktisk solidaritet med skaperverket. Dette kan bl.a. skje ved å

- vurdere energisparende tiltak i menighetens lokaler,
- unngå bruk av miljøskadelig papir og andre miljøskadelige varer,
- skape rom for dialog mellom stridende parter, f.eks. mellom naturvernsorganisasjoner og bedrifter som kjemper for sine arbeidsplasser,
- delta i lokale aksjoner i samarbeid med miljø- og utviklingsorganisasjoner,
- delta i eller ta initiativ til at det dannes lokale miljøfora,

- støtte opp om skolens miljøarbeid.

*

Dessuten vedtar Kirkemøtet følgende henstilling:

Bispedømmerådene, Kirkerådet og Mellomkirkelig Råd bør bidra til "vern om skaperverket" ved å bringe miljøvern inn som en naturlig del av rådernes virksomhet. Det er maktpåliggende at dette skjer. Innstillingen "En framtid for jorda?" nevner en rekke utfordringer som disse råd kan ta opp. Kirkemøtet mener at utfordringene som nevnes, er positive og nyttige, men vil understreke at det er rådene selv som må foreta den nødvendige prioritering av arbeidsoppgavene på dette felt.

Kirkemøtet foreslår overfor Kirkerådet at det tas skritt for å la Bots- og bededagen 1990 ta opp vern om skaperverket.

PLENUMSBEHANDLING:

Dirigent: Fredrik Grønningsæter
Saksordfører: Harald Horgen

Følgende hadde ordet:

Harald Horgen, Arthur Sandved, Magne Sæbø, Anders Tho, Bjørn Bue, Helga Gitmark, Per Lønning, Knut Morland, Gunnar Kristiansen, Berge Furre, Oddvar Larsen, Ole D. Hagesæther, Ragnhild Veiteberg, Arvid H. Nergård, Kristen Kyrre Bremer, Anne Liv Reistad, Olav Bønes, Ivar Ramvi, Svein Aage Christoffersen, Jan Gossner, Per Oskar Kjølaas, Ole Nordhaug og Ole Martin Norderhaug.

Votering

Dokumentet sendes tilbake til komite B til videre behandling.

2. gangs behandling

Dirigent: Knut Risnes
Saksordfører: Harald Horgen

Følgende hadde ordet:

Harald Horgen, Arthur Sandved, Per Lønning, Ole D. Mjøs, Gunnar Kartveit, Anne Liv Reistad, Ragnhild Veiteberg, Berge Furre, Solveig Fiske, Helga Gitmark, Bjørn Hareide, Bjørn Bue, Reidar Svoren, Arvid H. Nergård, og Olav Bønes.

NY INNSTILLING FRA KOMITE B:

Saksorientering

Mellomkirkelig Råd har vært opptatt av miljøspørsmål i flere forbindelser, først og fremst gjennom Kirkenes Verdensråds-prosjektet "Rettferdighet, fred og vern om skaperverket". Rådet var medarrangører av konferansen "Integrity of Creation" på Gran, våren 1988.

Mellomkirkelig Råd utgav i samarbeid med Triangelforlaget 1989 heftet "Vern om skaperverket", som viser kirkenes internasjonale engasjement innenfor dette saksområdet.

Kirkerådet har miljøspørsmål og ny teknologi på sitt rammeprogram og bidro med et bakgrunnsdokument om emnet energi under Nordisk sosial-etisk konferanse 1988 med temaet "Ny teknologi - trussel eller håp for naturen?". I november samme år nedsatte Kirkens diakoni- og samfunnsråd i samarbeid med Mellomkirkelig Råd en arbeidsgruppe for miljøspørsmål.

Under behandlingen på Kirkemøtet 1988 av sak KM 5/88 - Rammeprogram 1989-91 - ble "de økologiske problemer - skaperverkets helhet som utfordring til kirken" spesielt drøftet av komite C, og av denne komiteen foreslått som emne på neste Kirkemøte.

I tråd med dette vedtok Kirkerådet på sitt møte 9.-10. mars 1989 å gjøre "Vern om skaperverket" til et hovedtema for Kirkemøtet 1989.

Kirkerådets miljøgruppe, supplert med representanter fra sekretariatene i Kirkerådet og Mellomkirkelig Råd, har utarbeidet innstillingen "En framtid for jorda - vern om skaperverket", som legges fram for Kirkemøtet. En foreløpig utgave av innstillingens teologiske del ble forelagt Norsk Teologisk Næmnd, Mellomkirkelig Råd, i april d.å. for kommentarer, og en førsteutgave av innstillingen ble forelagt Kirkens diakoni- og samfunnsråd til behandling på rådets møte i mai d.å. Kirkens diakoni- og samfunnsråd vedtok da å anbefale saken for Kirkemøtet 1989. Rådet vedtok dessuten prosedyre for endelig behandling av saken (sak KDS 12/89).

I sitt møte 14.-16. september 1989 sa Kirkerådet at utredningen "En framtid for jorda?" gir en bred bakgrunn for en helhetlig forståelse av vårt ansvar for skaperverket. Det heter videre at "Kirkerådet deler betenkingens erkjennelse av den krisen skaperverket befinner seg i. Kirkerådet slutter seg til den teologiske begrunnelse som er gitt for et sterkere kirkelig engasjement for miljøet."

Komiteens merknader

Komiteen har mottatt betenkningen "En framtid for jorda?". Komiteen takker arbeidsgruppen for betenkningen. Samtidig understreker komiteen at betenkningen tar opp spørsmål, ikke minst av teologisk art, som det er nødvendig å arbeide videre med.

Komiteen vil understreke at saksområdet "Vern om skaperverket" ivaretar et anliggende som er dypt festet i den kristne tro på Den tre-ene Gud. Sett i sammenheng med de to Kirkemøtesakene "Bioteknologi og menneskeverd" og "Abortlovgivningen" er "Vern om skaperverket" et uttrykk for at kirken er kalt til å forsvare alt liv som er truet.

Komiteen foreslår at Kirkemøtet vedtar en uttalelse som sterkt oppfordrer samfunn, enkeltmennesker og kirke til å verne skaperverket mot ødeleggelse. Dette må føre til handling på alle plan i vår kirke i samarbeid med alle mennesker av god vilje.

Komiteen vil be om at vedtaket gjøres tilgjengelig for menighetene etter Kirkemøtet.

Forslag til vedtak

Kirkemøtet vedtar følgende uttalelse:

MELLOM ANGST OG HÅP

Mange mennesker ser i dag fremtiden i møte med angst. Ikke minst gjelder dette barn og ungdom. Vår sivilisasjons omgang med naturen har ført den økologiske balanse inn i en dyptgripende krise.

Når Alvoret går opp for oss, ser vi imidlertid at det er nødvendig med omfattende og radikale endringer i verdenssamfunnet. Det skapes vilje til handling. Også her står ungdommen i første rekke. Dette gir grunn til håp.

Kirkemøtet vil i denne situasjonen holde fram at verden er Guds skaperverk, og at han fortsatt er skapende til stede på sin jord. I denne tro vender vi oss til vårt folk og våre menigheter. La oss handle mens det ennå er tid!

JORDEN TRUES AV ØDELEGGELSE

Vårt høye forbruk av energiformer som olje, kull og gass bidrar til at atmosfærens innhold av karbondioksid øker. Samtidig trues ozonlaget. Dette bidrar til å forsterke "drivhuseffekten" på en faretruende måte. Videre ser vi at regnskogen hugges ned og ørkenen sprer seg. Ingen

vet i dag hvilke klimamessige forandringer dette fører til.

Verdens matvareforsyning er truet. Jordsmonnet ødelegges og livsgrunnlaget i havet er i fare. Befolkningsøkningen er dramatisk. Menneskeheten kan oppleve hungerskatastrofer uten sidestykke i historien.

Det hersker uenighet mellom forskerne om arten og omfanget av dagens miljøkrise. Worldwatch Institute hevder at jorden kan rammes av et økologisk sammenbrudd innen 40-50 år, hvis ikke menneskeheten foretar en radikal kursomlegging i løpet av 10 år. Andre mener at det ikke er grunnlag for en så dramatisk tidsangivelse. Alle forskere er imidlertid enige om at situasjonen er særdeles alvorlig.

JORDEN HØRER HERREN TIL

"Jorden og det som fyller den, verden og de som bor i den, alt hører Herren til" (Sal. 24.1). Vi er gjester på Guds jord (3. Mos. 25.23). Vi er satt til å forvalte jordens rikdommer etter hans vilje, til å dyrke og verne naturens vakre hage (1. Mos. 1.28; 2.15).

Som forvaltere skal vi ta vare på en eiendom som ikke er vår og dele dens goder med hverandre og med kommende slekter. I dag pekes det på at jordens folk og miljø må få del i en "bærekraftig utvikling". Det vil si en utvikling som ikke skader miljøet for oss som lever i dag eller livsgrunnlaget for generasjoner som kommer. Som gode forvaltere bør vi søke å få i stand en slik bærekraftig utvikling.

Men naturen er etter Guds ord noe mer enn et råstoff som er gitt til vår disposisjon. Den er Herrens skjønne kunstverk som ustanselig peker på sin skaper. Skaperverket lovsynger Gud i en lovsang som går fra skapelsens morgen. Den kristne kirke over hele jorden tar med sin gudstjenestefeiring del i den samme lovsang til Herrens ære. Sol og måne, dyr og havdyp, fjell og hauger, kvinner og menn, gamle og unge - alt er skapt for å lovsynge Herrens navn (Sal. 148).

Denne lovsang fyller oss med glede over skaperverket og kjærlighet til alt som lever. Vi ser fram mot at den forløsning som Kristus vant på korset, skal omslutte både mennesker og natur. Ved Jesu gjenkomst skal skaperverket "bli gjort" og "få del i den frihet som Guds barn skal eie i herligheten" (Rom. 8.21). På den nye jord vil skaperverkets liturgi feires i evig jubel (Åp. 22.1-5).

VI HAR SYNDET

Men vår livsførsel på jorden har ikke vært en sann gudstjeneste for Herren. Vi har sviktet som jordens forvaltere. Forholdet mellom jorden og mennesket er kommet under forbannelse (1. Mos. 3.17-19; 4.10-12). Vi har valgt å dyrke den materielle velstand selv om det har skjedd på bekostning av Herrens jord, og har ikke fordelt verdens goder rettferdig. Vår rovdrift på jordens ressurser bringer ødeleggelse over oss selv og den natur vi er innvevd i.

Som en kristen kirke vil vi derfor kalle våre menigheter og vårt folk til å gjøre bot: La oss angre våre onde gjerninger og velge en ny livskurs som er i samsvar med Guds vilje for vår jord!

EN NY KURS - FOR SAMFUNNET

Vi må som samfunn handle ut fra den forutsetning at de dystreste spådommer om tidspunktet for det økologiske sammenbrudd kan vise seg riktige. Hvis vi velger mindre radikale løsninger, løper vi en livsfarlig risiko.

Dette betyr at vi må finne fram til alternative produksjons- og forbruksmønstre som krever mindre energi og fører til sterkt reduserte giftutslipp. Videre vil vi understreke at vi ikke kan fortsette med å velge økonomisk vekst der denne viser seg å ødelegge miljøet. Vårt energiforbruk i den rike verden må ses i forhold til menneskehetens samlede energibehov. Det er grunn til å spørre om hvorvidt både rike og fattige land kan oppnå økonomisk vekst innenfor rammen av en bærekraftig utvikling. Her må vår solidaritet være med dem som er dårligst stillet.

Mye tyder på at mange av de mest alvorlige miljøproblemer vi har i dag, som f.eks. ørkenspredningen og ødeleggelse av regnskogen, skyldes Den tredje verdens underutvikling som igjen har sammenheng bl.a. med deres enorme gjeldsbyrde. På denne bakgrunn må det arbeides for en ny økonomisk verdensordning som gir verdens fattige land deres rettmessige andel av jordens goder.

EN NY KURS - FOR DET ENKELTE MENNESKE

Som enkeltmennesker kan vi på mange måter gi viktige bidrag til en mer økologisk forsvarlig utvikling. Først og fremst kan vi bidra til å reise en opinion som tvinger fram en omfattende politisk endring til beste for jordens miljø og utvikling.

Videre vil vi oppfordre hverandre til å foreta en om-

fattende vurdering av vår livsstil i et miljømessige perspektiv. Særlig bør vi vurdere vårt forbruk av olje, bensin og gasser som bidrar til å øke drivhus-effekten. Alle som har mulighet til det, oppfordres til å bruke kollektive transportmidler. Videre vil våre innkjøpsvaner måtte vurderes kritisk. Det er et moralsk ansvar å velge miljøvennlige produkter fremfor miljø-skadelige.

Miljøproblemene er både globale og lokale. Vi oppfordrer derfor til deltakelse i lokale aksjoner og organisasjoner som arbeider for miljø og utvikling.

EN NY KURS - FOR KIRKEN

I gudstjenesten tar vi søndag etter søndag del i skaperverkets lovsang til Skaperen. I dåpens vann og natt-verdens brød og vin innvies både jordens elementer, naturens frukter og våre henders arbeid til å tjene Guds frelsesplan. Dette syn på gudstjenesten må forkynnes i våre menigheter. Slik kan det vokse fram en ny kjærlighet til skaperverket med feste i troens sentrum.

Vi vil anbefale at det også arrangeres gudstjenester som på en særlig måte fokuserer vern om skaperverket. Slike gudstjenestelige samlinger kan gjerne skje i samarbeid med andre kirkesamfunn.

Menigheten er kalt til å være et tegn som viser hvordan livet skal leves i kjærlighet til medmennesker og i pakt med naturen. Det betyr i første rekke arbeid for misjon, utvikling og forbønn for alle mennesker og for vår jord. Videre kan kirken synliggjøre sitt ansvar for miljø og utvikling ved bl.a. å

- vurdere energisparende tiltak i menighetens lokaler,
- unngå bruk av miljøskadelige varer,
- skape rom for dialog mellom ulike interessegrupper, f.eks. mellom naturvernorganisasjoner og mennesker som kjemper for sine arbeidsplasser,
- vurdere deltakelse i lokale tiltak i samarbeid med miljø- og utviklingsorganisasjoner,
- delta i eller ta initiativ til at det dannes lokale miljøfora,
- støtte skolens miljøarbeid.

Dessuten vedtar Kirkemøtet følgende henstilling:

Bispedømmerådene, Kirkerådet og Mellomkirkelig Råd bør bidra til "vern om skaperverket" ved å bringe miljøvern inn som en naturlig del av rådenes virksomhet. Det er maktpåliggende at dette skjer. Innstillingen "En framtid for jorda?" nevner en rekke utfordringer som disse råd kan ta opp. Kirkemøtet mener at utfordringene som nevnes, er positive og nyttige, men vil understreke at det er rådene selv som må foreta den nødvendige prioritering av arbeidsoppgavene på dette felt.

Kirkemøtet foreslår overfor Kirkerådet at det tas skritt for å la Bots- og bededagen 1990 få preg av en bots- og forbønnshandling med utgangspunkt i vår ødeleggelse av skaperverket.

Fremsatte forslag

Gunnar Kartveit fremmet følgende endringsforslag:

Kirken er satt til å forkynne håp i en verden der vi møter døden i alle dens fasetter. Kirkemøtet vil uttrykke dette også i møte med de destruktive krefter vi utfordres av i vår tid. Trusselen om jordens ødeleggelse fyller mange mennesker med angst.

Atmosfærens karbondioksidinnhold øker, ozonlaget brytes ned, drivhuseffekten forsterkes. Ørkenspredning og nedhugging av regnskogen kan føre til uante klimaforandringer. Verdens matvareforsyning trues. Jordsmonnet ødelegges og livsgrunnlaget i havet er i fare. Sammen med befolkningsøkningen kan dette føre menneskeheten inn i hungerkatastrofer av ukjent omfang. Situasjonen er svært alvorlig!

Mange ser i dag Alvoret i situasjonen, og erkjenner sitt ansvar for handling. Ungdommen står her i fremste rekke. Dette gir et gryende håp.

Kirkemøtet vil holde fram at hele skaperverket er Guds. "Jorden og det som fyller den, verden og de som bor i den, alt hører Herren til" (Salme 24.1). Vi er satt til å forvalte dette Guds skaperverk, til å dyrke og verne naturens vakre hage (1. Mos. 1.28; 2.15).

Sabbatsåret, som Israels lov foreskriver, minner oss om at Gud er Herren over åkerjorden (3. Mos. 25). Ja, det minner oss om at alt det vi nyttiggjør oss, kommer fra Gud. Intet er vårt. Alt er Guds. Alt er Guds lån til oss.

Men naturen er etter Guds ord mer enn et råstoff for oss. Den er Herrens vakre kunstverk som ustanselig peker på sin Skaper. Skaperverket lovpriser Gud i en lovsang som går fra skapelsens morgen. Den kristne kirke over hele jorden tar med sin gudstjennestefeiring del i den samme lovsang til Herrens ære. Alt er skapt for å lovsynge Herrens navn (Salme 148).

Denne lovsang fyller oss med glede. Og sammen med hele skaperverket ser vi fram til å feire skaperverkets liturgi i evig lovsang (Rom. 8.19-22; Åp. 22.1-5).

Men vår livsførsel har ikke vært en sann gudstjenneste for Herren. Mennesket har sviktet som jordens forvalter. Forholdet mellom jorden og mennesket er kommet under forbannelse (1. Mos. 3.17-19; 4.10-12). Vi har valgt å dyrke den materielle velstand på bekostning av Herrens jord. Vår rovdrift på jordens ressurser bringer ødeleggelse over oss selv og den natur vi er innvevd i.

Som kirke vil vi derfor kalle våre menigheter og vårt folk til å gjøre bot: La oss angre våre onde gjerninger og velge en ny livskurs som er i samsvar med Guds vilje.

I møte med miljøkrisens utfordringer maner vi som kirke, samfunn og enkeltborgere til å

- skaffe oss nødvendig kunnskap om situasjonen,
- handle i solidaritet med mennesker over hele jorden, med kommende slekter og med det øvrige skaperverk.

Bjørn Hareide fremmet dette forslag:

S. 6, 2. og 3. linje med tilhørende strekpunkter utgår.

S. 6, under "streken" endres 1. linje i henstillingen slik: Alle kirkens råd bør ...

S. 5 under: Ny kurs - for det enkelte menneske, 2. avsnitt, skal setningen: "Alle som har mulighet til det, oppfordres til å bruke kollektive transportmidler" utgå.

Helge Gitmark fremmet følgende forslag:

S. 4, En ny kurs - for samfunnet, 2. avsnitt: Dette

betyr at dyrket og dyrkbar mark må bevares til matproduksjon. Vi må finne ... osv.

Bjørn Bue hadde dette forslaget:

S. 3, 2. og 3. avsnitt: "Jorden trues av ødeleggelse...", omredigering: "Jordsmonnet ødelegges og livsgrunnet i havet er i fare. Det hersker uenighet mellom forskerne om arten og omfanget av dagens miljøkrise. Befolkningsøkningen er dramatisk. Menneskeheten kan oppleve hungerskatastrofer uten sidestykke i historien. Worldwatch Institute hevder at jorden kan rammes ..."

S. 5, avsnitt 5, siste linje: "som arbeider for miljø og utvikling" endres til "som arbeider for miljø og utvikling etter økologiske prinsipper".

Til vurdering av språkeksperter: Uttrykket økonomisk verdensordning vurderes endret til "økonomisk verdensorden".

Per Lønning fremmet dette forslaget:

S. 6 - under Kirkemøtets henstilling. Linje 2: "miljøvern" byttes ut med "kirkens ansvar for skaperverket".

Siste avsnitt: "få preg av" byttes ut med "på særskilt måte inkludere".

Berge Furre hadde følgende forslag:

S. 5, En ny kurs ..., 2. avsnitt, 2. periode: "Særlig er det viktig å sette grenser for vårt forbruk av olje, bensin og gasser som bidrar til å øke drivhuseffekten".

Arthur Sandved fremmet dette forslaget:

S. 4, nest siste avsnitt, ny formulering, "ut fra den forutsetning at ekspertenes dyreste ..."

S. 5, annet avsnitt, ny formulering: "Mye tyder på at enkelte av de mest alvorlige miljøproblemene vi har i dag, som f.eks. ørkenspredning og ødeleggelse av regnskogen, til dels er forårsaket av Den tredje verdens underutvikling som igjen har sammenheng bl.a. med deres enorme gjeldsbyrde. Det må arbeides for ..."

S. 5, avsnittet "Miljøproblemene er både globale ..." strykes.

S. 6 (litt nedenfor midten): "Kirkemøtet mener at mange av utfordringene som nevnes ..."

Ragnhild Veiteberg fremmet følgende forslag:

Tillegg under "En ny kurs - for det enkelte menneske", s. 5: I dagens samfunn representerer alkohol- og narkotikaproblemet store miljømessige skadevirkninger. En vurdering av vår livsstil må derfor også omfatte en mer bevisst holdning til bruk av rusgifter.

Anne Liv Reistad fremmet dette forslaget:

S. 5, 1. avsnitt: Det er grunn til å spørre ... utvikling. Her ... stillet. Går ut.

Votering

Saken sendes tilbake til komiteen til videre behandling.

3. gangs behandling

Dirigent: Knut Risnes
Saksordfører: Harald Horgen

Følgende hadde ordet:

Harald Horgen, Magne Kartveit, Magne Sæbø, Jens Kleppa, Per Lønning, Andreas Aarflot og Olav Bønes.

NY INNSTILLING FRA KOMITE B:

Saksorientering

Mellomkirkelig Råd har vært opptatt av miljøspørsmål i flere forbindelser, først og fremst gjennom Kirkenes Verdensråds-prosjektet "Rettferdighet, fred og vern om skaperverket". Rådet var medarrangører av konferansen "Integrity of Creation" på Gran, våren 1988.

Mellomkirkelig Råd utgav i samarbeid med Triangelforlaget 1989 heftet "Vern om skaperverket", som viser kirkens internasjonale engasjement innenfor dette saksområde.

Kirkerådet har miljøspørsmål og ny teknologi på sitt rammeprogram og bidro med et bakgrunnsdokument om emnet energi under Nordisk sosial-etisk konferanse 1988 med temaet "Ny teknologi - trussel eller håp for naturen?". I november samme år nedsatte Kirkens diakoni- og samfunnsråd i samarbeid med Mellomkirkelig Råd en arbeidsgruppe for miljøspørsmål.

Under behandlingen på Kirkemøtet 1988 av sak KM 5/88 - Rammeprogram 1989-91 - ble "de økologiske problemer - skaperverkets helhet som utfordring til kirken" spesielt drøftet av komite C, og av denne komiteen foreslått som emne på neste Kirkemøte.

I tråd med dette vedtok Kirkerådet på sitt møte 9.-10. mars 1989 å gjøre "Vern om skaperverket" til et hovedtema for Kirkemøtet 1989.

Kirkerådets miljøgruppe, supplert med representanter fra sekretariatene i Kirkerådet og Mellomkirkelig Råd, har utarbeidet innstillingen "En framtid for jorda - vern om skaperverket", som legges fram for Kirkemøtet. En foreløpig utgave av innstillingens teologiske del ble forelagt Norsk Teologisk Næmnd, Mellomkirkelig Råd, i april d.å. for kommentarer, og en førsteutgave av innstillingen ble forelagt Kirkens diakoni- og samfunnsråd til behandling på rådets møte i mai d.å. Kirkens diakoni- og samfunnsråd vedtok da å anbefale saken for Kirkemøtet 1989. Rådet vedtok dessuten prosedyre for endelig behandling av saken (sak KDS 12/89).

I sitt møte 14.-16. september 1989 sa Kirkerådet at utredningen "En framtid for jorda?" gir en bred bakgrunn for en helhetlig forståelse av vårt ansvar for skaperverket. Det heter videre at "Kirkerådet deler betenkningens erkjennelse av den krisen skaperverket befinner seg i. Kirkerådet slutter seg til den teologiske begrunnelse som er gitt for et sterkere kirkelig engasjement for miljøet."

Komiteens merknader

Komiteen har mottatt betenkningen "En framtid for jorda?". Komiteen takker arbeidsgruppen for betenkningen. Samtidig understreker komiteen at betenkningen tar opp spørsmål, ikke minst av teologisk art, som det er nødvendig å arbeide videre med.

Komiteen vil understreke at saksområdet "Vern om skaperverket" ivaretar et anliggende som er dypt festet i den kristne tro på Den tre-ene Gud. Sett i sammenheng med de to Kirkemøtesakene "Bioteknologi og menneskeverd" og "Abortlovgivningen" er "Vern om skaperverket" et uttrykk for at kirken er kalt til å forsvare alt liv som er truet.

Komiteen foreslår at Kirkemøtet vedtar en uttalelse som sterkt oppfordrer samfunn, enkeltmennesker og kirke til å verne skaperverket mot ødeleggelse. Dette må føre til handling på alle plan i vår kirke i samarbeid med alle mennesker av god vilje.

Komiteen vil be om at vedtaket gjøres tilgjengelig for menighetene etter Kirkemøtet.

Forslag til vedtak

FLERTALLSFORSLAG

(13 av komiteens medlemmer)

Kirkemøtet vedtar følgende uttalelse:

MELLOM ANGST OG HÅP

Mange mennesker ser i dag fremtiden i møte med angst. Ikke minst gjelder dette barn og ungdom. Vår sivilisasjons omgang med naturen har ført den økologiske balanse inn i en dyptgripende krise.

Når alvoret går opp for oss, ser vi imidlertid at det er nødvendig med omfattende og radikale endringer i verdenssamfunnet. Det skapes vilje til handling. Også her står ungdommen i første rekke. Dette gir grunn til håp.

Kirkemøtet vil i denne situasjonen holde fram at verden er Guds skaperverk, og at han fortsatt er skapende til stede på sin jord. På dette grunnlaget vender Kirkemøtet seg til vårt folk og våre menigheter. La oss handle mens det ennå er tid!

JORDEN TRUES AV ØDELEGGELSE

Vårt nære miljø er truet av voksende ødeleggelser som skogsdød, sterkt redusert fiskebestand og følgene av havbruks-, industri- og jordbruksforurensning. I global sammenheng ser vi at det høye forbruk av energiformer som olje, kull og gass bidrar til at atmosfærens innhold av karbondioksid øker. Samtidig trues ozonlaget. Dette bidrar til å forsterke "drivhuseffekten" på en faretruende måte. Videre ser vi at regnskogen hugges ned og ørkenen sprer seg. Ingen vet i dag hvilke klimamessige forandringer dette fører til.

Verdens matvareforsyning er truet. Jordsmonnet ødelegges og livsgrunnlaget i havet er i fare. Befolkningsøkningen er dramatisk. Menneskeheten kan oppleve hungerskatastrofer uten sidestykke i historien.

Det hersker uenighet mellom forskerne om arten og omfanget av dagens miljøkrise. Worldwatch Institute hevder at jorden kan rammes av et økologisk sammenbrudd innen 40-50 år, hvis ikke menneskeheten foretar en radikal kursomlegging i løpet av 10 år. Andre mener at det ikke er grunnlag for en så dramatisk tidsangivelse. Alle forskere er imidlertid enige om at situasjonen er særdeles alvorlig.

JORDEN HØRER HERREN TIL

"Jorden og det som fyller den, verden og de som bor i den, alt hører Herren til" (Sal. 24.1). Vi er gjester på Guds jord (3. Mos. 25.23). Vi er satt til å forvalte jordens rikdommer etter hans vilje, til å dyrke og verne naturens vakre hage (1. Mos. 1.28; 2.15).

Sabbatsåret, som gjaldt i den gamle pakts tid, minner oss om at Gud er Herren over åkerjorden (3. Mos. 25). Ja, det minner oss om at alt det vi nyttiggjør oss, kommer fra Gud. Intet er vårt. Alt er Guds. Alt er Guds lån til oss.

Som forvaltere skal vi ta vare på en eiendom som ikke er vår og dele dens goder med hverandre og med kommende slekter. I dag pekes det på at jordens folk og miljø må få del i en "bærekraftig utvikling". Det vil si en utvikling som ikke skader miljøet for oss som lever i dag eller livsgrunnlaget for generasjoner som kommer. Som gode forvaltere bør vi søke å få i stand en slik bærekraftig utvikling.

Men naturen er etter Guds ord noe mer enn et råstoff som er gitt til vår disposisjon. Den er Herrens skjønne kunstverk som ustanselig peker på sin skaper. Skaperverket lovsynger Gud i en lovsang som går fra skapelsens morgen. Den kristne kirke over hele jorden tar med sin gudstjenestefeiring del i den samme lovsang til Herrens ære. Sol og måne, dyr og havdyp, fjell og hauger, kvinner og menn, gamle og unge - alt er skapt for å lovsynge Herrens navn (Sal. 148).

Denne lovsang fyller oss med glede over skpaerverket og kjærlighet til alt som lever. Vi ser fram mot at den forløsning som Kristus vant på korset, skal omslutte både mennesker og natur. Ved Jesu gjenkomst skal skaperverket "bli frigjort" og "få del i den frihet som Guds barn skal eie i herligheten" (Rom. 8.19-22). På den nye jord vil skaperverkets liturgi feires i evig jubel (Åp. 22.1-5).

VI HAR SYNDET

Men vår livsførsel på jorden har ikke vært en sann gudstjeneste for Herren. Vi har sviktet som jordens forvaltere. Forholdet mellom jorden og mennesket er kommet under forbannelse (1. Mos. 3.17-19; 4.10-12). Vi har valgt å dyrke den materiell velstand selv om det har skjedd på bekostning av Herrens jord, og har ikke fordelt verdens goder rettferdig. Vår rovdrift på jordens ressurser bringer ødeleggelse over oss selv og den natur vi er innvevd i.

Som kirke vil vi derfor kalle våre menigheter og vårt folk til å gjøre bot: La oss angre våre onde gjerninger og velge en ny livskurs som er i samsvar med Guds vilje for vår jord!

EN NY KURS - FOR SAMFUNNET

Vi må som samfunn handle ut fra den forutsetning at ekspertenes dystreste spådommer om tidspunktet for det økologiske sammenbrudd kan vise seg riktige. Hvis vi velger mindre radikale løsninger, løper vi en livsfarlig risiko.

Dette betyr at dyrket og dyrkbar mark må bevares til matproduksjon og at fiskeressursene i havet sikres. Vi må finne fram til alternative produksjons- og forbruksmønstre som krever mindre energi og fører til sterkt reduserte giftutslipp. Videre vil vi understreke at vi ikke kan fortsette med å velge økonomisk vekst der denne viser seg å ødelegge miljøet. Vårt energiforbruk i den rike verden må ses i forhold til menneskehetens samlede energibehov. Det er grunn til å spørre om hvorvidt både rike og fattige land kan oppnå økonomisk vekst innenfor rammen av en bærekraftig utvikling. Her må vår solidaritet være med dem som er dårligst stillet.

Mye tyder på at noen av de mest alvorlige miljøproblemer vi har i dag, som f.eks. ørkenspredningen og ødeleggelse av regnskogen, til dels skyldes Den tredje verdens underutvikling som igjen har sammenheng bl.a. med deres enorme gjeldsbyrde. Det må arbeides for en ny økonomisk verdensordning som gir verdens fattige land deres rettmessige andel av jordens goder.

EN NY KURS - FOR DET ENKELTE MENNESKE

Som enkeltmennesker kan vi på mange måter gi viktige bidrag til en mer økologisk forsvarlig utvikling. Først og fremst kan vi bidra til å reise en opinion som tvinger fram en omfattende politisk endring til beste for jordens miljø og utvikling.

Videre vil vi oppfordre hverandre til å foreta en omfattende vurdering av vår livsstil i et miljømessig perspektiv og ut fra det kristne nøysomhetsideal. Det må rettes søkelys mot de omfattende helse- og miljøskader som følger av bruken av rus- og nytelsesmidler. Det er også viktig å sette grenser for vårt forbruk av olje, bensin og gasser som bidrar til å øke drivhuseffekten. Videre vil våre innkjøpsvaner måtte vurderes kritisk. Det er et moralsk ansvar å velge miljøvennlige produkter fremfor miljøskadelige.

Miljøproblemene er både globale og lokale. Vi oppfordrer derfor til deltakelse i lokale tiltak og organisasjoner som arbeider for miljø og en økologisk forsvarlig utvikling.

EN NY KURS - FOR KIRKEN

I gudstjenesten tar vi søndag etter søndag del i skaperverkets lovsang til Skaperen. I dåpens vann og nattverdens brød og vin innvies både jordens elementer, naturens frukter og våre henders arbeid til å tjene Guds frelsesplan. Dette syn på gudstjenesten må forkynnes i våre menigheter. Slik kan det vokse fram en ny kjærlighet til skaperverket med feste i troens sentrum.

Vi vil anbefale at det også arrangeres gudstjenester som på en særlig måte fokuserer vern om skaperverket. Slike gudstjenestelige samlinger kan gjerne skje i samarbeid med andre kirkesamfunn.

Menigheten er kalt til å være et tegn som viser hvordan livet skal leves i kjærlighet til medmennesker og i pakt med naturen. Det betyr i første rekke arbeid for misjon, utvikling og forbønn for alle mennesker og for vår jord.

Dessuten bør alle kirkens råd bidra til vern om skaperverket ved å bringe ansvar for skaperverket inn som en naturlig del av rådenes virksomhet. Betenkingen "En framtid for jorda?" nevner en rekke utfordringer som disse rådene kan ta opp.

Kirkemøtet ber Kirkerådet om at det utarbeides et forbønnsledd til Bots- og bededagen 1990, med utgangspunkt i vår ødeleggelse av skaperverket.

MINDRETALLSFORSLAG

v/Gunnar Kartveit
(1 av komiteens medlemmer)

Kirkemøtet vedtar følgende uttalelse:

Kirken er satt til å forkynne håp i en verden der vi møter døden i alle dens fasetter. Kirkemøtet vil uttrykke dette også i møte med de destruktive krefter vi utfordres av i vår tid. Trusselen om jordens ødeleggelse fyller mange mennesker med angst.

Atmosfærens karbondioksidinnhold øker, ozonlaget trues, drivhuseffekten forsterkes. Ørkenspredning og nedhugging av regnskogen kan føre til uante klimaforandringer. Verdens matvareforsyning trues. Jordsmonnet ødelegges og livsgrunnlaget i havet er i fare. Sammen med befolkningsøkningen kan dette føre menneskeheten inn i hunger-

katastrofer av ukjent omfang. Situasjonen er svært alvorlig!

Mange ser i dag alvorret i situasjonen, og erkjenner sitt ansvar for handling. Ungdommen står her i fremste rekke. Dette gir et gryende håp.

Kirkemøtet vil holde fram at hele skaperverket er Guds. Gud er ikke i naturen - den er en del av hans eiendom. "Jorden og det som fyller den, verden og de som bor i den, alt hører Herren til" (Salme 24.1). Vi er satt til å forvalte dette Guds skaperverk, til å dyrke og verne naturnes vakre hage (1. Mos. 1.28; 2.15).

Sabbatsåret, som det gamle Israels lov foreskriver, minner oss om at Gud er Herren over åkerjorden (3. Mos. 25). Ja, det minner oss om at alt det vi nyttiggjør oss, kommer fra Gud. Intet er vårt. Alt er Guds. Alt er Guds lån til oss.

Men naturen er etter Guds ord mer enn et råstoff for oss. Den er Herrens vakre kunstverk som ustanselig peker på sin Skaper. Skaperverket lovpriser Gud i en lovsang som går fra skapelsens morgen. Den kristne kirke over hele jorden tar med sin gudstjenestefeiring del i den samme lovsang til Herrens ære. Alt er skapt for å lovsynge Herrens navn (Salme 148).

Denne lovsang fyller oss med glede. Og sammen med hele skaperverket ser vi fram til å feire skaperverkets liturgi i evig lovsang (Rom. 8.19-22; Åp. 22.1-5).

Men vår livsførsel har ikke vært en sann gudstjeneste for Herren. Mennesket har sviktet som jordens forvalter. Forholdet mellom jorden og mennesket er kommet under forbannelse (1. Mos. 3.17-19; 4.10-12). Vi har valgt å dyrke den materielle velstand på bekostning av Herrens jord. Vår rovdrift på jordens ressurser bringer ødeleggelse over oss selv og den natur vi er innvevd i.

Som kirke vil vi derfor kalle våre menigheter og vårt folk til å gjøre bot: La oss angre våre onde gjerninger og velge en ny livskurs som er i samsvar med Guds vilje.

I møte med miljøkrisens utfordringer manes vi som kirke, samfunn og enkeltborgere til å

- skaffe oss nødvendig kunnskap om situasjonen,
- handle i solidaritet med mennesker over hele jorden, med kommende slekter og med det øvrige skaperverk.

Fremsatte forslag

Jens Kleppa fremmet dette forslaget:

Jorden trues av - "Vårt miljø er truet av voksende ødeleggelse, på grunn av vår forurensing". I global sammenheng

Votering

Det ble fremmet forslag om at begge uttalelsene skulle sendes ut. Dette falt, da bare 22 stemte for.

Mindretallsforslaget falt, da bare 6 stemte for.

Jens Kleppas forslag fikk 41 stemmer for og 36 stemmer mot.

Mindretallets forslag ble enstemmig vedtatt oversendt Kirkerådet.

KIRKEMØTET'S VEDTAK

Kirkemøtet vedtar følgende uttalelse:

MELLOM ANGST OG HÅP

Mange mennesker ser i dag fremtiden i møte med angst. Ikke minst gjelder dette barn og ungdom. Vår sivilisasjons omgang med naturen har ført den økologiske balanse inn i en dyptgripende krise.

Når alvorret går opp for oss, ser vi imidlertid at det er nødvendig med omfattende og radikale endringer i verdenssamfunnet. Det skapes vilje til handling. Også her står ungdommen i første rekke. Dette gir grunn til håp.

Kirkemøtet vil i denne situasjonen holde fram at verden er Guds skaperverk, og at han fortsatt er skapende til stede på sin jord. På dette grunnlaget vender vi oss til vårt folk og våre menigheter. La oss handle mens det ennå er tid!

JORDEN TRUES AV ØDELEGGELSE

Vårt nære miljø er truet av voksende ødeleggelse, på grunn av vår forurensning. I global sammenheng ser vi at det høye forbruk av energiformer som olje, kull og

gass bidrar til at atmosfærens innhold av karbondioksid øker. Samtidig trues ozonlaget. Dette bidrar til å forsterke "drivhuseffekten" på en faretruende måte. Videre ser vi at regnskogen hugges ned og ørkenen sprer seg. Ingen vet i dag hvilke klimamessige forandringer dette fører til.

Verdens matvareforsyning er truet. Jordsmonnet ødelegges og livsgrunnet i havet er i fare. Befolkningsøkningen er dramatisk. Menneskeheten kan oppleve hungerskatastrofer uten sidestykke i historien.

Det hersker uenighet mellom forskerne om arten og omfanget av dagens miljøkrise. Worldwatch Institute hevder at jorden kan rammes av et økologisk sammenbrudd innen 40-50 år, hvis ikke menneskeheten foretar en radikal kursomlegging i løpet av 10 år. Andre mener at det ikke er grunnlag for en så dramatisk tidsangivelse. Alle forskere er imidlertid enige om at situasjonen er særdeles alvorlig.

JORDEN HØRER HERREN TIL

"Jorden og det som fyller den, verden og de som bor i den, alt hører Herren til" (Sal. 24.1). Vi er gjester på Guds jord (3. Mos. 25.23). Vi er satt til å forvalte jordens rikdommer etter hans vilje, til å dyrke og passe naturens vakre hage (1. Mos. 1.28; 2.15).

Sabbatsåret, som gjaldt i den gamle pakts tid, minner oss om at Gud er Herren over åkerjorden (3. Mos. 25). Ja, det minner oss om at alt det vi nyttiggjør oss, kommer fra Gud. Intet er vårt. Alt er Guds. Alt er Guds lån til oss.

Som forvaltere skal vi ta vare på en eiendom som ikke er vår og dele dens goder med hverandre og med kommende slekter. I dag pekes det på at jordens folk og miljø må få del i en "bærekraftig utvikling". Det vil si en utvikling som ikke skader miljøet for oss som lever i dag eller livsgrunnet for generasjoner som kommer. Som gode forvaltere bør vi søke å få i stand en slik bærekraftig utvikling.

Men naturen er etter Guds ord noe mer enn et råstoff som er gitt til vår disposisjon. Den er Herrens skjønneste kunstverk som ustanselig peker på sin skaper. Skaperverket lovsynger Gud i en lovsang som går fra skapelsens morgen. Den kristne kirke over hele jorden tar med sin gudstjenestefeiring del i den samme lovsang til Herrens ære. Sol og måne, dyr og havdyp, fjell og hauger, kvinner og menn, gamle og unge - alt er skapt for å lovsynge Herrens navn (Sal. 148).

Denne lovsang fyller oss med glede over skaperverket og kjærlighet til alt som lever. Vi ser fram mot at den forløsning som Kristus vant på korset, skal omslutte både mennesker og natur. Ved Jesu gjenkomst skal skaperverket "bli frigjort" og "få del i den frihet som Guds barn skal eie i herligheten" (Rom. 8.19-22). På den nye jord vil skaperverkets liturgi feires i evig jubel (Åp. 22.1-5).

VI HAR SYNDET

Men vår livsførsel på jorden har ikke vært en sann gudstjeneste for Herren. Vi har sviktet som jordens forvaltere. Forholdet mellom jorden og mennesket er kommet under forbannelse (1. Mos. 3.17-19; 4.10-12). Vi har valgt å dyrke den materielle velstand selv om det har skjedd på bekostning av Herrens jord, og har ikke fordelt verdens goder rettferdig. Vår rovdrift på jordens ressurser bringer ødeleggelse over oss selv og den natur vi er innvevd i.

Som en kristen kirke vil vi derfor kalle våre menigheter og vårt folk til å gjøre bot: La oss angre våre onde gjerninger og velge en ny livskurs som er i samsvar med Guds vilje for vår jord!

EN NY KURS FOR SAMFUNNET

Vi må som samfunn handle ut fra den forutsetning at ekspertenes dystreste spådommer om tidspunktet for det økologiske sammenbrudd kan vise seg riktige. Hvis vi velger mindre radikale løsninger, løper vi en livsfarlig risiko.

Dette betyr at dyrket og dyrkbar mark må bevares til matproduksjon og at fiskeressursene i havet sikres. Vi må finne fram til alternative produksjons- og forbruksmønstre som krever mindre energi og fører til sterkt reduserte giftutslipp. Videre vil vi understreke at vi ikke kan fortsette med å velge økonomisk vekst der denne viser seg å ødelegge miljøet. Vårt energiforbruk i den rike verden må ses i forhold til menneskehetens samlede energibehov. Det er grunn til å spørre om hvorvidt både rike og fattige land kan oppnå økonomisk vekst innenfor rammen av en bærekraftig utvikling. Her må vår solidaritet være med dem som er dårligst stillet.

Mye tyder på at mange av de mest alvorlige miljøproblemer vi har i dag, som f.eks. ørkenspredningen og ødeleggelse av regnskogen, skyldes Den tredje verdens underutvikling som igjen har sammenheng bl.a. med deres enorme gjeldsbyrde. Det må arbeides for en ny økonomisk verdensordning som gir verdens fattige land deres rettmessige andel av jordens goder.

EN NY KURS FOR DET ENKELTE MENNESKE

Som enkeltmennesker kan vi på mange måter gi viktige bidrag til en mer økologisk forsvarlig utvikling. Først og fremst kan vi bidra til å reise en opinion som tvinger fram en omfattende politisk endring til beste for jordens miljø og utvikling.

Videre vil vi oppfordre hverandre til å foreta en omfattende vurdering av vår livsstil i et miljømessig perspektiv og ut fra det kristne nøysomhetsideal. Det må rettes søkelys mot de omfattende helse- og miljøskader som følger av bruken av rus- og nytelsesmidler. Det er også viktig å sette grenser for vårt forbruk av olje, bensin og gasser som bidrar til å øke drivhuseffekten. Videre vil våre innkjøpsvaner måtte vurderes kritisk. Det er et moralsk ansvar å velge miljøvennlige produkter fremfor miljøskadelige.

Miljøproblemene er både globale og lokale. Vi oppfordrer derfor til deltakelse i lokale tiltak og organisasjoner som arbeider for miljø og utvikling.

EN NY KURS FOR KIRKEN

I gudstjenesten tar vi søndag etter søndag del i skaperverkets lovsang til Skaperen. I dåpens vann og nattverdens brød og vin innvies både jordens elementer, naturens frukter og våre henders arbeid til å tjene Guds frelsesplan. Dette syn på gudstjenesten må forkynnes i våre menigheter. Slik kan det vokse fram en ny kjærlighet til skaperverket med feste i troens sentrum.

Vi vil anbefale at det også arrangeres gudstjenester som på en særlig måte fokuserer vern om skaperverket. Slike gudstjenestelige samlinger kan gjerne skje i samarbeid med andre kirkesamfunn.

Menigheten er kalt til å være et tegn som viser hvordan livet skal leves i kjærlighet til medmennesker og i pakt med naturen. Det betyr i første rekke arbeid for misjon, utvikling og forbønn for alle mennesker og for vår jord.

Dessuten bør alle kirkens råd bidra til vern om skaperverket ved å bringe ansvar for skaperverket inn som en naturlig del av rådernes virksomhet. Betenkningen "En framtid for jorda?" nevner en rekke utfordringer som disse råd kan ta opp.

Kirkemøtet ber Kirkerådet om at det utarbeides et for-

bønnsledd til Bots- og bededagen 1990, med utgangspunkt i vår ødeleggelse av skaperverket.

*

Vedtaket var enstemmig.

Sak KM 12/89: BIOTEKNOLOGI OG
MENNESKEVERD
Sak KM 13/89: ABORTLOVGIVNINGEN

Behandlet samlet av Kirkemøtet 1989
under overskriften
VERN OM MENNESKELIVET

SAKSDOKUMENTER:

Kirkemøtedokumenter

- Dokument 12.1 SAKSORIENTERING
- Dokument 12.2 "MER ENN GENER"
- Utredning om bioteknologi og
menneskeverd
- Dokument 12.3 UTTALELSE OM UTREDNINGEN
BIOTEKNOLOGI OG
MENNESKEVERD
v/Arbeidsutvalget i
Kirkens diakoni- og samfunnsråd
- Dokument 12.4 UTTALELSE FRA KIRKERÅDET
15/9-89
- Dokument 13.1 SAKSORIENTERING
- Dokument 13.2 "SVANGERSKAP OG RETTSVERN"
- En betenkning om
abortlovgivningen
- Dokument 13.3 UTTALELSE FRA KIRKERÅDET
av 15/9-89

Øvrige dokumenter

- Bispemøtesak 16/89:
Etiske spørsmål vedrørende ufødt liv

- Uttalelse om utredningen "Svangerskap og rettsvern" v/Arbeidsutvalget i Kirkens diakoni- og samfunnsråd
- Diverse uttalelser fra menighetsråd, hovedstyrer m.v., enkeltpersoner o.l. til de to utredningene

PLENUMSBEHANDLING:

Dirigent: Tone Thorp

Fremsatte forslag

Fra komite C forelå følgende forslag:

Komite C ønsker å innhente synspunkter fra plenum som bakgrunnsmateriale for sitt videre arbeid.

Komiteen ønsker videre å behandle sak KM 12/89 - Bioteknologi og menneskeverd - og sak KM 13/89 - Abortlovgivningen - som en sak og legge denne samlet fram for plenum ytterligere to ganger.

Forslaget fikk møtets tilslutning.

Følgende hadde ordet:

Målfrid Nordhaug, Svein Aage Christoffersen, Magne Sæbø, Jan-Martin Berentsen, Sigmund Ruud, Havor Bergan, Per Lønning, Jan Gossner, Ole D. Mjøs, Gunnar Kristiansen, Anne Liv Reistad, Olav Bønes, Reidar Svoren, Berge Furre, Arvid H. Nergård, Gunnar Lislerud, Ragnhild Veiteberg, Odd Magnar Vognild, Arthur Sandved, Ole D. Hagesæther, Lillian Rasmussen, Gunnar Salomonsen, Erik Aaraas, Bjørn Bue, Liv Tungesvik og Bjørn Hareide.

2. gangs behandling

INNSTILLING FRA KOMITE C:

Saksorientering

Utredningen "Mer enn gener" er et resultat av oppfølging av Kirkerådets rammeprogram for 1987-90. Dessuten har Kirkemøtet ved flere anledninger drøftet tema som gjelder menneskeverdet og livets begynnelse. Arbeidsgruppen som har lagt fram utredningen "Mer enn gener", ble opprettet av Kirkens diakoni- og samfunnsråd i 1987.

Kirkemøtet 1987 drøftet kirkens engasjement for det

ufødte liv og sa bl.a. at i forbindelse med arbeidet med bioteknologiske spørsmål som etisk utfordring, var det viktig at også abortutfordringen ble tatt opp som en integrert del av komplekset LIV og MENNESKEVERD. Som en følge av dette og genteknologigruppens avgrensning av sitt mandat oppnevnte Kirkerådet en arbeidsgruppe med det mandat å arbeide med juridiske sider ved abortspørsmålet med tanke på en endring av någjeldende abortlov.

Komiteen finner det naturlig og hensiktsmessig å se de to nevnte utredningene i sammenheng, slik også Kirkemøtet i 1987 så utfordringene fra bioteknologien og abortutfordringen som en del av samme sak.

Komiteen foreslår at Kirkemøtet 1989 vedtar følgende uttalelse:

VERN OM MENNESKELIVET

I. UTFORDRINGEN

Den vitenskapelige forskning åpner i dag helt nye perspektiver på felter som gjelder selve grunnlaget for menneskelig liv og utvikling. Genetikken og den moderne biokjemien gir nesten ufattelige manipulasjonsmuligheter og stiller oss overfor store etiske utfordringer. Ved nye teknikker kan det gripes inn i menneskets reproduksjonsprosess på en måte som var utenkelig bare for få år siden. Det investeres i dag enorme summer i genforskningen og alt tyder på at vi bare står på terskelen til en ny tid både når det gjelder hva vi kan vite og hva vi kan gjøre. Perspektivene kan være både skremmende og løfterike, men tvinger i alle fall til grunnleggende tenkning om menneskelig liv, livsform og livsverd.

Dette innebærer avgjørende etiske utfordringer til alle mennesker på tvers av livssyn.

I dagens situasjon blir synet på mennesket avgjørende. Det er oppmuntrende at flere og flere i dag stiller det grunnleggende spørsmålet: Hva er et menneske?

Det kristne menneskesynet understreker menneskets uendelige verd. Dette verd har mennesket fordi det er skapt av Gud og er elsket av Ham. Den kristne kirke vil derfor forkynne respekten for menneskelivets ukrenkelighet og integritet. Det kristne menneskesynet definerer i siste instans

mennesket i relasjon til Gud: "Og Gud skapte mennesket i sitt bilde, i Guds bilde skapte han det" (1. Mos. 1.27). "Du gjorde ham lite ringere enn Gud" (Salme 8.6). Og ved å sende sin egen sønn som menneskenes bror viste Gud at han går inn i menneskenes kår. Menneskets verd er ikke begrunnet i dets evne til produktivitet eller forbruk, grad av livsutfoldelse eller nytteverdi.

Menneskets verd og ukrenkelighet gjelder født og ufødt, mann og kvinne, ung og gammel, uansett funksjonsevne og utrustning. Alle er skapt i Guds bilde og er likeverdige.

Som mennesker er vi overgitt et ansvar for å forvalte Guds skaperverk. Vi skal ta vare på det skapte, hverandre og de livsprosesser som gjør det mulig å føre livet videre på denne kloden. Andres liv er avhengig av vårt.

II. VERN OM LIVET

A. Vern om det fødte liv

Vi lever i dag i en kultur der sterke krefter legger opp til å prioritere det produktive, selvhevdende og handlekraftige menneske. Det avgjørende er å kunne klare seg selv, stå på egne ben, være uavhengig av andre mennesker og selv kunne forsyne seg av de muligheter som livet byr på. Men fellesskap må til for at livet skal kunne leves. Ingen er i stand til å leve utelukkende ved egen hjelp. Utfordringen i 90-årene vil derfor være å finne fram til livsformer som ikke forbruker menneskeliv, men tar vare på liv og gir ethvert menneske muligheten til å leve i fellesskap og samhörighet med andre ut fra egne forutsetninger. Kirkemøtet vil særlig rette søkelyset mot situasjonen for:

- De funksjonshemmede. Kirken må alltid hevde menneskets fulle verdighet uansett funksjonsdyktighet. Hvert menneske er ut fra kirkens tro skapt av Gud og har egenverdi fra unnfangelsen til dødsøyeblikket. Ut fra dette må en på det sterkeste understreke at menneskets verd ikke kan begrunnes med dets produktivitet og økonomiske betydning, eller noen som helst form for samfunnsmessig "nytte", grad av livsutfoldelse eller tjenlighet. Kirkens Mester og Herre sto alltid på de svakestes

side, og de som vil følge ham etter må gjøre det samme.

- Barna. De livsverdier som rår grunnen i et samfunn vil kunne avleses på de muligheter samfunnet legger til rette for det å være barn og det å ha barn. Å være barn er ikke bare en forberedelse til å bli voksen, men har sin verdi og kvalitet i seg selv. Barnets livsutfoldelse, i lek og vekst, i samhörighet med foreldre og familie, er et ekte uttrykk for menneskets menneskelighet. Et samfunn der barn skyves til side og omsorgssvikt er et økende problem, er ikke et menneskevennlig samfunn.
- Den gravide kvinne. Den gravide kvinne blir ofte presset av motstridende hensyn dersom barnet av en eller flere i den nærmeste krets er uønsket. Det kan være press fra barnefar eller nærmeste familie. Men det kan også være ønsket om utdanning, yrkeskarriere e.l. Forholdet for barnefamiliene generelt og enslige mødre spesielt er dårlig tilrettelagt i dagens samfunn. Dessuten kan også "retten" til å ta abort være et press i seg selv.

I praksis er det slik i dag at dette press ofte fører til at kvinnen blir tvunget til å ta abort, selv om hun egentlig har ønske om å bære fosteret fram. Talen om "selvbestemt" abort blir i en slik situasjon bare en tilsløring av de faktiske forhold. Det er derfor nødvendig å fremholde kvinnens rett til å fullføre sitt svangerskap som grunnleggende etisk prinsipp. Det er både samfunnets og den enkeltes plikt å legge forholdene til rette for at denne rettighet blir en sosial realitet. I siste instans vil det alltid være den gravide kvinne som er fosterets naturligste forsvarer. Det må også understrekes at de kvinner som overveier abort, må få den nødvendige rådgivning og veiledning. I denne sammenheng er det viktig at det involverte helsepersonell kan gi kvinnen den støtte og hjelp som hun trenger.

De kvinner som har fått utført provosert abort, har ofte stått overfor et smertelig valg i en vanskelig konfliktsituasjon. Mange må slite med skyldfølelse, sorg og

depresjon i år etter år. Det er viktig at heller ikke kirken legger sten til byrden i denne situasjon, men møter det enkelte menneske med omsorg, støtte og tilgivelsens evangelium.

- De arbeidssøkende. Vi vil i det kommende år få en helt ny mulighet til innsikt i den enkeltes genetiske konstitusjon og dermed disposisjon for bestemte sykdommer. Faren er at denne innsikt kan bli brukt til å dele arbeidsstokken i et A- og et B-lag og til å sortere bestemte grupper ut av arbeidsmarkedet. Selv om den enkelte vil ha nytte av kunnskap om hvilke sykdommer han eller hun har en særlig disposisjon for, må det forhindres at slik kunnskap blir brukt av utenforstående instanser i strid med vedkommendes egne interesser og ønsker.

B. Vern om det ufødte liv

Vi utvikler i dag en teknologi som i økende grad gir oss mulighet for å gripe inn i og manipulere med det ufødte liv. Vi får nye muligheter til å berge liv, til omsorg og til behandling. Men vi får også nye muligheter til å avbryte liv, sortere ut liv og misbruke liv. Kirkemøtet vil særlige rette søkelyset mot:

- Abortsituasjonen. Nesten 16 000 provoserte aborter årlig er et tall som hverken det norske samfunn eller kirken kan akseptere. Loven av 1978 gir ikke fosteret det vern og den beskyttelse det har krav på. Abort vil alltid være et onde. Det er derfor nødvendig å fremholde fosterets rett til liv som grunnleggende etisk prinsipp.
- Prenatal diagnostikk. Ved hjelp av undersøkelser med ultralyd, ved fostervannsprøver og andre former for kromosom- og genprøver får vi stadig nye muligheter for å diagnostisere skader og sykdom hos et foster. Disse prøver vil i økende grad kunne muliggjøre omsorg for og behandling av syke og skadde foster.

Prenatal diagnostikk vil imidlertid også kunne brukes til å "luke ut" syke og skadde fostere på eugeniske indikasjoner.

En slik bruk av prenatal diagnostikk vil være i klar strid med det kristne menneskesyn. Enhver masseundersøkelse (screening) av fostere vil i denne sammenheng være uforsvarlig. Muligheten for å diagnostisere nye typer sykdommer prenatalt må ikke automatisk føre til en tilsvarende utvidet bruk av prenatal diagnostikk.

Kirkemøtet vil i denne sammenheng særlig peke på den praksis som etter hvert har utviklet seg i forbindelse med ultralydundersøkelser. Slike undersøkelser er blitt et ledd i rutinekontrollen av alle gravide, samtidig som ultralydteknikken er blitt sterkt forbedret og nå gir mulighet for å avdekke en rekke skader eller misdannelser hos fosteret. Dermed har en mulighet for screening kommet i stand, uten at det etiske grunnlag er tilstrekkelig klarlagt.

Prenatal diagnostikk vil imidlertid også være et tilbud til familier som er belastet med alvorlige arvelige lidelser. For mange av disse familiene vil tilbudet om prenatal diagnostikk innebære en mulighet for å bære fram et friskt barn. Men i enkelte situasjoner vil prenatal diagnostikk også føre til provosert abort. Vi er her inne på et meget vanskelig og følsomt område der det er vanskelig å ha definitive meninger om hva som er riktig og galt. Den endelige vurdering av dette spørsmål vil måtte ligge hos den familie som er involvert i det enkelte tilfelle. Familien må sikres den nødvendige bistand og veiledning.

- Forskning på befruktede egg. Teknikken med "prøverørsbefruktnings" (In vitro fertilisering = IVF) har gjort det mulig å bruke befruktede egg utelukkende til forskningsformål. Menneskelivet begynner ved unnfangelsen. Det befruktede egg må derfor ha del i respekten for menneskeverdet og dermed et grunnleggende krav på vern og beskyttelse. Forskning på befruktede egg er i dag forbudt ved lov og bør være det også i fremtiden. Behovet for en videreutvikling av IVF-teknikken er ikke et forsvarlig grunnlag for å åpne adgang for forskning på befruktede egg.

Det er verdifullt at IVF-metoden har gjort det mulig å få barn for ektepar som ikke har kunnet få barn på naturlig måte. Men det er også en kjennsgjerning at forsøk med IVF-metoden kan være en alvorlig belastning for ektepar som heller ikke på denne måten lykkes i å få barn. Videre er det et faktum at IVF-teknikken er blitt utviklet gjennom forskning på befruktede egg og i fremtiden også vil være nært knyttet til denne forskning i utlandet. Det er derfor nødvendig med en kontinuerlig og kritisk vurdering av det etiske grunnlag for bruken av denne teknikk.

Kirkemøtet vil også ta avstand fra enhver form for eggdonasjon, embryodonasjon og bruk av surrogatmødre.

C. Vern ved livets slutt

Vi får stadig nye muligheter til å forlenge liv og redde liv i livstruende situasjoner. Men vi får også nye muligheter til såvel å forlenge dødsprosessen som å fortrenge døden. Kirkemøtet vil særlig rette søkelyset mot:

- Retten til en verdig død. Det er medisins oppgave å kjempe mot døden så lenge det er håp. Mennesket har rett til å håpe like til det siste, selv om håpets innhold forandres. Men også døden skal respekteres, og den døende har krav på den pleie og omsorg som dødsprosessen krever. Den medisinske teknologi må ikke bli et mål i seg selv og slik frata døden dens menneskelige dimensjon. Ethvert menneske har rett til et verdig liv så lenge det er liv.
- Spørsmålet om euthanasi. Euthanasi vil si aktivt å avbryte et annet menneskes liv fordi det uttrykkelig ytrer ønske om dette eller antas å ville ha ønsket dette hvis det hadde vært i stand til det. Euthanasi er ikke det samme som å innstille eller la være å sette i gang utsiktsløs behandling.

Det gis situasjoner der et menneske kan ønske å dø. Men et slikt ønske kan aldri gis samfunnet adgang til å ende dette menneskes liv. Selv om et menneske som følge av sykdom eller alderdom opplever sitt liv som verdiløst og meningsløst, er samfun-

nets oppgave å fastholde at menneskelivet under enhver omstendighet har sin egen mening og verdi. Euthanasi kan derfor aldri være etisk forsvarlig.

III. KONKRETE TILTAK

A. Holdningsskapende arbeid

- Samfunnet har et viktig ansvar for å legge forholdene til rette slik at en gravid kvinne kan bære fram sitt barn. Det er vesentlig å skape et samfunn som har syn for barn og som prioriterer barns behov like høyt som de voksnes krav. Barn trenger tid og fellesskap. Disse livsverdiene vil ofte kollidere med voksne prioriteringer. Kvaliteten av vårt samfunn vil være avhengig av hvilke verdier vi vektlegger. Den økende mengde uløste barnevernssaker sier noe om at vi går i gal retning. Det er en oppgave for oss alle å snu denne utviklingen.
- Kirken har en særlig utfordring når det gjelder å forkynne Guds bud om livets ukrenkelighet.
- Det er også kirkens oppgave å understreke ekteskapets gudgitte karakter som ramme om kvinnen, mannen og barnet.
- I det holdningsdannende arbeid er det viktig å gi unge mennesker, både jenter og gutter, mot til å si nei til det seksualpress de utsettes for. Bibelen har et positivt syn på seksualitet som Guds gave til menneskene. Men denne gave kan misbrukes og forflates, slik vi har misbrukt skaperverket for øvrig. Uansvarlige og tilfeldige seksuelle kontakter er ødeleggende. Ekteskapet er Guds gode skaperordning. I dette fellesskap kan mennesker leve ut sin seksualitet fullt ut. Det er viktig at kirken og skolen kan ta opp disse spørsmålene og gi etisk veiledning på en åpen og direkte måte.
- Det er også nødvendig å ta avstand fra et utvendig kvinnesyn hvor kvinnen vurderes som forbruksgjenstand ut fra sin kroppslige attraktivitet. En slik bruk-og-kast holdning øker abortpresset. Pornografi og prostitusjon er det mest uttalte uttrykk

for dette syn. Både unge jenter og gutter trenger støtte for å se seg selv som en helhet av kropp og sjel. Gjennom konfirmasjonstiden kan kirken hjelpe de unge til å sette ord på denne ensrettede påvirkning og gi dem kristne idealer.

- Barn og unge kan lett miste troen på det livsvarige, trofaste samliv når så mange ekteskap uansett årsak går i stykker. Også derfor er det viktig for ektefolk å investere tid og krefter i sitt forhold, "gjøre gode ekteskap bedre". Kirken har en vesentlig diakonal oppgave på dette felt.
- En annen diakonal utfordring er å gi støtte til de enslige mødre som har tatt ansvaret for å bære sitt barn fram. Aleneforeldre har behov for avlastning, hjelp og vennskap i hverdagen. Vårt samfunn er sterkt innrettet på det å være par. Enslige mødre og andre som er alene, trenger å bli inkludert i menighetenes sosiale liv.
- Prevensjonsveiledning/opplysning med etisk forankring gjennom skole- og helsevesen er nødvendig for å forebygge uønskede svangerskap. Abort kan under ingen omstendighet godtas som prevensjonsmiddel.
- I det holdningsskapende arbeid må det også finnes rom for tilgivelse. Den kvinne som kjenner sorg og skyld etter et abortinngrep, kan få møte Guds omsorg og nåde gjennom sjelesorg og medmenneskelighet. Mannen bør bevisstgjøres på sin del av denne byrden, slik at ikke kvinnen må bære alt alene.

B. Sosialpolitiske tiltak

- Rådgivningskontorer for gravide, AAN-kontorer, er i gang i en del større byer. Denne virksomheten bør utvides radikalt og gis forsvarig økonomisk støtte. Det legges vekt på at kvinnen får rådgivning uansett hvilket valg hun måtte foreta. AAN-kontorene gir også hjelp til kvinner som har tatt abort.
- Adopsjon av barn er en mulighet som frem-

deles er aktuell. Mange barnløse ektepar ønsker å ta imot et barn.

- En fortsatt utbygging av barnehager er et annet sosialpolitisk tiltak. Det må være økonomisk mulig å utnytte dette tilbudet for alle som trenger det.
- Høye utgifter, bl.a. til bolig, medfører at svært mange småbarnsfamilier har en presset økonomisk situasjon. Småbarnsfamiliene trenger store økonomiske overføringer, også for å velge om en av foreldrene skal være hjemme med barna i perioder.
- Foreldre med funksjonshemmede barn trenger mulighet for støttetiltak og avlastning. Støtten skal være like lett tilgjengelig for alle typer familier, slik at de ikke må kjempe for å få den hjelp de har krav på.
- Ulike former for hjelp til videre utdanning for kvinnen kan medvirke til at hun velger å bære fram sitt barn.

C. Lovgivning

- Det er kirkens oppgave å levere etiske premisser som skal ligge til grunn for lovgivningen. Prinsippet om fosterets rettsvern er en slik ufrakommelig etisk premiss. Kvinnens rett til å bære fram sitt barn er et annet like grunnleggende prinsipp. Brudd på disse prinsipper er også brudd på menneskerettigheter.
- Kvinnen har rett til delaktighet i en beslutning som innebærer at hennes liv blir berørt på en fundamental måte.
- Det er nødvendig å innføre former for obligatorisk rådgivning som kan støtte kvinnen i en vanskelig etisk valgssituasjon. Denne rådgivningen må også sikre at hun er kjent med sine rettigheter og den hjelp samfunnet kan yte henne under svangerskapet og som mor. Så langt det er rimelig, bør barnefaren ta del i rådgivningen.

IV. VEIEN VIDERE

- Det er kirkens oppgave fortsatt å være samfunnets våkne samvittighet til vern om menneskelivet i alle dets faser.
- Kirken må kontinuerlig arbeide med spørsmål som gjelder genteknologi.
- På denne bakgrunn anses de to foreliggende utredninger "Mer enn gener" og "Svangerskap og rettsvern" som meget velegnede arbeidsredskaper for å invitere til etisk refleksjon og debatt om disse grunnleggende spørsmål.

Dirigent: Tone Thorp
Saksordfører: Målfrid Nordhaug

Følgende hadde ordet:

Målfrid Nordhaug, Per Lønning, Anne Hirsch, Solveig Fiske, Ragnhild Kobro, Ole D. Mjøs, Marit Hovstad, Astrid Aas, Berge Furre, Gunnar Kristiansen, Kristen Øgaard, Bjørn Hareide, Halvor Bergan, Sigmund Ruud, Reidar Svoren, Gunnar Lislerud, Andreas Aarflot, Jan-Martin Berentsen, Anne Liv Reistad, Svein Aage Christoffersen, Arvid H. Nergård, Ole D. Hagesæther, Oddvar Larsen, Magne Sæbø, Nils Chr. Faarlund, Helga Gitmark, Margit Rognerud, Eli Møland, Fredrik Grønningsæter, Lillian Rasmussen, Bjørn Bue, Arthur Sandved, Olav Bønes, Thor Wang og Bjørn Hareide.

Fremsatte forslag

Bjørn Bue fremmet følgende forslag:

Forslag til tilleggspunkt til vedtaket:

Kirkemøtet oversender utredningene "Mer enn gener" og "Svangerskap og rettsvern" sammen med Kirkemøtets vedtak i sak 12-13/89 - "Vern om menneskelivet" og Bispemøtesak 16/89 - "Etiske spørsmål vedrørende ufødt liv" til Regjeringen og de politiske partier på Stortinget med oppfordring om at det blir fattet tiltak for å forelegge Stortinget forslag til ny lov til avløsning av "Lov om svangerskapsavbrudd" av 16. jun 1978.

Per Lønning fremmet dette forslaget:

S. 7, tredje avsnitt, tilføyes: Det samme gjelder sæddonasjon og bruk av "surrogatfedre". Sædoverføring fra en partner som ikke vil bli stående som

barnets far og bærer av det ansvar som følger av dette, kan ikke etisk forsvares.

S. 6, fjerde avsnitt, sendes tilbake til komiteen for bearbeidelse. Subsidiært: Avsnittet strykes.

S. 10-11: Lovgivning - strekpunkt 2 og 3 utgår, og følgende kommer i stedet:

- I samsvar med dette, og i forlengelse av det grunnleggende arbeid som er gjort med innstillingene "Mer enn gener" og "Svangerskap og rettsvern", ber Kirkemøtet Kirkerådet videreføre en kritisk analyse av mulige modeller for en ny abortlovgivning som gjenspeiler de bærende overveielser i denne innstilling, til avløsning av den gjeldende norske abortlov.

S. 11 - "IV. Veien videre" - strekpunkt 3 avløses av følgende:

- Det nedsettes et utvalg som med utgangspunkt i de 3 innstillingene "Vern om skaperverket", "Mer enn gener" og "Svangerskap og rettsvern" legger frem for Kirkemøtet 1990 utkast til et omfattende manifest til "Vern om livet". Det forutsettes at arbeidet med en mer konkret tilrettelegning av premissene for en ny abortlov skjer i sammenheng med et slikt manifest.

Arthur Sandved hadde følgende forslag:

Komiteen bes om å vurdere å ta inn et punkt om forholdet mellom liv og helse i den etiske refleksjon omkring spørsmål om vern av livet.

Gunnar Lislerud kom med dette forslaget:

Side 11. På denne bakgrunn anses de to foreliggende utredninger "Mer enn gener" og "Svangerskap og rettsvern" som egnede arbeidsredskaper.

Øystein Thelle fremmet dette forslaget:

Side 9, 3. avsnitt: "uansett årsak" strykes. Fungerer stilistisk dårlig i sammenhengen. Anliggendet kommer ikke frem og skal det med, må det formuleres på annet vis.

(Kun redaksjonell endring. Derfor tynger jeg ikke debatten med begrunnelse.)

Anne Hirsch hadde dette forslaget:

S. 3, II - Vern om livet; A. Vern om det fødte liv. Linje 8 etter "Ingen er i stand til å leve utelukkende ved egen hjelp". Her føyes til: Ingen er sterke bestandig. Vi har alle behov for hjelp og støtte av hverandre.

Ole D. Mjøs kom med dette forslaget:

Side 9, annet avsnitt, første setning, endres til: "Det er også nødvendig å ta avstand fra at kvinnen betraktes som en forbruksgjenstand."

Anne Liv Reistad fremmet dette forslaget:

Punkt A - Vern om det fødte liv, s. 3, bytter plass med punkt B - Vern om det ufødte liv, s. 5.

S. 6. Avsnitt - prenatal diagnostikk ... til bistand og veiledning går ut.

S. 7. Det befruktede egg har menneskeverd og dermed grunnleggende krav på vern og beskyttelse.

S. 5. I siste instans ... naturligste forsvarer går ut.

S. 4 - "egenverdi" i første avsnitt erstattes av "menneskeverd".

S. 10, C, prinsippet om fosterets rettsvern "og rett til liv". "Menneskelivets ukrenkelighet fra unnfangelse til naturlig" - settes om som nye ledd.

S. 10 - Ulike former ... hun vil bære frem sitt barn.

Lillian Rasmussen hadde dette forslaget:

S. 7 - etter avsnittet "Kirkemøtet vil også ta avstand .. surrogatmødre". Tillegg: Kirkemøtet vil fremholde alle menneskers rett til å kjenne sitt biologiske opphav. Et grunnleggende prinsipp.

Magne Sæbø fremmet dette forslaget:

S. 5, 1. avsnitt, siste punktum: I denne sammenheng er det viktig ... gi kvinnen og eventuelt barnefaren den støtte og hjelp som de trenger.

S. 6, 4. avsnitt, 2. siste punktum: Vurderingen av dette spørsmål i den familie som er involvert i det aktuelle tilfelle, må skje i forbindelse med en

etisk begrunnet veiledning og bistand. Kirkemøtet avviser her hensyn som har karakter av "sosiale indikasjoner".

S. 10, pkt. c, lovgivning, 1. strekpunkt: Etter første strekpunkt tilføyes: Lovgivningen, som på dette punkt bør revideres i skjerpene reting.

S. 11, 3. strekpunkt: Barnefarens medansvarlighet bør bevisstgjøres og styrkes ved at han gis en rimelig del i rådgivningen.

S. 11, IV - Veien videre, 3. strekpunkt: På denne bakgrunn ... rettsvern "som nyttige arbeidsredskaper for å".

Gunnar Kristiansen hadde dette forslaget:

"S. 4: To setninger foreslås sløyfet under strekpunkt - den gravide kvinne: "Det kan være press fra barnefar eller nærmeste familie. Men det kan også være ønsket om utdanning ..."

S. 5: Innskudd foreslås i linje 5: Understrekes "at det er samfunnets ansvar" at ...

S. 5, siste strekpunkt: Ordet "akseptere" foreslås byttet ut med ordet "tåle".

S. 9, strekpunkt "Det er nødvendig. Nest siste linje, "sette ord på" foreslås byttet ut med "kjempemot".

S. 10: Nytt strekpunkt foreslås under adopsjon:
- Det er også sterkt behov for fosterhjem. Vi vil oppfordre til at hver enkelt familie tenker gjennom sine muligheter til å gå inn i slike tiltak.

Votering

Saken oversendes komiteen til videre behandling.

3. gangs behandling

INNSTILLING FRA KOMITE C:

Saksorientering

Utredningen "Mer enn gener" er et resultat av oppfølging av Kirkerådets rammeprogram for 1987-90. Dessuten har Kirkemøtet ved flere anledninger drøftet tema som gjelder menneskeverdet og livets begynnelse. Arbeidsgrup-

pen som har lagt fram utredningen "Mer enn gener", ble opprettet av Kirkens diakoni- og samfunnsråd i 1987.

Kirkemøtet 1987 drøftet kirkens engasjement for det ufødte liv og sa bl.a. at i forbindelse med arbeidet med bioteknologiske spørsmål som etisk utfordring, var det viktig at også abortutfordringen ble tatt opp som en integrert del av komplekset LIV og MENNESKEVERD. Som en følge av dette og genteknologigruppens avgrensning av sitt mandat oppnevnte Kirkerådet en arbeidsgruppe med det mandat å arbeide med juridiske sider ved abortspørsmålet med tanke på en endring av någjeldende abortlov.

Komiteen finner det naturlig og hensiktsmessig å se de to nevnte utredningene i sammenheng, slik også Kirkemøtet i 1987 så utfordringene fra bioteknologien og abortutfordringen som en del av samme sak.

Komiteen foreslår at Kirkemøtet 1989 vedtar følgende uttalelse:

VERN OM MENNESKELIVET

I. UTFORDRINGEN

Den vitenskapelige forskning åpner i dag helt nye perspektiver på felter som gjelder selve grunnlaget for menneskelig liv og utvikling. Genetikken og den moderne biokjemien gir nesten ufattelige manipulasjonsmuligheter og stiller oss overfor store etiske utfordringer. Ved nye teknikker kan det gripes inn i menneskets reproduksjonsprosess på en måte som var utenkelig bare for få år siden. Det investeres i dag enorme summer i genforskningen og alt tyder på at vi bare står på terskelen til en ny tid både når det gjelder hva vi kan vite og hva vi kan gjøre. Perspektivene kan være både skremmende og løfterike, men tvinger i alle fall til grunnleggende tenkning om menneskelig liv, livsform og livsverd.

Dette innebærer avgjørende etiske utfordringer til alle mennesker på tvers av livssyn.

I dagens situasjon blir synet på mennesket avgjørende. Det er oppmuntrende at flere og flere i dag stiller det grunnleggende spørsmålet: Hva er et menneske?

Det kristne menneskesynet understreker menneskets uendelige verd. Dette verd har mennesket fordi

det er skapt av Gud og er elsket av Ham. Den kristne kirke vil derfor forkynne respekten for menneskelivets ukrenkelighet og integritet. Det kristne menneskesynet definerer i siste instans mennesket i relasjon til Gud: "Og Gud skapte mennesket i sitt bilde, i Guds bilde skapte han det" (1. Mos. 1.27). "Du gjorde ham lite ringere enn Gud" (Salme 8.6). Og ved å sende sin egen sønn som menneskenes bror viste Gud at han går inn i menneskenes kår. Menneskets verd er ikke begrunnet i dets evne til produktivitet eller forbruk, grad av livsutfoldelse eller nytteverdi.

Menneskets verd og ukrenkelighet gjelder født og ufødt, mann og kvinne, ung og gammel, uansett funksjonsevne og utrustning. Alle er skapt i Guds bilde og er likeverdige.

Som mennesker er vi overgitt et ansvar for å forvalte Guds skaperverk. Vi skal ta vare på det skapte, hverandre og de livsprosesser som gjør det mulig å føre livet videre på denne kloden. Andres liv er avhengig av vårt.

II. VERN OM LIVET

A. Vern om det fødte liv

Vi lever i dag i en kultur der sterke krefter legger opp til å prioritere det produktive, selvhevdende og handlekraftige menneske. Det avgjørende er å kunne klare seg selv, stå på egne ben, være uavhengig av andre mennesker og selv kunne forsyne seg av de muligheter som livet byr på. Men fellesskap må til for at livet skal kunne leves. Ingen er i stand til å leve utelukkende ved egen hjelp. Utfordringen i 90-årene vil derfor være å finne fram til livsformer som ikke forbruker menneskeliv, men tar vare på liv og gir ethvert menneske muligheten til å leve i fellesskap og samhörighet med andre ut fra egne forutsetninger. Kirkemøtet vil særlig rette søkelyset mot situasjonen for:

- De funksjonshemmede. Kirken må alltid hevde menneskets fulle verdighet uansett funksjonsdyktighet. Hvert menneske er ut fra kirkens tro skapt av Gud og har egenverd fra unnfangelsen til dødsøyeblikket. Ut fra dette må en på det sterkeste understreke at menneskets verd ikke kan begrunnes med dets produktivitet og økonomiske betydning, eller noen som helst

form for samfunnsmessig "nytte", grad av livsutfoldelse eller tjenlighet. Kirkens Mester og Herre sto alltid på de svakestes side, og de som vil følge ham etter må gjøre det samme.

- Barna. De livsverdier som rår grunnen i et samfunn vil kunne avleses på de muligheter samfunnet legger til rette for det å være barn og det å ha barn. Å være barn er ikke bare en forberedelse til å bli voksen, men har sin verdi og kvalitet i seg selv. Barnets livsutfoldelse, i lek og vekst, i samhørighet med foreldre og familie, er et ekte uttrykk for menneskets menneskelighet. Et samfunn der barn skyves til side og omsorgssvikt er et økende problem, er ikke et menneskevennlig samfunn.
- De eldre. Også i alderdommen trenger vi å være forvisset om at menneskets verd ikke er knyttet til produktivitet, livsutfoldelse eller nytteverdi. De eldre skal kunne føle seg trygge på at deres liv i seg selv har verdi inntil den naturlige død.
- Den gravide kvinne. Den gravide kvinne blir ofte presset av motstridende hensyn dersom barnet av en eller flere i den nærmeste krets er uønsket. Det kan være press fra barnefar eller nærmeste familie. Men det kan også være ønsket om utdanning, yrkeskarriere e.l. Forholdet for barnefamiliene generelt og enslige mødre spesielt er dårlig tilrettelagt i dagens samfunn. Dessuten kan også "retten" til å ta abort være et press i seg selv.

I praksis er det slik i dag at dette press ofte fører til at kvinnen kjenner seg tvunget til å ta abort, selv om hun egentlig har ønske om å bære fosteret fram. Talen om "selvbestemt" abort blir i en slik situasjon bare en tilsløring av de faktiske forhold. Det er derfor nødvendig å fremholde kvinnens rett til å fullføre sitt svangerskap som grunnleggende etisk prinsipp. Det er både samfunnets og den enkeltes plikt å legge forholdene til rette for at denne rettighet blir en sosial realitet. I siste instans vil det alltid være den gravide kvinne som er

fosterets naturligste forsvarer. Det må også understrekes at de kvinner som overveier abort, må få den nødvendige rådgivning og veiledning. I denne sammenheng er det viktig at det involverte helsepersonell kan gi kvinnen den støtte og hjelp som hun trenger.

De kvinner som har fått utført provosert abort, har ofte stått overfor et smertelig valg i en vanskelig konfliktsituasjon. Mange må slite med skyldfølelse, sorg og depresjon i år etter år. Det er viktig at heller ikke kirken legger sten til byrden i denne situasjon, men møter det enkelte menneske med omsorg, støtte og tilgivelsens evangelium.

- De arbeidssøkende. Vi vil i det kommende år få en helt ny mulighet til innsikt i den enkeltes genetiske konstitusjon og dermed disposisjon for bestemte sykdommer. Faren er at denne innsikt kan bli brukt til å dele arbeidsstokken i et A- og et B-lag og til å sortere bestemte grupper ut av arbeidsmarkedet. Selv om den enkelte vil ha nytte av kunnskap om hvilke sykdommer han eller hun har en særlig disposisjon for, må det forhindres at slik kunnskap blir brukt av utenforstående instanser i strid med vedkommendes egne interesser og ønsker.

B. Vern om det ufødte liv

Vi utvikler i dag en teknologi som i økende grad gir oss mulighet for å gripe inn i og manipulere med det ufødte liv. Vi får nye muligheter til å berge liv, til omsorg og til behandling. Men vi får også nye muligheter til å avbryte liv, sortere ut liv og misbruke liv. Kirkemøtet vil særlige rette søkelyset mot:

- Abortsituasjonen. Nesten 16 000 provoserte aborter årlig er et tall som hverken det norske samfunn eller kirken kan tåle. Loven av 1978 gir ikke fosteret det vern og den beskyttelse det har krav på. Det er derfor nødvendig å arbeide for en endring av gjeldende lov. Abort vil alltid være et onde som bare kan forsvares ut fra en kvalifisert nødrettssituasjon. Det er derfor nødvendig å fremholde

fosterets rett til liv som grunnleggende etisk prinsipp.

- Prenatal diagnostikk. Ved hjelp av undersøkelser med ultralyd, ved fostervannsprøver og andre former for kromosom- og genprøver får vi stadig nye muligheter for å diagnostisere skader og sykdom hos et foster. Disse prøver vil i økende grad kunne muliggjøre omsorg for og behandling av syke og skadde foster.

Prenatal diagnostikk vil imidlertid også kunne brukes til å "luke ut" syke og skadde fostere på eugeniske indikasjoner. En slik bruk av prenatal diagnostikk vil være i klar strid med det kristne menneskesyn. Enhver masseundersøkelse (screening) av fostere vil i denne sammenheng være uforsvarlig. Muligheten for å diagnostisere nye typer sykdommer prenatalt må ikke automatisk føre til en tilsvarende utvidet bruk av prenatal diagnostikk.

Kirkemøtet vil i denne sammenheng særlig peke på den praksis som etter hvert har utviklet seg i forbindelse med ultralydundersøkelser. Slike undersøkelser er blitt et ledd i rutinekontrollen av alle gravide, samtidig som ultralydteknikken er blitt sterkt forbedret og nå gir mulighet for å avdekke en rekke skader eller misdannelser hos fosteret. Dermed har en mulighet for screening kommet i stand, uten at det etiske grunnlag er tilstrekkelig klarlagt.

Prenatal diagnostikk vil imidlertid også være et tilbud til familier som er belastet med alvorlige arvelige lidelser. For mange av disse familiene vil tilbudet om prenatal diagnostikk innebære en mulighet for å bære fram et friskt barn. Men i enkelte situasjoner vil prenatal diagnostikk også føre til provosert abort. Vi er her inne på et meget vanskelig og følsomt område der det er vanskelig å ha definitive meninger om hva som er riktig og galt. De familier det her gjelder, må få den nødvendige bistand og veiledning der også de etiske og sjelesørgeriske aspekter blir ivare tatt på en forsvarlig måte.

- Forskning på befruktede egg. Teknikken med "prøverørsbefruktning" (In vitro fertilisering = IVF) har gjort det mulig å bruke befruktede egg utelukkende til forskningsformål. Dette er ikke etisk forsvarlig. Menneskelivet og menneskeverdet begynner ved unnfangelsen. Det befruktede egg har derfor et grunnleggende krav på vern og beskyttelse. Forskning på befruktede egg er i dag forbudt ved lov og bør være det også i fremtiden. Behovet for en videreutvikling av IVF-tenikken er ikke et forsvarlig grunnlag for å åpne adgang for forskning på befruktede egg. Det er verdifullt at IVF-metoden har gjort det mulig å få barn for ektepar som ikke har kunnet få barn på naturlig måte. Men det er også en kjennsgjerning at forsøk med IVF-metoden kan være en alvorlig belastning for ektepar som heller ikke på denne måten lykkes i å få barn. Videre er det et faktum at IVF-tenikken er blitt utviklet gjennom forskning på befruktede egg og i fremtiden også vil være nært knyttet til denne forskning i utlandet. Det er derfor nødvendig med en kontinuerlig og kritisk vurdering av det etiske grunnlag for bruken av denne teknikk.

Et grunnleggende prinsipp er alle menneskers rett til å kjenne sitt biologiske opphav.

Kirkemøtet vil ta avstand fra enhver form for eggdonasjon, embryodonasjon og bruk av surrogatmødre.

C. Vern ved livets slutt

Vi får stadig nye muligheter til å forlenge liv og redde liv i livstruende situasjoner. Men vi får også nye muligheter til såvel å forlenge dødsprosessen som å fortrenge døden. Kirkemøtet vil særlig rette søkelyset mot:

- Retten til en verdig død. Det er medisins oppgave å kjempe mot døden så lenge det er håp. Mennesket har rett til å håpe like til det siste, selv om håpets innhold forandres. Men også døden skal respekteres, og den døende har krav på den pleie og omsorg som dødsprosessen krever. Den medisinske teknologi må ikke bli et mål i seg selv og slik frata døden dens menne-

skelige dimensjon. Ethvert menneske har rett til et verdig liv så lenge det er liv.

- Spørsmålet om euthanasi. Euthanasi vil si aktivt å avbryte et annet menneskes liv fordi det uttrykkelig ytrer ønske om dette eller antas å ville ha ønsket dette hvis det hadde vært i stand til det. Euthanasi er ikke det samme som å innstille eller la være å sette i gang utsiktsløs behandling.

Det gis situasjoner der et menneske kan ønske å dø. Men et slikt ønske kan aldri gi samfunnet adgang til å ende dette menneskes liv. Selv om et menneske som følge av sykdom eller alderdom opplever sitt liv som verdiløst og meningsløst, er samfunnets oppgave å fastholde at menneskelivet under enhver omstendighet har sin egen mening og verdi. Euthanasi kan derfor aldri være etisk forsvarlig.

III. KONKRETE TILTAK

A. Holdningsskapende arbeid

- Det eksisterende lovverk vil alltid påvirke de etiske holdninger i samfunnet. Derfor er det viktig å arbeide for en forandring av den nåværende abortlov for å bringe den i overensstemmelse med grunnleggende etiske prinsipper.
- Samfunnet har et viktig ansvar for å legge forholdene til rette slik at en gravid kvinne kan bære fram sitt barn. Det er vesentlig å skape et samfunn som har syn for barn og som prioriterer barns behov like høyt som de voksnes krav. Barn trenger tid og fellesskap. Disse livsverdiene vil ofte kollidere med voksne prioriteringer. Kvaliteten av vårt samfunn vil være avhengig av hvilke verdier vi vektlegger. Den økende mengde uløste barnevernssaker sier noe om at vi går i gal retning. Det er en oppgave for oss alle å snu denne utviklingen.
- Kirken har en særlig utfordring når det gjelder å forkynne Guds bud om livets ukrenkelighet.
- Det er også kirkens oppgave å understreke

ekteskapets gudgitte karakter som ramme om kvinnen, mannen og barnet.

- I det holdningsdannende arbeid er det viktig å gi unge mennesker, både jenter og gutter, mot til å si nei til det seksualpress de utsettes for. Bibelen har et positivt syn på seksualitet som Guds gave til menneskene. Men denne gave kan misbrukes og forflates, slik vi har misbrukt skaperverket for øvrig. Uansvarlige og tilfeldige seksuelle kontakter er ødeleggende. Ekteskapet er Guds gode skaperordning. I dette fellesskap kan mennesker leve ut sin seksualitet fullt ut. Det er viktig at kirken og skolen kan ta opp disse spørsmålene og gi etisk veiledning på en åpen og direkte måte.
- Det er også nødvendig å ta avstand fra et kvinnesyn hvor kvinnen vurderes som forbruksgjenstand. En slik bruk-og-kast holdning øker abortpresset. Pornografi og prostitusjon er det mest uttalte uttrykk for dette syn. Både unge jenter og gutter trenger støtte for å se seg selv som en helhet av kropp og sjel. Gjennom konfirmasjonstiden kan kirken hjelpe de unge til å sette ord på denne ensrettede påvirkning og gi dem kristne idealer.
- Barn og unge kan lett miste troen på det livsvarige, trofaste samliv når så mange ekteskap uansett årsak går i stykker. Også derfor er det viktig for ektefolk å investere tid og krefter i sitt forhold, "gjøre gode ekteskap bedre". Kirken har en vesentlig diakonal oppgave på dette felt.
- En annen diakonal utfordring er å gi støtte til de enslige mødre som har tatt ansvaret for å bære sitt barn fram. Aleneforeldre har behov for avlastning, hjelp og vennskap i hverdagen. Vårt samfunn er sterkt innrettet på det å være par. Enslige mødre og andre som er alene, trenger å bli inkludert i menighetenes sosiale liv.
- Prevensjonsveiledning/opplysning med etisk forankring gjennom skole- og helsevesen er nødvendig for å forebygge uønskede svan-

gerskap. Abort kan under ingen omstendighet godtas som prevensjonsmiddel.

- Kirken kan i denne forbindelse ikke legge til grunn Verdens Helseorganisasjons (WHO) definisjon av helse som "en tilstand av fullkomment legemlig, mentalt og sosialt velvære og ikke bare fravær av sykdom og lyter". I det holdningsskapende arbeid er det viktig å legge vekt på evnen til å tåle vansker og lidelser uten å gi opp. Lyst og lykke kan ikke i seg selv være mål for livet.
- I det holdningsskapende arbeid må det også finnes rom for tilgivelse. Den kvinne som kjenner sorg og skyld etter et abortinngrep, kan få møte Guds omsorg og nåde gjennom sjelesorg og medmenneskelighet. Mannen bør bevisstgjøres på sin del av denne byrden, slik at ikke kvinnen må bære alt alene.

B. Sosialpolitiske tiltak

- Rådgivningskontorer for gravide, AAN-kontorer, er i gang i en del større byer. Denne virksomheten bør utvides radikalt og gis forsvarig økonomisk støtte. Det legges vekt på at kvinnen får rådgivning uansett hvilket valg hun måtte foreta. AAN-kontorene gir også hjelp til kvinner som har tatt abort.
- Fosterhjem er et viktig tiltak.
- Adopsjon av barn er en mulighet som fremdeles er aktuell. Mange barnløse ektepar ønsker å ta imot et barn.
- En fortsatt utbygging av barnehager er et annet sosialpolitisk tiltak. Det må være økonomisk mulig å utnytte dette tilbudet for alle som trenger det.
- Høye utgifter, bl.a. til bolig, medfører at svært mange småbarnsfamilier har en presset økonomisk situasjon. Småbarnsfamiliene trenger store økonomiske overføringer, også for å kunne velge om en av foreldrene skal være hjemme med barna i perioder.
- Foreldre med funksjonshemmede barn trenger

mulighet for støttetiltak og avlastning. Støtten skal være like lett tilgjengelig for alle typer familier, slik at de ikke må kjempe for å få den hjelp de har krav på.

- Ulike former for hjelp til videre utdanning for kvinnen kan medvirke til at hun ønsker å bære fram sitt barn.

C. Lovgivning

- Det er kirkens oppgave ut fra Guds ord å levere etiske premisser som skal ligge til grunn for lovgivningen. Prinsippet om livets ukrenkelighet og fosterets rett til liv og rettsvern er slike ufravikelige etiske premisser. Kvinnens rett til å bære fram sitt barn er et like grunnleggende prinsipp. Brudd på disse prinsipper er også brudd på menneskerettigheter.
- Kvinnen har rett til delaktighet i en beslutning som innebærer at hennes liv blir berørt på en fundamental måte.
- Kirkemøtet har ikke tatt stilling til hvordan beslutningsprosessen i forbindelse med spørsmålet om abort juridisk skal tilrettelegges, og dermed heller ikke tatt stilling til hvem som i siste instans skal ha det avgjørende ord i denne prosessen. Men det er under enhver omstendighet nødvendig å innføre former for obligatorisk rådgivning som kan støtte kvinnen i en vanskelig etisk valgsituasjon. Denne rådgivningen må også sikre at hun er kjent med sine rettigheter og den hjelp samfunnet kan yte henne under svangerskapet og som mor. Så langt det er rimelig, bør barnefaren ta del i rådgivningen.

IV. VEIEN VIDERE

- Det er kirkens oppgave fortsatt å være samfunnets våkne samvittighet til vern om menneskelivet i alle dets faser.
- Kirken må kontinuerlig arbeide med etiske spørsmål som gjelder genteknologi og abort.
- På denne bakgrunn anses de to foreliggende utredninger "Mer enn gener" og "Svangerskap og rettsvern" som nyttig materiale til etisk

refleksjon og debatt om disse grunnleggende spørsmål.

Dirigent: Knut Risnes
Saksordfører: Målfrid Nordhaug

Følgende hadde ordet:

Målfrid Nordhaug, Margit Rognerud, Per Lønning, Bjørn Hareide, Jan-Martin Berentsen, Gunnar Lislerud, Ole D. Mjøs, Anne Liv Reistad, Reidar Svoren, Fredrik Grønningsæter, Andreas Aarflot, Jan Gossner, Svein Aage Christoffersen, Arvid H. Nergård, Berge Furre, Kristen Kyrre Bremer, Olav Bønes, Børn Bue, Johannes Ulltveit-Moe, Solveig Fiske og Arthur Sandved.

Fremsatte forslag

Anne Liv Reistad fremmet følgende forslag:

1. Punkt A - Vern om fødte liv bytter plass med punkt B - Vern om ufødt liv.
2. S. 5: "I siste instans ... naturligste forsvarer" går ut.
3. S. 6 - 1. avsnitt: "Det er nødvendig å arbeide for en endring av gjeldende lov slik at fosteret får reelt rettsvern." Tillegg til det som nå står (+ må stryke derfor i forslaget).
4. S. 8 - III- Konkrete tiltak: ... i overensstemmelse med grunnleggende etiske prinsipper ut fra Guds ord.

Bjørn Hareide hadde dette forslaget:

S. 11, pkt. C (Lovgivning), 3. strekpunkt skal lyde:

Kirkemøtet har ikke tatt stilling til hvordan beslutningsprosessen i forbindelse med spørsmålet om abort juridisk skal tilrettelegges, men Kirkemøtet vil gi uttrykk for at det må være samfunnets plikt å legge til rette for en beslutningsprosess som hindrer svangerskapsavbrudd på rene sosiale og velferdsmessige indikasjoner.

Det er også nødvendig å innføre former for obligatorisk rådgivning som kan støtte kvinnen i en vanskelig etisk situasjon. Denne rådgivningen må også sikre at hun er kjent med sine rettigheter og den hjelp samfunnet kan yte henne under svangerskapet og som mor. Så langt det er rimelig bør barnefaren ta del i rådgivningen.

Bjørn Bue kom med dette forslaget:

Forslag til justering av 1. setning i Bjørn Hareides forslag til s. 11, C - Lovgivning, 3. strekpunkt.

Kirkemøtet har ikke tatt stilling til hvordan beslutningsprosessen juridisk skal tilrettelegges i en eventuell nødrettssituasjon der spørsmålet om abort aktualiseres.

Gunnar Lislerud hadde dette forslaget:

Det dreier seg om helsemessige krisesituasjoner for moren eller familien av så alvorlig art at et abort-inngrep må vurderes som en nødløsning på grunnlag av "de svære helsemessige belastninger som et fullbyrdet svangerskap vil medføre. Det dreier seg om en helseindikasjon og ikke en sosial indikasjon.

Innlegg s. 7 - første linje etter "føre til provosert abort".

Jan Gossner fremmet følgende forslag:

Side 11 - avsnitt C - Lovgivning. Strekpunkt 2 og 3 (nederst på side 11 og øverst på side 12) utgår.

Andreas Aarflot kom med dette forslaget:

S. 11, C - Lovgivning, 3. strekpunkt. Forslag til endret ordlyd:

Kirkemøtet tar avstand fra bestemmelsen i gjeldende lov om at det er nok at kvinnen selv fremsetter begjæring om abort, for at svangerskapet kan bli avbrutt i løpet av de første 12 uker. Deretter følger Hareides forslag, som er referert ovenfor.

Per Lønning fremmet følgende forslag:

III - C, strekpunkt 2 og 3 utgår til fordel for:

Kirkemøtet ser det ikke som sin oppgave å fremme konkret forslag til en ny abortlov. I fortsettelse av de forarbeider som er lagt fram for årets møte, vil det imidlertid be Kirkerådet om at arbeidet føres videre med sikte på å legge fram mer gjenomarbeidede premisser for en lovgivning til "Vern om livet" til avløsning av dagens norske abortlov. Dette kan skje for det første ved at de trusler mot liv og menneskeverd som ligger i dagens forbrukerkultur - som vi alle er del av og bærer medansvar for - blir avslørt i videst mulig sammenheng og tragedien med de 16 000 årlige svangerskapsavbrudd

blir forstått som del av dette livstruende helhetsmønster. For det annet vil det være av betydning at mulige lovmodeller blir skissert, og at de blir kritisk drøftet i lys av kristen skapertro, slik at de bærende etiske premisser for en ny abortlovgivning kan konkretiseres og videreformidles til de instanser som bærer ansvaret for de politiske vedtak.

II, B, strekpunkt 2, øverst s. 7: Setningen "Vi er her inne på ..." strykes.

Solveig Fiske hadde dette forslaget:

Som Bjørn Hareide.
S. 11, pkt. C, 3. strekpunkt: Motvirker i stedet for hindrer.

Ole D. Mjøs fremmet følgende forslag:

C - Lovgivning, strekpunkt 3, s. 11: "... og dermed heller ikke tatt stilling til hvem som i siste instans skal ha det avgjørende ord i prosessen."
Dette strykes. (Det settes punktum etter tilrettelegges.)

Voterig

Det ble votert over Anne Liv Reistads forslag med følgende resultat:

Pkt. 1 falt med 5 stemmer for.
Pkt. 2 falt med 23 stemmer for.
Pkt. 3 ble vedtatt med 64 stemmer for.
Pkt. 4 ble vedtatt med 66 stemmer for.

Bjørn Hareides forslag ble trukket, men overtatt av komiteen.

Bjørn Bues forslag fikk 48 stemmer og ble således vedtatt.

Gunnar Lisleruds forslag ble vedtatt med 50 stemmer for.

Jan Gossners forslag ble trukket. Likeledes ble Andreas Aarflots forslag trukket.

Per Lønnings forslag falt, idet 8 stemte for.

Solveig Fiskes forslag ble trukket.

Ole D. Mjøs' forslag falt, med 21 stemmer for.

KIRKEMØTET'S
VEDTAK

Kirkemøtet 1989 vedtar følgende uttalelse:

VERN OM MENNESKELIVET

I. UTFORDRINGEN

Den vitenskapelige forskning åpner i dag helt nye perspektiver på felter som gjelder selve grunnlaget for menneskelig liv og utvikling. Genetikken og den moderne biokjemien gir nesten ufatte-
telige manipulasjonsmuligheter og stiller oss overfor store etiske utfordringer. Ved nye tek-
nikker kan det gripes inn i menneskets reproduk-
sjonsprosess på en måte som var utenkelig bare for få år siden. Det investeres i dag enorme summer i
genforskningen og alt tyder på at vi bare står på
terskelen til en ny tid både når det gjelder hva
vi kan vite og hva vi kan gjøre. Perspektivene
kan være både skremmende og løfterike, men tvin-
ger i alle fall til grunnleggende tenkning om
menneskelig liv, livsform og livsverd.

Dette innebærer avgjørende etiske utfordringer til
alle mennesker på tvers av livssyn.

I dagens situasjon blir synet på mennesket avgjø-
rende. Det er oppmuntrende at flere og flere i
dag stiller det grunnleggende spørsmålet: Hva er
et menneske?

Det kristne menneskesynet understreker menneskets
uendelige verd. Dette verd har mennesket fordi
det er skapt av Gud og er elsket av Ham. Den
kristne kirke vil derfor forkynne respekten for
menneskelivets ukrenkelighet og integritet. Det
kristne menneskesynet definerer i siste instans
mennesket i relasjon til Gud: "Og Gud skapte men-
nesket i sitt bilde, i Guds bilde skapte han det"
(1. Mos. 1.27). "Du gjorde ham lite ringere enn
Gud" (Salme 8.6). Og ved å sende sin egen Sønn
som menneskenes bror viste Gud at Han går inn i
menneskenes kår. Menneskets verd er ikke begrun-
net i dets evne til produktivitet eller forbruk,
grad av livsutfoldelse eller nytteverdi.

Menneskets verd og ukrenkelighet gjelder født og ufødt, mann og kvinne, ung og gammel, uansett funksjonsevne og utrustning. Alle er skapt i Guds bilde og er likeverdige.

Som mennesker er vi overgitt et ansvar for å forvalte Guds skaperverk. Vi skal ta vare på det skapte, hverandre og de livsprosesser som gjør det

mulig å føre livet videre på denne kloden. Andres liv er avhengig av vårt.

II. VERN OM LIVET

A. Vern om det fødte liv

Vi lever i dag i en kultur der sterke krefter legger opp til å prioritere det produktive, selvhevdende og handlekraftige menneske. Det avgjørende er å kunne klare seg selv, stå på egne ben, være uavhengig av andre mennesker og selv kunne forsyne seg av de muligheter som livet byr på. Men fellesskap må til for at livet skal kunne leves. Ingen er i stand til å leve utelukkende ved egen hjelp. Utfordringen i 90-årene vil derfor være å finne fram til livsformer som ikke forbruker menneskeliv, men tar vare på liv og gir ethvert menneske muligheten til å leve i fellesskap og samhørighet med andre ut fra egne forutsetninger. Kirkemøtet vil særlig rette søkelyset mot situasjonen for:

- De funksjonshemmede.

Kirken må alltid hevde menneskets fulle verdighet uansett funksjonsdyktighet. Hvert menneske er ut fra kirkens tro skapt av Gud og har egenverd fra unnfangelsen til dødsøyeblikket. Ut fra dette må en på det sterkeste understreke at menneskets verd ikke kan begrunnes med dets produktivitet og økonomiske betydning, eller noen som helst form for samfunnsmessig "nytte", grad av livsutfoldelse eller tjenlighet. Kirkens Mester og Herre sto alltid på de svakestes side, og de som vil følge ham etter må gjøre det samme.

- Barna.

De livsverdier som rår grunnen i et samfunn vil kunne avleses på de muligheter samfunnet legger til rette for det å være

barn og det å ha barn. Å være barn er ikke bare en forberedelse til å bli voksen, men har sin verdi og kvalitet i seg selv. Barnets livsutfoldelse, i lek og vekst, i samhörighet med foreldre og familie, er et ekte uttrykk for menneskets menneskelighet. Et samfunn der barn skyves til side og omsorgssvikt er et økende problem, er ikke et menneskevennlig samfunn.

- De arbeidssøkende.

Vi vil i de kommende år få en helt ny mulighet til innsikt i den enkeltes genetiske konstitusjon og dermed disposisjon for bestemte sykdommer. Faren er at denne innsikt kan bli brukt til å dele arbeidsstokken i et A- og et B-lag og til å sortere bestemte grupper ut av arbeidsmarkedet. Selv om den enkelte vil ha nytte av kunnskap om hvilke sykdommer han eller hun har en særlig disposisjon for, må det forhindres at slik kunnskap blir brukt av utenforstående instanser i strid med vedkommendes egne interesser og ønsker.

- De eldre.

Også i alderdommen trenger vi å være forvissnet om at menneskets verd ikke er knyttet til produktivitet, livsutfoldelse eller nytteverdi. De eldre skal kunne føle seg trygge på at deres liv i seg selv har verdi inntil den naturlige død.

- Den gravide kvinne.

Den gravide kvinne blir ofte presset av motstridende hensyn dersom barnet av en eller flere i den nærmeste krets er uønsket. Det kan være press fra barnefar eller nærmeste familie. Men det kan også være ønsket om utdanning, yrkeskarriere e.l. Forholdet for barnefamiliene generelt og enslige mødre spesielt er dårlig tilrettelagt i dagens samfunn. Dessuten kan også "retten" til å ta abort være et press i seg selv.

I praksis er det slik i dag at dette press ofte fører til at kvinnen kjenner seg tvunget til å ta abort, selv om hun egentlig har ønske om å bære fosteret frem.

Talen om "selvbestemt" abort blir i en slik situasjon bare en tilsløring av de faktiske forhold. Det er derfor nødvendig å fremholde kvinnens rett til å fullføre sitt svangerskap som grunnleggende etisk prinsipp. Det er både samfunnets og den enkeltes plikt å legge forholdene til rette for at denne rettighet blir en sosial realitet. I siste instans vil det alltid være den gravide kvinne som er fosterets naturligste forsvarer. Det må også understrekes at de kvinner som overveier abort, må få den nødvendige rådgivning og veiledning. I denne sammenheng er det viktig at det involverte helsepersonell kan gi kvinnen den støtte og hjelp som hun trenger.

De kvinner som har fått utført provosert abort har ofte stått overfor et smertelig valg i en vanskelig konfliktsituasjon. Mange må slite med skyldfølelse, sorg og depresjon i år etter år. Det er viktig at heller ikke kirken legger sten til byrden i denne situasjon, men møter det enkelte menneske med omsorg, støtte og tilgivelsens evangelium.

B. Vern om det ufødte liv.

Vi utvikler i dag en teknologi som i økende grad gir oss mulighet for å gripe inn i og manipulere med det ufødte liv. Vi får nye muligheter til å berge liv, til omsorg og til behandling. Men vi får også nye muligheter til å avbryte liv, sortere ut liv og misbruke liv. Kirkemøtet vil særlig rette søkelyset mot:

- Abortsituasjonen.

Nesten 16 000 provoserte aborter årlig er et tall som verken det norske samfunn eller kirken kan tåle. Loven av 1978 gir ikke fosteret det vern og den beskyttelse det har krav på. Det er nødvendig å arbeide for en endring av gjeldende lov slik at fosteret får reelt rettsvern. Abort vil alltid være et onde som bare kan forsvares ut fra en kvalifisert nødrettssituasjon. Det er derfor nødvendig å fremholde fosterets rett til liv som grunnleggende etisk prinsipp.

- Prenatal diagnostikk.

Ved hjelp av undersøkelser med ultralyd, ved fostervannsprøver og andre former for kromosom- og genprøver får vi stadig nye muligheter for å diagnostisere skader og sykdom hos et foster. Disse prøver vil i økende grad kunne muliggjøre omsorg for og behandling av syke og skadde foster.

Prenatal diagnostikk vil imidlertid også kunne brukes til å "luke ut" syke og skadde fostere på eugeniske indikasjoner. En slik bruk av prenatal diagnostikk vil være i klar strid med det kristne menneskesyn. Enhver masseundersøkelse (screening) av fostere vil i denne sammenheng være uforsvarlig. Muligheten for å diagnostisere nye typer sykdommer prenatalt, må ikke automatisk føre til en tilsvarende utvidet bruk av prenatal diagnostikk.

Kirkemøtet vil i denne sammenheng særlig peke på den praksis som etter hvert har utviklet seg i forbindelse med ultralydundersøkelser. Slike undersøkelser er blitt et ledd i rutinekontrollen av alle gravide, samtidig som ultralydteknikken er blitt sterkt forbedret og nå gir mulighet for å avdekke en rekke skader eller misdannelser hos fosteret. Dermed har en mulighet for screening kommet i stand, uten at det etiske grunnlag er tilstrekkelig klarlagt.

Prenatal diagnostikk vil imidlertid også være et tilbud til familier som er belastet med alvorlige arvelige lidelser. For mange av disse familiene vil tilbudet om prenatal diagnostikk innebære en mulighet for å bære frem et friskt barn. Men i enkelte situasjoner vil prenatal diagnostikk også føre til provosert abort. Det dreier seg om helsemessige krisesituasjoner for moren eller familien, av så alvorlig art at et abortinngrep må vurderes som en nødløsning på grunnlag av de svære helsemessige belastninger som et fullbyrdet svangerskap vil medføre. Det dreier seg om en helseindikasjon og ikke en sosial indikasjon. De familier det her gjelder, må få den nødvendige bistand og veiledning der også de etiske og sjelesør-

geriske aspekter blir ivare tatt på en forsvarlig måte.

- Forskning på befruktede egg.

Teknikken med "prøverørsbefruktning" (In vitro fertilisering = IVF) har gjort det mulig å bruke befruktede egg utelukkende til forskningsformål. Dette er ikke etisk forsvarlig. Menneskelivet og menneskeverdet begynner ved unnfangelsen. Det befruktede egg har derfor et grunnleggende krav på vern og beskyttelse. Forskning på befruktede egg er i dag forbudt ved lov og bør være det også i fremtiden. Behovet for en videreutvikling av IVF-teknikken er ikke et forsvarlig grunnlag for å åpne adgang for forskning på befruktede egg. Det er verdifullt at IVF-metoden har gjort det mulig å få barn for ektepar som ikke har kunnet få barn på naturlig måte. Men det er også en kjennsgjerning at forsøk med IVF-metoden kan være en alvorlig belastning for ektepar som heller ikke på denne måten lykkes i å få barn. Videre er det et faktum at IVF-teknikken er blitt utviklet gjennom forskning på befruktede egg og i fremtiden også vil være nært knyttet til denne forskning i utlandet. Det er derfor nødvendig med en kontinuerlig og kritisk vurdering av det etiske grunnlag for bruken av denne teknikk.

Et grunnleggende prinsipp er alle menneskers rett til å kjenne sitt biologiske opphav.

Kirkemøtet vil ta avstand fra enhver form for eggdonasjon, embryodonasjon og bruk av surrogatmødre.

C. Vern ved livets lutt.

Vi får stadig nye muligheter til å forlenge liv og redde liv i livstruende situasjoner. Men vi får også nye muligheter til såvel å forlenge dødsprosessen som å fortrenge døden. Kirkemøtet vil særlig rette søkelyset mot:

- Retten til en verdig død.

Det er medisinenes oppgave å kjempe mot døden så lenge det er håp. Mennesket har rett til å håpe like til det siste, selv

om håpets innhold forandres. Men også døden skal respekteres, og den døende har krav på den pleie og omsorg som dødsprosessen krever. Den medisinske teknologi må ikke bli et mål i seg selv og slik frata døden dens menneskelige dimensjon.

Ethvert menneske har rett til et verdig liv så lenge det er liv.

- Spørsmålet om euthanasi.

Euthanasi vil si aktivt å avbryte et annet menneskes liv fordi det uttrykkelig ytrer ønske om dette eller antas å ville ha ønsket dette hvis det hadde vært i stand til det. Euthanasi er ikke det samme som å innstille eller la være å sette i gang utsiktsløs behandling.

Det gis situasjoner der et menneske kan ønske å dø. Men et slikt ønske kan aldri gi samfunnet adgang til å ende dette menneskes liv. Selv om et menneske som følge av sykdom eller alderdom opplever sitt liv som verdiløst og meningsløst, er samfunnets oppgave å fastholde at menneskelivet under enhver omstendighet har sin egen mening og verdi. Euthanasi kan derfor aldri være etisk forsvarlig.

III. KONKRETE TILTAK

A. Holdningsskapende arbeid

- Det eksisterende lovverk vil alltid påvirke de etiske holdninger i samfunnet. Derfor er det viktig å arbeide for en forandring av den nåværende abortlov for å bringe den i overensstemmelse med grunnleggende etiske prinsipper ut fra Guds ord.
- Samfunnet har et viktig ansvar for å legge forholdene til rette slik at en gravid kvinne kan bære fram sitt barn. Det er vesentlig å skape et samfunn som har syn for barn og som prioriterer barns behov like høyt som de voksnes krav. Barn trenger tid og fellesskap. Disse livsverdiene vil ofte kollidere med voksne prioriteringer. Kvaliteten av vårt samfunn vil være avhengig av hvilke verdier vi vektlegger. Den økende mengde uløste

barnevernssaker sier noe om at vi går i gal retning. Det er en oppgave for oss alle å snu denne utviklingen.

- Kirken har en særlig utfordring når det gjelder å forkynne Guds bud om livets ukrenkelighet.
- Det er også kirkens oppgave å understreke ekteskapets gudgitte karakter som ramme om kvinnen, mannen og barnet.
- I det holdningsdannende arbeid er det viktig å gi unge mennesker, både jenter og gutter, mot til å si nei til det seksualpress de utsettes for. Bibelen har et positivt syn på seksualitet som Guds gave til menneskene. Men denne gave kan misbrukes og forflates, slik vi har misbrukt skaperverket for øvrig. Uansvarlige og tilfeldige seksuelle kontakter er ødeleggende. Ekteskapet er Guds gode skaperordning. I dette fellesskap kan mennesker leve ut sin seksualitet fullt ut. Det er viktig at kirken og skolen kan ta opp disse spørsmålene og gi etisk veiledning på en åpen og direkte måte.
- Det er også nødvendig å ta avstand fra et kvinnesyn hvor kvinnen vurderes som forbruksgjenstand. En slik bruk-og-kast holdning øker abortpresset. Pornografi og prostitusjon er det mest uttalte uttrykk for dette syn. Både unge jenter og gutter trenger støtte for å se seg selv som en helhet av kropp og sjel. Gjennom konfirmasjonstiden kan kirken hjelpe de unge til å sette ord på denne ensrettede påvirkning og gi dem kristne idealer.
- Barn og unge kan lett miste troen på det livsvarige, trofaste samliv når så mange ekteskap går i stykker. Også derfor er det viktig for ektefolk å investere tid og krefter i sitt forhold, "gjøre gode ekteskap bedre". Kirken har en vesentlig diakonal oppgave på dette felt.
- En annen diakonal utfordring er å gi støtte til de enslige mødre som har tatt ansvar for å bære sitt barn fram. Aleneforeldre har behov for avlastning, hjelp og vennskap i hverdagen. Vårt samfunn er sterkt innrettet på det å være par. Ens-

lige mødre og andre som er alene trenger å bli inkludert i menighetenes sosiale liv.

- Prevensjonsveiledning/opplysning med etisk forankring gjennom skole- og helsevesen er nødvendig for å forebygge uønskede svangerskap. Abort kan under ingen omstendighet godtas som prevensjonsmiddel.
- Kirken kan i denne forbindelse ikke legge til grunn Verdens helseorganisasjons (WHO) definisjon av helse som "en tilstand av fullkomment legemlig, mentalt og sosialt velvære og ikke bare fravær av sykdom og lyter". I det holdningsskapende arbeid er det viktig å legge vekt på evnen til å tåle vansker og lidelser uten å gi opp. Lyst og lykke kan ikke i seg selv være mål for livet.
- I det holdningsskapende arbeid må det også finnes rom for tilgivelse. Den som kjenner sorg og skyld etter et abortinngrep, kan få møte Guds omsorg og nåde gjennom gjennom sjelesorg og medmenneskelighet. Mannen bør bevisstgjøres på sin del av denne byrden, slik at ikke kvinnen må bære alt alene.

B. Sosialpolitiske tiltak

- Rådgivningskontorer for gravide, AAN-kontorer, er i gang i en del større byer. Denne virksomheten bør utvides radikalt og gis forsvarlig økonomisk støtte. Det legges vekt på at kvinnen får rådgivning uansett hvilket valg hun måtte foreta. ANN-kontorene gir også hjelp til kvinner som har tatt abort.
- Fosterhjem er et viktig tiltak.
- Adopsjon av barn er en mulighet som fremdeles er aktuell. Mange barnløse ektepar ønsker å ta imot et barn.
- En fortsatt utbygging av barnehager er et annet sosialpolitisk tiltak. Det må være økonomisk mulig å utnytte dette tilbudet for alle som trenger det.
- Høye utgifter, bl.a. til bolig, medfører at svært mange småbarnsfamilier har en presset økonomisk situasjon. Småbarnsfa-

miliene trenger store økonomiske overføringer, også for å kunne velge om en av foreldrene skal være hjemme med barna i perioder.

- Foreldre med funksjonshemmede barn trenger mulighet for støttetiltak og avlastning. Støtten skal være like lett tilgjengelig for alle typer familier, slik at de ikke må kjempe for å få den hjelp de har krav på.
- Ulike former for hjelp til videre utdanning for kvinnen kan medvirke til at hun ønsker å bære fram sitt barn.

C. Lovgivning

- Det er kirkens oppgave ut fra Guds ord å levere etiske premisser som skal ligge til grunn for lovgivningen. Prinsippet om livets ukrenkelighet og fosterets rett til liv og rettsvern er slike ufravikelige etiske premisser. Kvinnens rett til å bære fram sitt barn er et like grunnleggende prinsipp. Brudd på disse prinsippene er også brudd på menneskerettigheter.
- Kvinnen har rett til delaktighet i en beslutning som innebærer at hennes liv blir berørt på en fundamental måte.
- Kirkemøtet har ikke tatt stilling til hvordan beslutningsprosessen juridisk skal tilrettelegges i en eventuell nødrettssituasjon der spørsmålet om abort aktualiseres. Men Kirkemøtet vil gi uttrykk for at det må være samfunnets plikt å hindre svangerskapsavbrudd på rent sosiale og velferdsmessige indikasjoner. Det er også nødvendig å innføre former for obligatorisk rådgivning som kan støtte kvinnen i en vanskelig etisk situasjon. Denne rådgivningen må også sikre at hun er kjent med sine rettigheter og den hjelp samfunnet kan yte henne under svangerskapet og som mor. Så langt det er rimelig bør barnefaren ha del i rådgivningen.

IV. VEIEN VIDERE

- Det er kirkens oppgave fortsatt å være samfunnets våkne samvittighet til vern om menneskelivet i alle dets faser.

- Kirken må kontinuerlig arbeide med etiske spørsmål som gjelder genteknologi og abort.
- På denne bakgrunn anses de to foreliggende utredninger "Mer enn gener" og "Svangerskap og rettsvern" som nyttig materiale til etisk refleksjon og debatt om disse grunnleggende spørsmål.

★

Vedtaket var enstemmig.

Sak KM 14/89: HELLIGDAGSLOVGIVNINGEN

SAKSDOKUMENTER:

Kirkemøtedokumenter

Dokument 14.1 SAKSORIENTERING

Dokument 14.2 UTKAST TIL
LOV OM HELLIGDAGER OG
HELLIGDAGSFRED
fra Kirke- og
undervisningsdepartementet

Øvrige dokumenter

- Utskrift av protokoll
fra Kirkemøtet 1985
 - sak KM 13/85:
Søndagens bruk
- Norges Lover
 - Lov om helligdagsfreden
av 4. juni 1965

INNSTILLING FRA KOMITE A:

Saksorientering

Kirkemøtet er høringsinstans for utkast til Lov om helligdager og helligdagsfred, utarbeidet i Kirke- og undervisningsdepartementet.

Forslaget er en del av arbeidet med regelreform i kirkeforvaltningen som sikter mot et enklere regelverk og et åpnere og mer fleksibelt samfunn.

Forslaget samler de nåværende gamle og spredte lovene i en ny lov, bestemmer hvilke dager som er helligdager og bestemmer helligdagsfredens varighet og innhold.

Når det gjelder helligdagsfreden, inneholder lovutkastet forandringer i forhold til nåværende lov av 4. juni 1965. Forslaget innebærer at helligdagsfreden blir ut-

videt til å gjelde hele dagen alle helligdager, og at de nåværende forbud mot offentlige forestillinger og liknende i den tid helligdagsfreden varer, faller bort.

Helligdagsfredens formål blir definert som: Å verne gudstjenesten mot forstyrrelser.

Fastsettelsen av hvilke dager som er helligdager, faller sammen med gjeldende praksis.

Komiteens merknader

- Kirkemøtet er høringsinstans for lovutkastet, og skal derfor uttale seg. Spørsmålet er, også i denne sammenheng, hvor konkret kirken skal være når det gjelder å uttale seg om lovgivning.
- Komiteen ser denne saken i forbindelse med Kirkemøtesak 13/85: Søndagens bruk. Bruken av søndagen ble der sett under to synsvinkler: Som helligdag og som hvile-/rekreasjonsdag. Der ble det pekt på den nære sammenhengen det er mellom søndagens særegne trosfelleskap og den medmenneskelige omsorg.
- Da Gud skapte verden, ordnet han helg og arbeid slik at det ble en hviledag i uken. Dette er en gave for å ivareta menneskers liv og helse.

Mer og mer får mennesker i dag øynene opp for hvor viktig regelmessig hvile og rekreasjon er i en oppjaget, stresset tid. Hvile er nødvendig for å ta vare på og verne selve livet.

Komiteen mener at kirken med frimodighet skal understreke dette behovet. Samtidig skal kirken arbeide for å styrke gudstjenesten og nå mennesker med kallet til å høre Guds ord.

I globalt perspektiv er det mange kristne i forskjellige kirker som ikke har de rammer omkring gudstjenestelivet som helligdagen i vår tradisjon har gitt. Kirken vil nok leve videre som kirke uansett ytre rammer og betingelser. Men for menneskenes egen skyld er hviledagen nødvendig. I vår norske kulturtradisjon er helligdagen et gode som vi må ha råd til å ta vare på for å verne om et sunt liv. Arbeidstakere og arbeidstakerorganisasjoner står sammen med kirken for å verne om hviledagen.

- Komiteen har ingen kommentarer til utvalg av dager (§ 2) og til nærmere tidfesting av disse (§ 3).
- Komiteen er i og for seg tilfreds med utvidelsen av tidsrammen for helligdagsfreden (§ 4) til å gjelde

hele dagen fra kl. 00:00-24:00 og julaften fra kl. 16:00-24:00, men ønsker at helligdagsfreden påskeaften og pinseaften gjelder fra kl. 18:00-24:00. Selve den ytre tidsramme blir imidlertid av liten betydning når innholdet i de tilsvarende lovbestemmelser blir så sterkt avsvekket som i dette tilfelle.

- Komiteen vil påpeke at helligdagsfreden må få en videre definisjon enn bare å være et forbud mot larm og uro på gudstjenestestedet (§ 1 og 5). Jfr. det som er sagt foran om menneskers behov for ro, rekreasjon og hvile.
- Kirkerådets anbefaling til Kirkemøtet går inn for oppheving av forbudet mot forestillinger m.v., jfr. 1965-lovens § 4.

Vi ser at behovet for en viss oppmykning er til stede i dagens pluralistiske samfunn. På enkelte punkter er det vanskelig å håndheve den gamle loven og at det også av den grunn er nødvendig med en viss oppmykning.

Komiteen mener likevel at dagens formål som helligdag og hviledag vil reduseres vesentlig hvis disse forbud i deres helhet oppheves. Ut fra dette vil komiteen gå inn for at den gamle lovs intensjoner blir bevart når det gjelder tidsrommet fram til kl. 13:00.

Forslag til vedtak

Kirkemøtet avgir følgende uttalelse:

1. Kirkemøtet ser behov for å samle de spredte bestemmelsene om helligdagene i en egen lov, og slutter seg til lovutkastets § 3.
2. Kirkemøtet ber om at en ny helligdagslov må omfatte ikke bare ro rundt kirkehuset i den tid gudstjenesten varer, men også en generell søndagsfred som tilgodeser helligdagens hevdvunne rolle i vårt folk.

For å verne om den alminnelige fred og det gudstjenestelige liv på helligdagene, må lovutkastet i § 1 og § 5 inneholde vern om den alminnelige fred og det gudstjenestelige liv.

3. Kirkemøtet vil påpeke behovet for en formålsbestemmelse som også omfatter helligdagsfred i videre forstand enn forbud mot larm og uro på gudstjenestestedet.

Det forbud lovforslaget setter mot "unødige" fredsforstyrrelser ved kirkehuset mens gudstjeneste foregår, burde være en selvfølge på alle ukedager, og skulle i seg selv ikke kreve noen egen "helligdagslov".

4. Reglene som i den nåværende lov om helligdagsfreden (§ 4) gjelder tidsrommet fram til kl. 13:00, bør justeres for å bli mer funksjonsdugelige i dagens samfunn, men bør ikke oppheves i sin helhet. Intensjonen bak dem bør i rimelig grad opprettholdes.
5. Komiteens premisser vedlegges høringsuttalelsen ved oversendelse til departementet.

PLENUMSBEHANDLING:

Dirigent: Tone Thorp
Saksordfører: Ole Chr. Backe

Følgende hadde ordet:

Ole Chr. Backe, Georg Hille, Bjørn Bue, Bjørn Hareide, Øystein Thelle og Per Lønning.

Fremsatte forslag

Georg Hille fremmet følgende forslag:

Pkt. 4 i vedtaket utgår. Tilsvarende avsnitt i merknadene blir strøket.

Bjørn Hareide fremmet forslag om at Kirkemøtet sluttet seg til Kirkerådets anbefaling, som lød:

Kirkerådet anbefaler Kirkemøtet å avgi følgende uttalelse:

Kirkemøtet ser behov for å samle de spredte bestemmelsene om helligdagene i en egen lov og slutter seg til utkastets § 3.

Kirkemøtet er også tilfreds med den utvidelse av helligdagsfreden det er lagt opp til i § 4.

Kirkemøtet har ingen innvendinger mot oppheving av forbud mot forestillinger m.v.

Kirkemøtet vil imidlertid påpeke behovet for en formålsbestemmelse som også omfatter helligdagsfred i videre forstand enn forbud mot larm omkring kirken.

Behovet for en ukentlig hviledag hører ut fra den

kristne tro med til de grunnleggende ordninger som er nedlagt i skaperverket. Kirkemøtet vil fremheve at det derfor også ut fra et sosialt perspektiv er viktig at helligdagsfreden innholdsbestemmes i denne retning.

Etter Kirkemøtets mening kan dette skje ved å utvide § 1 og § 5 slik at de får denne ordlyd:

- § 1:

For å verne om den alminnelige fred og det gudstjenestelige liv på helligdagene skal det være helligdagsfred i samsvar med reglene i denne lov.

- § 5:

Mens helligdagsfreden varer er det ikke tillatt å forstyrre den alminnelige fred og det gudstjenestelige liv med unødig larm eller annen forstyrrende virksomhet.

Voteringer

Hilles forslag fikk 11 stemmer og falt.
Hareides forslag fikk 6 stemmer og falt.

KIRKEMØTET'S VEDTAK

Kirkemøtet avgir følgende uttalelse:

1. Kirkemøtet ser behov for å samle de spredte bestemmelsene om helligdagene i en egen lov, og slutter seg til lovutkastets § 3.
2. Kirkemøtet ber om at en ny helligdagslov må omfatte ikke bare ro rundt kirkehuset i den tid gudstjenesten varer, men også en generell søndagsfred som tilgodeser helligdagens hevdvunne rolle i vårt folk.

For å verne om den alminnelige fred og det gudstjenestelige liv på helligdagene, må lovutkastet i § 1 og § 5 inneholde vern om den alminnelige fred og det gudstjenestelige liv.

3. Kirkemøtet vil påpeke behovet for en formålsbestemmelse som også omfatter helligdagsfred i videre for-

stand enn forbud mot larm og uro på gudstjenestestedet.

Det forbud lovforslaget setter mot "unødige" fredsforstyrrelser ved kirkehuset mens gudstjeneste foregår, burde være en selvfølge på alle ukedager, og skulle i seg selv ikke kreve noen egen "helligdagslov".

4. Reglene som i den nåværende lov om helligdagsfreden (§ 4) gjelder tidsrommet fram til kl. 13:00, bør justeres for å bli mer funksjonsdugelige i dagens samfunn, men bør ikke oppheves i sin helhet. Intensjonen bak dem bør i rimelig grad opprettholdes.
5. Komiteens premisser vedlegges høringsuttalelsen ved oversendelse til departementet.

*

Vedtaket var enstemmig.

Sak KM 15/89: MINDRE LITURGISKE
ENDRINGER

Kirkemøtedokumenter

Dokument 15.1 SAKSORIENTERING

Dokument 15.2 MINDRE LITURGISKE
ENDRINGER

Andre dokument

- Brev frå
Folkebevegelsen for Livsrett og
Menneskeverd, dagsett 8/4-89
- Bokmål og nynorsk versjon av
Fadervår i revidert form
etter Fadervår-melodien i
Graduale, Messebok for
Den norske kirke
- Notat frå medlem av Kyrkjerådet,
prost Ivar Ramvi,
dagsett 25/9-89
- Prosedyre for liturgisaker
i Den norske kirke
- Statutter for Liturgisk Utvalg

INNSTILLING FRÅ KOMITE A:

Saksorientering

Til Kyrkjemøtet 1989 ligg det føre ei rekkje framlegg
til mindre endringar i gjeldande liturgiar.

Dei siste åra har det vore arbeidd med å klårgjera pro-
sedyre for liturgispørsmål som enda med at Kyrkjerådet i
juni 1988 vedtok prosedyre for liturgisaker i Den norske
kyrkja og at Kyrkjerådet oppnemde Liturgisk Utvalg i de-
sember same år.

Førebuinga til Kyrkjemøtet i år har fylgd gjeldande retningsliner. Sidan Liturgisk Utvalg fyrst kom i funksjon 1/1-89, har dei ymse framlegga hatt ulik veg fram til Kyrkjemøtet.

Endringsframlegga kjem dels på initiativ frå KGE/LU, og dels på initiativ utanfrå på bakgrunn av erfaringar som er gjort dei siste åra.

Ei rekkje av endringsframlegga har passert alle instansar og er godkjende samrøystes av alle. Andre framlegg har skapt dissens mellom høyringsinstansane og innan høyringsinstansane.

Komiteen leverer si innstilling slik at ein handsamar kvart endringsframlegg i samme rekkefølge som i Dokument 15.2 - altså A, B-1, B-2 osv.

Komiteen leverer merknader til kvart einskildt endringsframlegg.

A: Plassering av rettleiingar

Merknad til A

Rettleiinga er no plassert på tre stader i ordningane. Komiteen tykkjer det er tenleg og ser det uråd å samle dei på ein stad. Ein gjer merksam på at det ikkje ligg føre uttale frå Bispemøtet. Framlegget til vedtak i Dokument 15.2 er for generelt og ein saknar konkrete døme.

Framlegg til vedtak

Kyrkjemøtet finn ikkje grunn til på det noverande tidspunkt å endra systemet med plassering av rettleiingar i dei liturgiske ordningane.

B1: Almenne vedtekter/Sume salmer
kan syngjast medan kyrkjelyden står

Merknad til B1

Komiteeframlegget er i sak likt med framlegget i Dokument 15.2 med ei språkleg endring og ei avkorting.

Framlegg til vedtak

(Bokmål):

Under Alminnelige bestemmelser (s. 1-2) i Ordning for høymessen tilføyes det et nytt punkt 10 (s. 2):

"Menigheten kan synge enkelte salmer stående."

(Nynorsk):

I Ordninga for høgmessa Almenne vedtekter (s. 1-2)
blir det lagt til eit nytt punkt 10 (s. 2):

"Kyrkjelyden kan syngje sume salmar ståande".

B2: Trudvedkjenning/
Høve til å syngja
truvedkjenninga

Merknad til B2

Komiteframlegget er identisk med framlegget i Dokument 15.2, men med ei språkleg endring i bokmålsutgåva.

Framlegg til vedtak

(Bokmål):

- 1) Høymesseordningen (s. 19), pkt. 9/Trosbekjennelsen gis følgende instruksjon:

"Trosbekjennelsen framsies eller synses. På høytidsdager og når det forrettes dåp i høymessen, kan den nikenske trosbekjennelsen brukes. Dersom det er dåp, kan trosbekjennelsen falle bort på dette sted i gudstjenesten. Eventuelt kan ..."

- 2) Pkt. 3 under Avgjørelsesmyndighet utvides slik:
"Formen for Lovsang, ledd 4 (Laudamus) og for Trosbekjennelse, ledd 9 (Credo)."

(Nynorsk):

- 1) Pkt. 9/Truvedkjenning i høgmesseordninga får denne instruksjon:

"Truvedkjenninga kan seiast fram eller syngjast. På høgtidsdagar og når det er dåp i høgmessa,

kan ein nytta den nikenske truvedkjenninga. Dersom det er dåp, kan truvedkjenninga falla bort på denne staden i gudstenesta. Her kan ein òg..."

- 2) Pkt. 3 under Avgjerdsmynde vert utvida slik:
"Forma for Lovsong, ledd 4 (Laudamus) og for Trusvedkjenning, ledd 9 (Credo)."

B3: Kunngjeringar/
Fakultativ lekk

Merknader til B3

Komiteen er delt.

I sume strok av landet er det vanleg å nemne under kunngjeringane dei som er døde i kyrkjelyden. Skikken er ukjend andre stader.

Eit fleirtal i komiteen ynskjer ein etablert praksis inn i liturgien som ein fakultativ lekk under kunngjeringa. Mange etterletne har opplevd at kyrkja viser omsut ved denne ordninga. Skikken kan vera med å hindra at døden vert tildekt i samfunnet.

Komitehindretalet legg vekt på at denne lekken kor-
kje vert bøn eller kunngjering, og er eit liturgisk framandelement. Kunngjering av døde kunne berre vera med som utgangspunkt for å nemna dei etterletne i forbøna som fylgjer etterpå.

Framlegg til vedtak frå fleirtalet er identisk med forslaget med ei språkleg endring.

Framlegg til vedtak

Fleirtalsframlegg:

(Bokmål):

I høymesseordningens pkt. 13, Kunngjøringer, endres teksten til:

"Kunngjøringene leses vanligvis fra lesepulten/kor-
døren av klokkeren, et annet menighetslem eller
liturgen. Kunngjøringene omfatter:

A gudstjenester og andre sammenkomster

B

Kunngjøringene kan avsluttes med følgende: Siden
menigheten sist var samlet, er disse/... gått bort:

(Menigheten reiser seg)

Etter en kort stillhet kan f.eks. ett av disse ord
benyttes: Herre, lær oss å telle våre dager, så vi
kan få visdom i hjertet, eller: Jesus sier: Jeg er
oppstandelsen og livet, den som tror på meg, skal
leve om han enn dør.

(Nynorsk):

I pkt. 13 i høgmesseordninga, Kunngjeringar, vert teksten endra til:

"Kunngjeringane vert til vanleg lesne frå lesepul-ten/kordøra av klokkaren, ein annan av kyrkjelyden eller liturgen. I kunngjeringane kan takast med:

A gudstenester og andre samkomer

B

Kunngjeringane kan avsluttast slik: Sidan kyrkje-lyden sist var samla, har desse/... gått bort:

(Kyrkjelyden reiser seg)

Etter ei kort stille kan t.d. eitt av desse orda seiast fram: Lær oss å telja våre dagar, så vi kan få visdom i hjarta, eller: Jesus seier: Eg er oppstoda og livet. Den som trur på meg, skal leva om han så døyr.

Mindretalsframlegg:

Kyrkjemøtet avviser framlegget i Dokument 15.2 om å ha ein fakultativ lekk til slutt i kunngjeringane der dei døde kan nemnast.

B4: Forbøn/Mindre endringar i forbønen

Merknader til B4

Komiteen vil samrøystes stø endringsframlegga under punkta a, b, c og e. Komiteen er delt i synet på endringsframlegget i punkt d.

Fleirtalet viser til trongen for eit inkluderande språk. Ved uttrykket "ein fars kjærleik" kvalifiserer fedres kjærleik Guds kjærleik. Ut i frå røynsler mange har er uttrykket eit ueigna bilete av Gud og hans kjærleik. Ein vil difor stø endringsframlegget.

Mindretalet vil ikkje endra gjeldande formulering. Grunnen er at ein kan oppleva ordet "Gud" kvalifisert ved ordet "Far" alle stader me har orda Gud og far knytt saman. Bøneformuleringa som her vert vurdert, er ikkje prinsipielt onnorleis enn andre formuleringar der desse orda er knytta saman.

Framlegg til vedtak

(Bokmål):

- a) I høymesseordningen (s. 26) innledes Forbønn II med takk:

"Evide Gud, vi takker og lovpriser deg, Herre over himmel og jord. Vi ber for den verden du har skapt. Led jordens folk..."

(Nynorsk):

Forbøn II i høgmesseordninga (s. 26) vert innleidd med takk:

"Evide Gud, vi takkar og lovprisar deg, Herre over himmel og jord. Vi bed for den verd..."

(Bokmål):

- b) Forbønn II gis følgende instruksjon (Ordnings s. 28): "... for dem som skal døpes (barn nevnes med fornavn)..."

(Nynorsk):

Forbøn II får følgjande instruksjon (s. 28 i Ordninga): "... for dei som skal døypast (borna vert nemnde med fornamn)..."

(Bokmål):

- c) Forbønn I og III gis et tilsvarende fakultativt avslutningsledd som forbønn II. Ordlyden blir den samme:

"Her kan eventuelt tilføyes:
Liturgen: I stillhet vil vi nå legge fram for deg det hver og en av oss har på hjertet."

(Nynorsk):

Forbøn I og III får eit tilsvarende fakultativt avslutningsledd som forbøn II. Ordlyden blir den same:

"Her kan eventuelt leggjast til:
Liturgen: Kvar for oss vil vi no leggje fram for deg det som ligg oss på hjarta."

Fleirtalsframlegg:

- d) Forbønn IV, siste avsnitt (s. 35), gis følgende åpning:

(Bokmål):

"Barmhjerteige Gud, du som i kjærlighet ser til alle dine skapninger, ..."

(Nynorsk):

Forbøn IV, siste avsnitt (s. 35), får følgjande opning: "Miskunnsame Gud, du som i kjærleik tek deg av alle dine skapningar, ..."

Mindretalsframlegg:

Noverande formulering "med ein fars kjærleik" vert ikkje endra.

(Bokmål):

- e) Følgende instruksjon innarbeides i høymesseordningen (s. 25, 29, 32, 36 og 42) etter: "Hvis det ikke er dåp eller nattverd, avsluttes forbønnen med Herrens bønn."

(Nynorsk):

Følgjande instruksjon vert innarbeidd i høgmesseordninga (s. 25, 29, 32, 36, og 42) etter: "Når det ikkje er dåp eller nattverd, sluttar forbøna med Herrens bøn."

- B5: Forbøna/Tilleg med forbøn for menneskelivet frå konsepsjon til død

Merknader til B5

Framlegg til vedtak er identisk med framlegget i Dokument 15.2.

Framlegg til vedtak

(Bokmål):

Forbønn I

Tillegg til del 2:

"Gi fred på jorden, med frihet og rettferd for

alle. Lær oss å verne om menneskets verd fra livets begynnelse til livets slutt. Forbarm deg over dem som lever i fattigdom og nød. Hjelp oss å ta vare på ..."

Forbønn II

Tillegg til del 1:

"... til beste for hverandre. Hold din vernende hånd over barnet i mors liv. Vær støtte for dem som har mistet sitt barn og for dem som har fått ansvar som foreldre."

Tillegg til del 3:

"... ulykker, for alle som kjenner livet som en byrde, og for hvert menneske som ikke lenger ser håp for morgendagen."

Forbønn III

Tillegg til del 4:

"... og vær nær hos dem som kjemper med døden. Gi oss evne til å hjelpe der livet er truet, og vilje til å verne om menneskets verd fra livets begynnelse og til dets slutt."

Forbønn IV

Det fremmes ikke noe forslag om nytt fast forbønnsledd i forbønn 4.

(Nynorsk):

Forbøn I

Tillegg til del 2:

"Gjev fred på jorda, med fridom og rettferd for alle. Lær oss å verna om menneskeverdet frå livet byrjar og til det endar. Miskunna deg over dei som lever i fattigdom og naud. Hjelp oss å ta vare på ..."

Forbøn II

Tillegg til del 1:

"... til gagn for kvarandre. Hald di vernande hand over barnet i mors liv. Ver støtte for dei som har mist barnet sitt, og for dei som har fått ansvar som foreldre."

Tillegg til del 3:

"... ulykker, for alle som kjenner livet som ei bør, og for kvart menneske som ikkje lenger ser noka von for morgondagen."

Forbøn III

Tillegg til del 4:

"..., og ver nær hjå alle som strir med døden. Gjev oss evne til å hjelpa der livet vert truga, og vilje til å verna om menneskeverdet frå livet byrjar og til det endar."

Forbøn IV

Det ligg ikkje føre noko framlegg om nytt fast ledd i forbøn 4.

B6: Nattverden/Løyve til å syngje Fadervår og messe verba (innstiftingsorda)

Merknader til B6

Framlegg til vedtak er identisk med framlegget i Dokument 15.2 med ei språkleg retting i nynorsk-framlegget.

Framlegg til vedtak

(Bokmål):

- a) Under høymesseordningen, pkt. 17, Lovprisning og Herrens innstiftelsesord (s. 55-57) åpnes det for at menigheten kan syngje Fadervår og at liturgen kan messe Innstiftelsesordene (Verba).
- b) Under Avgjørelsesmyndighet, pkt. 6, utvides teksten med: "... brukes, og om Herrens bønn skal kunne synges ved nattverden".
- c) Det åpnes for adgang til at menigheten kan syngje Fadervår og at liturgen kan messe Verba også ved nattverdsguds tjenester utenom høymessen.

(Nynorsk):

- a) Under høgmesseordninga, pkt. 17, Lovprisning og Herrens innsetjingsord (s. 55-57) vert det opna for at menigheten kan syngje Fadervår og at liturgen kan messe innsetjingsorda (Verba).

- b) Under Avgjerdsmynde, pkt. 6, vert teksten utvida med: "...nyttast, og om Herrens bøn skal kunna syngjast ved nattverden".
- c) Det vert gjeve løyve for kyrkjelyden til å syngje Fadervår og for liturgen til å messe Verba ved gudsteneste utanom høgmessa.

B7: Nattverden/Høve til å nytta innbydingsord

Merknader til B7

Framlegg til vedtak er identisk med framlegget i Dokument 15.2.

Framlegg til vedtak

(Bokmål):

I høymesseordningen (s. 60) får pkt. 18/Nattverdmåltidet følgende innledning:

Liturgen kan si:

"Kom, for alt er ferdig."

(Nynorsk):

Pkt. 18/Nattverdmåltidet i høgmesseordninga (s. 60) får denne innleiinga:

Liturgen kan seia:

"Kom, for alt er ferdig."

B8: Postludium/Fakultativ slutningssalme

Merknader til B8

Framlegg til vedtak er identisk med framlegget i Dokument 15.2.

Framlegg til vedtak

(Bokmål):

I høymesseordningen (s. 64) får pkt. 22 ny overskrift og delvis ny ordlyd:

Pkt. "22. Postludium/Utgangssang
Liturgen forlater alteret.

Enten:
Postludium.
Eller:
Utgangssang.
Menigheten går syngende ut av kirken."

(Nynorsk):

Pkt. 22 i høgmesseordninga (s. 64) får ny overskrift og delvis ny ordlyd:

Pkt. "22. Postludium/Utgangssang
Liturgen går frå altaret.

Anten:
Postludium.
Eller:
Utgangssang.
Krkjelyden går syngjande ut or kyrkja."

C1: Skriftemåls gudsteneste/
Innleiande ord for
sjølvprøving

Merknader til C1

Framlegg til vedtak er identisk med framlegget i Dokument 15.2.

Framlegg til vedtak

(Bokmål):

Skriftemåls gudstjeneste, pkt. 6/Selvprøvelse innledes med:

"Liturgen:
La oss prøve vårt liv i lys av Guds hellige vilje.
De ti Guds bud lyder:"

Den innledende instruksjon blir med dette overflødig og kan falle bort.

(Nynorsk):

Pkt. 6/Sjølvprøving i Skriftemåls gudsteneste vert innleidd med:

"Lat oss prøva livet vårt i lys av Guds heilage
vilje. Dei ti bodorda lyder:"

Den innleiande rettleiinga blir då overflødig og fell bort.

C2: Familiegudsteneste/
Fakultative opningsord

Merknader til C2

Framlegg til vedtak er identisk med framlegget i Dokument 15.2.

Framlegg til vedtak

(Bokmål):

Familiegudstjenesteordningen (s. 4), pkt.1, gis følgende tekst:

"Liturgen vendt mot menigheten, fra lesepult eller annet egnet sted:

Enten:

Kjære menighet!

Nåde være med dere ...

Eller:

I Faderens og Sønnens og Den Hellige Ånds navn.

Etter åpningsordene kan liturgen si ..."

(Nynorsk):

Pkt. 1 i Familiegudstenesteordninga (s. 4) får denne teksten:

"Liturgen vend mot kyrkjelyden, frå lesepulten eller annan høveleg stad:

Anten:

Kjære kyrkjelyd!

Nåde vere med dykk ...

Eller:

I namnet åt Faderen og Sonen og Den Heilage Ande.

Etter opningsorda kan liturgien seia ..."

C3: Familiegudsteneste/
Fakultative utsendingsord

Merknader til C3

Framlegg til vedtak er identisk med framlegget i dokument 15.2.

Framlegg til vedtak

(Bokmål):

Familiegudstjenesteordningen (s.16), pkt. 14/Velsignelse får denne avslutning:

"Liturgen kan her fortsette:
Gå i fred og tjen Herren med glede!"

(Nynorsk):

Pkt. 14/Velsigning i Familiegudstjenesteordninga (s. 16) får denne avslutninga:

"Liturgen kan her halde fram:
Gå i fred, og ten Herren med glede!"

C4: Nattverdgdustenester
utanom høgmessa

Merknader til C4

Komiteframlegget er identisk med framlegget i Dokument 15.2 for punkta a og c.

- b) Nattverdgdustenester utanom høgmessa er ein heller lite brukt liturgi. Dei eksisterande, knappe setninger er gode. Bak framlegget ligg ynskje om å kunne syngje orda. Sidan det ikkje ligg føre melodi for song, sluttar komiteen seg samrøystes til uttale frå Bispemøtet, og avviser framlegget.

Framlegg til vedtak

(Bokmål):

- a) I liturgiene for "Nattverdgdustjenester utenom høymessen" (Alternativ I og II, pkt. 1, endres overskriften fra "Inngangssalme" til "Inngang" og punktet gis følgende innhold:

"1 Inngang

Inngangssalme

Liturgen

vendt mot menigheten:

Enten:

Kjære menighet! Nåde være ...

Eller:

I Faderens og ...

Etter åpningsordene kan liturgen si noe om gudstjenesten som følger."

(Nynorsk):

- a) Overskrifta i liturgien for "Nattverdgdusteneste utanom høgmessa" (Alternativ I og II, pkt. 1) vert endra frå "Inngangssalme" til "Inngang". Punktet får dette innhald:

"1 Inngang

Inngangssalme

Liturgen
vend mot kyrkjelyden:

Anten:
Kjære kyrkjelyd! Nåde vere ...

Eller:
I namnet åt Faderen og ...

Etter opningsorda kan liturgen kort seia noko om gudstenasta som følgjer."

- b) Kyrkjemøtet stør ikkje framlegget om alternativ formulering av svaret frå kyrkjelyden.

(Bokmål):

- c) I ledd 15: Velsignelse og utsendelse i Alternativ II innføres (s. 15) som alternativ til ordene "Ta imot velsignelsen" følgende tekst:

"Liturg: La oss prise Herren!

Menigheten reiser seg og synger: Gud være lovet. Halleluja, halleluja, halleluja."

(Nynorsk):

- c) Orda "Ta imot velsigninga" i ledd 15: Velsigning og utsending i Alternativ II (s. 15) får denne teksten som alternativ:

"Liturg: Lat oss prisa Herren!

Kyrkjelyden reiser seg og syng: Gud vere lova! Halleluja, halleluja, halleluja."

D1: Dåpsliturgiane/Fakultativ
bruk av Joh. 3.16

Merknader til D1

Framlegg til vedtak er identisk med framlegget i Dokument 15.2.

Framlegg til vedtak

(Bokmål):

Barnedåpsliturgiens pkt. 2/Inngangsord avsluttes slik:

"Liturgen kan deretter holde en kort tale og eventuelt avslutte med, eller bare benytte: For så høyt har Gud elsket verden at han ga sin Sønn, den enbårne, for at hver den som tror på ham, ikke skal gå fortapt, men ha evig liv."

(Nynorsk):

Inngangsorda i pkt. 2 i liturgien for barnedåp blir avslutta slik:

"Liturgen kan deretter halda ein kort tale og eventuelt avslutta med, eller berre seie: For så elska Gud verda at han at han gav Son sin, den einborne, så kvar den som trur på han, ikkje skal gå fortapt, men ha eviglig."

D2: Barnedåpsliturgien/Personleg omtale

Merknader til D2

Framlegg til vedtak er identisk med framlegget i Dokument 15.2.

Kursivering av personleg pronomen vil seie at liturgen skal bruke det som høver i situasjonen med omsyn til kjønn og tal til dømes han/ho, han/henne, dei/dem osb.

Framlegg til vedtak

(Bokmål):

På de steder i dåpsliturgiene ved dåp av barn, hvor vendingen er "det/de (dem)", rettes den til "han".

(Nynorsk):

Der dåpsliturgien for dåp av barn nyttar "det/dei (desse)", rettast vendinga til "han".

D3: Vaksendåpliturgien/Innleiande bøn

Merknader til D3

Komiteframlegget er identisk med framlegget i Dokument 15.2.

Kursivering av personleg pronomen som under D2.

Framlegg til vedtak

(Bokmål):

Den innledende bønn i dåpsliturgien for voksne (pkt. 3) gis følgende form:

"Liturgen:

La oss takke og be.

Evige, allmektige Gud. Vi takker deg fordi du har innsatt dåpen til ditt hellige navn i din kirke, og i dåpen frir oss ut av djevelens og mørkets makt og gjør oss til dine barn. Vi ber deg, ta i dag imot ham som sammen med oss står for ditt ansikt. Gi ham å leve i din kirke som ditt/dine barn. Lær ham å frykte og elske deg og bevar ham fra det onde inntil han kommer til deg i ditt himmelske rike.

Alle: Amen."

(Nynorsk):

Bøna i innleiinga i dåpsliturgien for voksne (pkt. 3) får denne forma:

"Liturgen:

Lat oss takka og be.

Evige, allmektige Gud. Vi takkar deg fordi du har innsett dåpen til ditt heilage namn i di kyrkje, og i dåpen frir oss ut av djevelens og mørkets makt og gjer oss til dine born. Vi bed deg, ta i dag imot ham som saman med oss står fram for ditt andlet. Lat han leva i di kyrkje som ditt barn/dine born. Lær han å ottast og elska deg, og vara han frå det vonde til dess han kjem til deg i ditt himmelske rike.

Alle: Amen."

D4: Konfirmasjon/Avgjerdsmynde

Merknader til D 4

I store kyrkjelydar vil ordninga med fleire særskilde gudstenester i konfirmasjonstida kunne ta frå kyrkjelyden sine vanlege gudstenester med nattverd.

Komiteen stør mindretallet i Bispemøtet som vil halde fast ved ordninga om å samrå seg med biskopen i fastsetting av talet på konfirmasjonsgudstenester. Komiteen stør framlegget om å sløyfa plikta til på samrå seg med biskopen i fastsetting av presentasjonsgudstenester.

Framlegg til vedtak

(Bokmål):

I veiledningsdelen under "Konfirmasjonstidens gudstjenester" sløyfes under pkt. C/s. 2 følgende bestemmelse: "Avgjørelsen om det treffes i samråd med biskopen".

(Nynorsk):

I rettleiingsdelen under "Gudsteneste i konfirmasjonstida" pkt. C/ s. 2 vert dette stroke: "Av-gjerd om det skal takast i samråd med biskopen."

D5: Særskilte gudstenester
i konfirmasjonstida/
Alternative innslag

Merknader til D5

I konfirmasjonstida vil kyrkja gje dei unge opplæring i kristendom og innføring i liv og gudsteneste i kyrkja. Her har salmeboka ein sentral plass. I framlegget frå KGE er det inga avgrensing i bruk av alternative salmar og difor ville det då verta opning for ikkje å nytta salmeboka i det heile. Ei slik ordning ynskjer ikkje komiteen. Komiteen rår til eit tak på inntil to salmar utanom dei autoriserte ved slike gudstenester.

Ei opning for innslag av aktualiserande dramatiserande og aktiviserande art vil komiteen stø. Siste setning om plassering av slike innslag utanom preika finn komiteen det ikkje naudsynt å ha med i rettleiinga.

Framlegg til vedtak

(Bokmål):

Pkt. C i veiledningen til "Konfirmasjonstidens gudstjenester" suppleres med følgende avsnitt:

"Det kan ved spesielle gudstjenester i konfirmasjonstiden nyttes en eller to sanger/salmer utenom de autoriserte. Teksten godkjennes av forrettende prest og melodi av presten og tjenestegjørende organist. Eventuelle innslag av aktualiserende, dramatiserende og aktiviserende art kan også benyttes. Disse skal tjene forkynnelsen av Guds ord og samordnes med innholdet i prekenen."

(Nynorsk):

Pkt. C i rettleiinga til "Gudstenestene i konfirmasjonstida" får eit nytt avsnitt:

"Ved særskilte gudstenester i konfirmasjonstida masjonstida kan ein nytta ein eller to songar/salmar omfram dei som er autoriserte. Teksten skal godkjennast av presten og melodien av presten og den organisten som gjer teneste. Ein kan nytta eventuelle innslag av aktualiserande, dramatiserande og aktiviserande art. Desse skal tena forkynninga av Guds ord og samordnast med innhaldet i preika."

D6: Presentasjonsgudsteneste i konfirmasjonstida/
Inkluderande forbøn

Merknader til D6

Komiteframlegget er identisk med framlegget i Dokument 15.2.

Framlegg til vedtak

(Bokmål):

I "Liturgiske bestemmelser for konfirmasjonstidens gudstjenester", pkt. A (s. 3) får bønnens første avsnitt denne tekst:

"Evige Gud, himmelske Far, vi takker deg fordi du i den hellige dåp tar oss inn i ditt rike. Vi ber deg for våre konfirmanter: Før dem fram på troens vei, så de daglig vender om til deg, og gjennom hele sitt liv lærer din Sønn, Jesus Kristus, bedre å kjenne."

(Nynorsk):

Bøna i fyrste avsnitt i "Liturgiske føresegner for gudstenestene i konfirmasjonstida", pkt. A (s. 3) får denne teksten:

"Evige Gud, himmelske Far, vi takkar deg for at du i den heilage dåp tek oss inn i ditt rike. Vi bed deg for konfirmantane våre: Før dei fram på trusvegen, så dei dagleg vender om til deg, og gjennom heile livet lærer Son din, Jesus Kristus, betre å kjenna."

D7: Konfirmasjonsgudsteneste med forbøn for den einskilde/Sluttord

Merknader til D7

Komiteframlegget er identisk med framlegget i Dokument 15.2.

Framlegg til vedtak

(Bokmål):

Konfirmasjonsliturgiens pkt.15/Sluttord (s. 8) gis følgende instruksjon:

"Når det er bedt slik for alle konfirmanter, bringer liturgen, kateketen eller en annen representant for menigheten en kort hilsen fra kordøren, eventuelt i form av følgende sluttord. Om liturgen bruker dette sluttordet, blir han stående for altaret."

(Nynorsk):

Punkt 15/Sluttord i konfirmasjonsliturgien (s. 8) får denne instruksjonen:

"Når det er bede slik for alle konfirmantane, ber liturgen, kateketen eller ein annan representant for kyrkjelyden fram ei helsing frå kordøra, eventuelt i form av det sluttordet som fylgjer nedanfor. Dersom liturgen nyttar dette sluttordet, vert han ståande for altaret."

D8: Giftarmål med forbøn/Ny nemning

Merknader til D8

Komiteframlegget er identisk med framlegget i Dokument 15.2.

Framlegg til vedtak

(Bokmål):

"Vigsel" erstatter "Ekteskapsinngåelse med forbønn" som terminologisk hovedbegrep.

(Nynorsk):

"Vigsel" erstattar "Giftarmål med forbøn" som terminologisk hovudomgrep.

D9: Vigsel/Giftarmål med forbøn/ Nokre moment til innhald

Merknader til D9

Komiteframlegget er identisk med i Dokument 15.2 for punkta a og c. Komiteen ynskjer at det trinitariske helsingordet vert plassert på same måte som i ordninga for forbøn for borgarleg inngått ekteskap.

Bokstav b - Komiteen er delt med omsyn til plassering av talen. Mindretallet stør framlegget om å flytta talen til plassen før noverande punkt 3: Ekteskapet vert inngått. Fleirtalet ynskjer talen der han no er. Ei endring her vil gripe inn i strukturen bak endringa for vigselritualet som no gjeld.

Komiteen ber om at liturgien for giftarmål med forbøn/vigsel blir gjennomarbeidd på nytt.

Framlegg til vedtak

(Bokmål):

- a) Ekteskapsinngåelse med forbønn's pkt. 2/"Innstiftelsen av ekteskapet" innledes med "I Faderens og Sønnens og Den Hellige Ånds navn".

(Nynorsk):

- a) Punkt 2/"Ekteskapet er Guds ordning" i "Giftarmål med forbøn" vert innleidd med "I namnet åt Faderen og Sonen og Den Heilage Ande."
- b) Fleirtalet stør ikkje framlegget om å flytta talen i ordninga for vigsel med forbøn.

Mindretalet: Nytt pkt. 3 skal lyda: Tale (frå pkt. 6). Talfestinga vert endra etter det.

(Bokmål):

- c) Foran ekteskapserklæringen/pkt. 3 tas det inn følgende instruksjon: "Presten legger sin hånd på brudeparets sammenlagte hender".

(Nynorsk):

- c) Framfor kunngjeringa om ekteskapet/pkt. 3 vert denne instruksjonen teken inn: "Presten legg handa på dei samanlagde hendene åt brudeparet".

D10: Liturgi for vigsling til prest/Endra plassering

Merknader til D10

Framlegget til vedtak er identisk med framlegget i Dokument 15.2.

Framlegg til vedtak

(Bokmål):

Den liturgiske plassering av vigsling til preste-tjeneste føres tilbake til tidligere norsk praksis, med vigslingshandlingen lagt før prekenen. Vigs-lingsliturgiens pkt. 10 benyttes ved gudstjenestens avslutning.

D11: Gravferd/Alternativ inngangsbøn

Merknader til D11

Komiteen stør framlegget til alternativ bøn, og finn formuleringa frå Bispemøtet best med ei språkleg en-dring.

Framlegg til vedtak

Alternativ inngangsbøn under punkt 4 i liturgi for gravferd:

"Hellige Gud, himmelske Far, du råder over liv og død. Når vi nå skilles fra en av våre kjære, da styrk oss i troen, så vi også ved graven kan håpe på deg.

Herre Jesus Kristus, du trofaste Frelser, du som gikk gjennom død og grav for oss, bli hos oss i vår siste nød. Du som er oppstandelsen og livet, vekk oss opp til evig liv. Du som er din menighets Frelser og Herre, gi oss engang å samles med deg og alle dine i din Fars hus.

Hellige Ånd, du høyeste trøster i liv og død,
fyll alle sørgende hjerter med din guddommelige
trøst. Fri oss fra åndelig død, dra alle til
deg, og gi oss å ha vår skatt i himmelen."

Liturgisk Utvalg utarbeider nynorskutgåva.

E1: Almenne vedtekter/Alternativ
til høgmessesalme

Merknader til E1

Komiteen vil, som KGE, ikkje stø framlegget som
inneber at høgmessesalmen kan sløyfast.

Framlegg til vedtak

Kyrkjemøtet stø ikkje framlegget til vedtak.

E2: Avgjærdsmynde/Vedtakstype og
medansvar for høgmessa

Merknader til E2

Komiteen vil, som KGE, ikkje stø framlegget.

Framlegg til vedtak

Kyrkjemøtet stø ikkje framlegget til vedtak.

E3: Kollektbønn for dagen/
Generell endring

Merknader til E3

Komiteen har delt framlegget i to delar, og har
votert over kvar del. Fyrste delen vert avvist av
like mange som stø framlegget i Dokument 15.2.
Fleirtalet i komiteen stø framlegget i siste del.
Ein samla komite ser at det vidare trengst eit om-
fatande arbeid med kollektbønene.

Framlegg til vedtak
i fyrste del

Halve komiteen:

(Bokmål):

I kollektbønnene rettes vendingen "hjelp oss å..."
til "gi oss å...", der en slik endring av ordlyden
er mulig.

(Nynorsk):

"gjev oss å..."

Halve komiteen:

Kyrkjemøtet stør ikkje framlegget.

Framlegg til vedtak
i andre del

Fleirtalet:

(Bokmål):

Leddet "én sann Gud" innarbeides i avslutningsformelen til samtlige kollektpønner.

(Nynorsk):

"ein sann Gud"

Mindretalet:

Kyrkjemøtet stør ikkje framlegget.

E4: Postludium/Utsendingsorda

Merknader til E4

Komiteen stør framlegget i Ddokument 15.2 med to endringar. Endringane er gjorde for å unngå at kyrkjelyden set seg etter at liturgen har sagt utsendingsorda.

Framlegg til vedtak

(Bokmål):

Høymesseordningens pkt. 22 - "Postludium" - bør lyde: Under dette går liturgen fra alteret. Hvis menigheten blir sittende under postludiet, skal utsendelsesordene "Gå i fred og tjen Herren med glede" om de benyttes fremsies etter postludiet.

Liturgisk Utvalg utarbeider nynorskutgåva.

E5: Familiegudsteneste/Alternativt inngangsord

Merknader til E5

Komiteen vurderer det slik at det ikkje trengst ei ny innleiing med veksellesning.

Framlegg til vedtak

Kyrkjemøtet stør ikkje framlegget om nytt alternativt inngangsord i liturgien.

- E6: Morgonsong/aftonsong og kveldsbøn/plassering av leiaren

Merknader til E6

Komiteen finn det rimeleg at rettleiing om plassering av leiaren vert gjeve i andre samanhengar.

Framlegg til vedtak

Kyrkjemøtet stør ikkje framlegget om endring i instruksjon for leiing av slike gudstenester.

- E7: Giftarmål med forbøn/Alternative skriftlesingar

Merknader til E7

Komiteen tilrår ikkje framlegget, i tråd med KGE si tilråing, og viser ellers til merknad under pkt. D9.

Framlegg til vedtak

Kyrkjemøtet stør ikkje framlegget til alternative skriftlesningar i Vigsel/Giftarmål med forbøn.

- E8: Kyrkjeåret/Tillegg av namn på enkeltdager

Merknader til E8

Komiteen ser det verdfullt at dei gamle, (latinske), namna på sundagar i kyrkjeåret, vert meire kjende og innteke i tekstbokutgåver, kyrkjeårsoversyn og biblar/NT. Slike namn er vanlege i lutherske kyrkjer i utlandet. Komiteen rår til at den norske omsetjinga vert sett attmed namnet.

Framlegg til vedtak

I dei ulike tekstbokutgåver, kyrkjeårsoversyn og biblar/NT vert dei gamle nemningane på søndag før faste, søndagene i faste og påske, med eit kort forklårande tillegg teke inn.

PLENUMSBEHANDLING:

Dirigent: Knut Risnes
Saksordfører: Gunnar Salomonsen

Desse hadde ordet:

Gunnar Salomonsen, Per Inge Almås, Per Lønning, Jostein Malum, Arthur Sandved, Georg Hille, Bjørn Hareide, Kristen Øgaard, Gunnar Kartveit, Ivar Ramvi, Frederik Grønningsæter, Øystein Thelle, Bjørn Bue, Arvid H. Nergård og Per Oskar Kjølaas.

Framsette forslag

Gunnar Kartveit gjorde dette framlegget:

S. 88, D6: Under A/Gudstjeneste med presentasjon,
l. 4: "...og overrekker dem evt. en Bibel, et
nytestamente eller en annen bok ..."

Bjørn Hareide la fram dette forslaget:

Punkt D5:

(Bokmål):

Pkt. C i Veiledningen til "Konfirmasjonstidens
gudstjenester" suppleres med følgende avsnitt:

"Det kan ved spesielle gudstjenster i konfirma-
sjonstiden nyttes sanger/salmer utenom de auto-
riserte. Teksten godkjennes av forrettende prest og
melodi av presten og tjenestegjørende organist.

Eventuelle innslag av aktualiserende, dramatise-
rende og aktiviserende art kan også benyttes. Disse
skal tjene forkynnelsen av Guds ord og samordnes med
innholdet i prekenen. En bør være oppmerksom på at
også andre ledd enn prekenen kan ligge til rette for
slike innslag."

Arthur Sandved la fram dette framlegget:

Punkt C3, s. 59:

"Liturgen kan her fortsette:
Gå i fred! Tjen Herren med glede!"
(Jfr. Bispemøtets innstilling)

Dirigentskapet la fram dette tillegget til framlegget
frå Arthur Sandved:

Endringene gjøres gjeldende for alle liturgier der disse utsendingsordene blir benyttet.

Røysting

Framlegget til Gunnar Kartveit og Arthur Sanved med tillegg frå dirigentskapet vart samrøystes vedteken; framlegget til Bjørn Hareide fell mot 4 røyster.

KIRKEMØTET'S VEDTAK

Kirkemøtet fattet følgende vedtak:

A: Plassering av
rettleiingar

Kyrkjemøtet finn ikkje grunn til på det noverande tidspunkt å endra systemet med plassering av rett-
leiingar i dei liturgiske ordningane.

B1: Almenne vedtekter/Sume salmer
kan syngjast medan
kyrkjelyden står

(Bokmål):

Under Alminnelige bestemmelser (s. 1-2) i Ordning
for høymessen tilføyes det et nytt pkt. 10 (s. 2):

"Menigheten kan syngje enkelte salmer stående."

(Nynorsk):

I Ordninga for høgmessa Almenne vedtekter (s. 1-2)
blir det lagt til eit nytt pkt. 10 (2. 2):

"Kyrkjelyden kan syngje sume salmar ståande."

B2: Truvedkjennning/Høve til
å syngja truvedkjenninga

(Bokmål):

1) Høymesseordningen (s. 19), pkt. 9/Trosbekjen-
nelsen gis følgende instruksjon:

"Trosbekjennelsen framsies eller synges. På
høytidsdager og når det forrettes dåp i høymes-

sen kan den nikenske trosbekjennelsen brukes. Dersom det er dåp, kan trosbekjennelsen falle bort på dette sted i gudstjenesten. Eventuelt kan ..."

- 2) Pkt. 3 under Avgjørelsesmyndighet utvides slik:

"Formen for Lovsang, ledd 4 (Laudamus) og for Trosbekjennelse, ledd 9 (Credo)".

(Nynorsk):

- 1) Pkt. 9/Truvedkjenning i høgmesseordninga får denne instruksjon:

"Truvedkjenninga kan seiast fram eller syngjast. På høgtidsdagar og når det er dåp i høgmessa, kan ein nytta den nikenske truvedkjenninga. Dersom det er dåp, kan truvedkjenninga falle bort på denne staden i gudstenesta. Her kan ein òg ..."

- 2) Pkt. 3 under Avgjersmynde vert utvida slik:
"Forma for Lovsong, ledd 4 (Laudamus) og for Truvedkjenning, ledd 9 (Credo)".

B3: Kunngjeringar/Fakultativ lekk

(Bokmål):

I høymesseordningens pkt. 13, Kunngjøringer, endres teksten til:

"Kunngjøringene leses vanligvis fra lesepulten/kordøren av klokkeren, et annet menighetslem eller liturgen. Kunngjøringene omfatter:

A gudstjenester og andre sammenkomster
B

Kunngjøringene kan avsluttes med følgende: Siden menigheten sist var samlet, er disse/... gått bort:

(Menigheten reiser seg)

Etter en kort stillhet kan f.eks. ett av disse ord benyttes: Herre, lær oss å telle våre dager, så vi kan få visdom i hjertet, eller: Jesus sier: Jeg er oppstandelsen og livet, den som tror på meg, skal leve om han enn dør."

(Nynorsk):

I pkt. 13 i høgmesseordninga, Kunngjeringar, vert teksten endra til:

"Kunngjeringane vert til vanleg lesne frå lesepul-ten/kordøra av klokkaren, ein annan av kyrkjelyden eller liturgen. I kunngjeringane kan takast med:

A gudstenester og andre samkomer

B

Kunngjeringane kan avsluttast slik: Sidan kyrkje-lyden sist var samla, har desse/... gått bort.

(Kyrkjelyden reiser seg)

Etter ei kort stille kan t.d. eitt av desse orda seiast fram: Lær oss å telja våre dagar, så vi kan få visdom i hjarta, eller: Jesus seier: Eg er oppstoda og livet. Den som trur på meg, skal leva om han så døyr."

B4: Forbøn/Mindre endringar
i forbønen

(Bokmål):

- a) I høymesseordningen (s. 26) innledes Forbønn II med takk:

"Evige Gud, vi takker og lovpriser deg, Herre over himmel og jord. Vi ber for den verden du har skapt. Led jordens folk ..."

(Nynorsk):

Forbønn II i høgmesseordninga (2. 26) vert innleidd med takk:

"Evige Gud, vi takkar og lovprisar deg, Herre over himmel og jord. Vi bed for den verd ..."

(Bokmål):

- b) Forbønn II gis følgende instruksjon (Ordningens s. 28): "... for dem som skal døpes (barn nevnes med fornavn) ..."

(Nynorsk):

Forbøn II får følgjande instruksjon (s. 28 i Ordninga): "... for dei som skal døypast (borna vert nemnde med fornamn) ..."

(Bokmål):

- c) Forbønn I og III gis et tilsvarende fakultativt avslutningsledd som forbønn II. Ordlyden blir den samme:

"Her kan eventuelt tilføyes:

Liturgen:

I stillhet vil vi nå legge fram for deg det hver og en av oss har på hjertet."

(Nynorsk):

Forbøn I og III får eit tilsvarande fakultativt avslutningsledd som forbøn II. Ordlyden blir den same:

"Her kan eventuelt leggjast til:

Liturgen:

Kva for oss vil vi no leggje fram for deg det som ligg oss på hjarta."

- d) Forbønn IV, siste avsnitt (s. 35), gis følgende åpning:

(Bokmål):

"Barmhjertige Gud, du som i kjærlighet ser til alle dine skapninger, ..."

(Nynorsk):

Forbøn IV, siste avsnitt (s. 35), får følgjande opning:

"Miskunnsame Gud, du som i kjærleik tek deg av alle dine skapningar, ..."

(Bokmål):

- e) Følgende instruksjon innarbeides i høymesseordningen (s. 25, 29, 32, 36 og 42) etter: "Hvis det ikke er dåp eller nattverd, avsluttes forbønnen med Herrens bønn."

(Nynorsk):

Følgjande instruksjon vert innarbeidd i høgmesseordninga (s. 25, 29, 32, 36 og 42) etter: "Når det ikkje er dåp eller nattverd, sluttar forbøna med Herrens bøn."

B5: Forbøna/Tillegg med forbøn
for menneskelivet frå
konsepsjon til død

(Bokmål):

Forbønn I

Tillegg til del 2:

"Gi fred på jorden, med frihet og rettferd for alle. Lær oss å verne om menneskets verd fra livets begynnelse til livets slutt. Forbarm deg over dem som lever i fattigdom og nød. Hjelp oss å ta vare på ..."

Forbønn II

Tillegg til del 1:

"... til beste for hverandre. Hold din vernende hånd over barnet i mors liv. Vær støtte for dem som har mistet sitt barn og for dem som har fått ansvar som foreldre."

Tillegg til del 3:

"... ulykker, for alle som kjenner livet som en byrde, og for hvert menneske som ikke lenger ser håp for morgendagen."

Forbønn III

Tillegg til del 4:

"... og vær nær hos dem som kjemper med døden. Gi oss evne til å hjelpe der livet er truet, og vilje til å verne om menneskets verd fra livets begynnelse og til dets slutt."

Forbønn IV

Det fremmes ikke noe forslag om nytt fast forbønnsledd i forbønn 4.

(Nynorsk):

Forbøn I

Tillegg til del 2:

"Gjev fred på jorda, med fridom og rettferd for alle. Lær oss å verna om menneskeverdet frå livet byrjar og til det endar. Miskunna deg over dei som

lever i fattigdom og naud. Hjelp os så ta vare på
..."

Forbøn II

Tillegg til del 1:

"... til gagn for kvarandre. Hald di vernande hand over barnet i mors liv. Ver støtte for dei som har mist barnet sitt, og for dei som har fått ansvar som foreldre."

Tillegg til del 3:

"... ulykker, for alle som kjenner livet som ei bør, og for kvart menneske som ikkje lenger ser noko von for morgondagen."

Forbøn III

Tillegg til del 4:

"... og ver nær hjå alle som strir med døden. Gjev oss evne til å hjelpa der livet vert truga, og vilje til å verna om menneskeverdet frå livet byrjar og til det endar."

Forbøn IV

Det ligg ikkje føre noko framlegg om nytt fast ledd i forbøn 4.

B6: Nattverden/Løyve til å synge Fadervår og messe verba (innstiftingsorda)

(Bokmål):

- a) Under høymesseordningen, pkt. 17, Lovprisning og Herrens innstiftelsesord (s. 55-57) åpnes det for at menigheten kan synge Fadervår og at liturgen kan messe Innstiftelsesordene (Verba).
- b) Under Avgjørelsesmyndighet, pkt. 6, utvides teksten med: "... brukes, og om Herrens bønn skal kunne synges ved nattverden".
- c) Det åpnes for adgang til at menigheten kan synge Fadervår og at liturgen kan messe Verba også ved nattverd gudstjenester utenom høymessen.

(Nynorsk):

- a) Under høgmesseordninga, pkt. 17, Lovprising og

Herrens innsetjingsord (s. 55-57) vert det opna for at menigheten kan syngje Fadervår og at liturgen kan messe innstiftingsorda (Verba).

- b) Under Avgjerdsmynde, pkt. 6, vert teksten utvida med: "... nyttast, og om Herrens bøn skal kunna syngjast ved nattverden".
- c) Det vert gjeve løyve for kyrkjelyden til å syngje Fadervår og for liturgen til å messe Verba ved gudsteneste utanom høgmesse.

B7: Nattverden/Høve til å nytta innbydingsord

(Bokmål):

I høymesseordningen (s. 60) får pkt. 18/Nattverdmåltidet følgende innledning:

Liturgen kan si:
"Kom, for alt er ferdig."

(Nynorsk):

Pkt. 18/Nattverdmåltidet i høgmesseordninga (s. 60) får denne innleiinga:

Liturgen kan seia:
"Kom, for alt er ferdig."

B8: Postludium/Fakultativ slutningssalme

(Bokmål):

I høymesseordningen (s. 64) får pkt. 22 ny overskrift og delvis ny ordlyd:

Pkt. "22. Postludium/Utgangssang
Liturgen forlater alteret.

Enten:
Postludium.
Eller:
Utgangssang.
Menigheten går syngende ut av kirken."

(Nynorsk):

Pkt. 22 i høgmesseordninga (s. 64) får ny overskrift og delvis ny ordlyd:

Pkt. "22. Postludium/Utgangssang
Liturgen går frå altaret.

Anten:
Postludium.
Eller:
Utgangssang.
Kyrkjelyden går syngjande ut or kyrkja."

C1: Skriftemåls gudsteneste/
Innleiande ord for
sjølvprøving

(Bokmål):

Skriftemåls gudstjeneste, pkt. 6/Selvprøvelse inn-
ledes med:

"Liturgen:
La oss prøve vårt liv i lys av Guds hellige vilje.
De ti Guds bud lyder:"

Den innledende instruksjon blir med dette overflø-
dig og kan falle bort.

(Nynorsk):

Pkt. 6/Sjølvprøving i Skriftemåls gudsteneste vert
innleidd med:

"Lat oss prøva livet vårt i lys av Guds heilage
vilje. Dei ti bodorda lyder:"

Den innleiande rettleiinga blir då overflødig og
fell bort.

C2: Familiegudsteneste/
Fakultative opningsord

(Bokmål):

Familiegudstjenesteordningen (s. 4), pkt. 1 gis
følgende tekst:

Enten:
Kjære menighet!
Nåde være med dere ...

Eller:
I Faderens og Sønnens og Den Hellige Ånds navn.

Etter åpningsordene kan liturgen si ..."

(Nynorsk):

Pkt. 1 i Familiegudstenesteordninga (s. 4) får denne teksten:

Anten:

Kjære kyrkjelyd!
Nåde vere med dykk ...

Eller:

I namnet åt Faderen og Sonen og Den Heilage ande.

Etter opningsorda kan liturgen seia ..."

C3: Familiegudsteneste/
Fakultative utsendingsord

(Bokmål):

Familiegudstjenesteordningen (s. 16), pkt. 14/
Velsignelse får denne avslutning:

"Liturgen kan her fortsette:
Gå i fred! Tjen Herren med glede!"

(Nynorsk):

Pkt. 14/Velsigning i Familiegudstenesteordninga
(s. 16) får denne avslutninga:

"Liturgen kan her halde fram:
Gå i fred! Ten Herren med glede!"

Endringen gjøres gjeldende for alle liturgier der
disse utsendelsesordene blir benyttet.

C4: Nattverdguðstenester
utanom høgmessa

(Bokmål):

- a) I liturgiene for "Nattverdguðstjenester utenom
høymessen" (Alternativ I og II, pkt. 1) endres
overskriften fra "Inngangssalme" til "Inngang"
og punktet gis følgende innhold:

"1 Inngang

Inngangssalme
Liturgen
vendt mot menigheten:

Enten:
Kjære menighet! Nåde være ...

Eller:
I Faderens og ...

Etter åpningsordene kan liturgen si noe om guds-
tjenesten som følger."

(Nynorsk):

- a) Overskrifta i liturgien for "Nattverdgdusteneste utanom høgmesse" (Alternativ I og II, pkt. 1) vert endra frå "Inngangssalme" til "Inngang". Punktet får dette innhald:

"1 Inngang"

Inngangssalme
Liturgen
vend mot kyrkjelyden:

Anten:
Kjære kyrkjelyd! Nåde vere ...

Eller:
I namnet åt Faderen og ...

Etter opningsorda kan liturgen kort seia noko om gudstenesta som følgjer."

- b) Kyrkjemøtet stør ikkje framlegget om alternativ formulering av svaret frå kyrkjelyden.

(Bokmål):

- c) I ledd 15: Velsignelse og utsendelse i Alternativ II innføres (s. 15) som alternativ til ordene "Ta imot velsignelsen" følgende tekst:

"Liturg: La oss prise Herren!

Menigheten reiser seg og synger: Gud være lovet. alleluja, halleluja, halleluja."

(Nynorsk):

- c) Orda "Ta imot velsigninga" i ledd 15: Velsigning og utsending i Alternativ II (s. 15) får denne teksten som alternativ:

"Liturg: Lat oss prisa Herren!

Kyrkjelyden reiser seg og syng: Gud vere lova! Halleluja, halleluja, halleluja."

D: Dåpsliturgiane/Fakultativ
bruk av Joh. 3.16

(Bokmål):

Barnedåpsliturgiens pkt. 2/Inngangsord avsluttes slik:

"Liturgen kan deretter holde en kort tale og eventuelt avslutte med, eller bare benytte: For så høyt har Gud elsket verden at han ga sin Sønn, den eneste Bårne, for at hver den som tror på ham, ikke skal gå fortaapt, men ha evig liv."

(Nynorsk):

Inngangsorda i pkt. 2 i liturgien for barnedåp blir avslutta slik:

"Liturgen kan deretter halde ein kort tale og eventuelt avslutta med, eller berre seie: For så elska Gud verda at han gav Son sin, den einborne, så kvar den som trur på han, ikkje skal gå fortaapt, men ha evig liv."

D2: Barnedåpsliturgien/
Personleg omtale

(Bokmål):

På de steder i dåpsliturgiene ved dåp av barn, hvor vendingen er "det/de (dem)", rettes den til "han".

(Nynorsk):

Der dåpsliturgien for dåp av barn nyttar "det/dei (desse)", rettast vendinga til "han".

D3: Vaksendåpsliturgien/
Innleiande bøn

(Bokmål):

Den innledende bønn i dåpsliturgien for voksne (pkt. 3) gis følgende form:

"Liturgen:
La oss takke og be.

Evige, allmektige Gud. Vi takker deg fordi du har innsatt dåpen til ditt hellige navn i din kirke, og i dåpen frir oss ut av djevelens og mørkets makt og gjør oss til dine barn. Vi ber deg, ta i dag imot ham som sammen med oss står for ditt ansikt. Gi ham

å leve i din kirke som ditt/dine barn. Lær ham å frykte og elske deg og bevar ham fra det onde inntil han kommer til deg i ditt himmelske rike.

Alle: Amen."

(Nynorsk):

Bøna i innleiinga i dåpsliturgien for vaksne (pkt. 3) får denne forma:

"Liturgen:

Lat oss takka og be.

Evige, allmektige Gud. Vi takker deg fordi du har innsett dåpen til ditt heilage namn i di kyrkje, og i dåpen frir oss ut av djevelens og mørkets makt og gjer oss til dine born. Vi bed deg, ta i dag imot han som saman med oss står fram for ditt andlet. Lat han leva i di kyrkje som ditt barn/dine born. Lær han å ottast og elska deg, og vara han frå det vonde til dess han kjem til deg i ditt himmelske rike.

Alle: Amen."

D4: Konfirmasjon/Avgjerdsmynde

(Bokmål):

I veiledningsdelen under "Konfirmasjonstidens gudstjenester" sløyfes under pkt. C/s. 2 følgende bestemmelse: "Avgjørelsen om det treffes i samråd med biskopen."

(Nynorsk):

I rettleiingsdelen under "Gudsteneste i konfirmasjonstida" pkt. C/s. 2 vert dette stroke: "Avgjerd om det skal takast i samråd med biskopen."

D5: Særskilte gudstenester i konfirmasjonstida/ Alternative innslag

(Bokmål):

Pkt. C i veiledningen til "Konfirmasjonstidens gudstjenester" suppleres med følgende avsnitt:

"Det kan ved spesielle gudstjenester i konfirmasjonstiden nyttes en eller to sanger/salmer utenom de autoriserte. Teksten godkjennes av forrettende prest og melodi av presten og tjenestegjørende or-

ganist. Eventuelle innslag av aktualiserende, dramatiserende og aktiviserende art kan også benyttes. Disse skal tjene forkynnelsen av Guds ord og samordnes med innholdet i prekenen."

(Nynorsk):

Pkt. C i rettleiinga til "Gudstenestene i konfirmasjonstida" får eit nytt avsnitt:

"Ved særskilte gudstenester i konfirmasjonstida kan ein nytta ein eller to songar/salmar omfram dei som er autoriserte. Teksten skal godkjennast av presten og melodien av presten og den organisten som gjer teneste. Ein kan nytta eventuelle innslag av aktualiserande, dramatiserande og aktiviserande art. Desse skal tena forkynniga av Guds ord og samordnast med innhaldet i preika."

D6: Presentasjonsgudsteneste i
konfirmasjonstida/
Inkluderande forbøn

(Bokmål):

I "Liturgiske bestemmelser for konfirmasjonstidens gudstjenester", pkt. A (s. 3) får bønnens første avsnitt denne tekst:

"Evige Gud, himmelske Far, vi takker deg fordi du i den hellige dåp tar oss inn i ditt rike. Vi ber deg for våre konfirmanter: Før dem fram på troens vei. så de daglig vender om til deg, og gjennom hele sitt liv lærer din Sønn, Jesus Kristus, bedre å kjenne."

(Nynorsk):

Bøna i fyrste avsnitt i "Liturgiske føresegner for gudstenestene i konfirmasjonstida", pkt. A (s. 3) får denne teksten:

"Evige Gud, himmelske Far, vi takkar deg for at du i den heilage dåp tek oss inn i ditt rike. Vi bed deg for konfirmentane våre: Før dei fram på trusvegen, så dei dagleg vender om til deg, og gjennom heile livet lærer Son din, Jesus Kristus, betre å kjenna."

D7: Konfirmasjonsgudsteneste
med forbøn for den
einskilde/Sluttord

(Bokmål):

Konfirmasjonsliturgiens pkt. 15/Sluttord (s. 8) gis følgende instruksjon:

"Når det er bedt slik for alle konfirmanter, bringer liturgen, kateketen eller en annen representant for menigheten en kort hilsen fra kordøren, eventuelt i form av følgende sluttord. Om liturgen bruker dette sluttordet, blir han stående for alteret."

(Nynorsk):

Pkt. 15/Sluttord i konfirmasjonsliturgien (s. 8) får denne instruksjonen:

"Når det er bede slik for alle konfirmantane, ber liturgen, kateketen eller ein annan represenat for kyrkjelyden fram ei helsing frå kordøra, eventuelt i form av det sluttordet som fylgjer nedanfor. Dersom liturgen nyttar dette sluttordet, vert han ståande for altaret."

D8: Giftarmål med forbøn/
Ny nemning

(Bokmål):

"Vigsel" erstatter "Ekteskapsinngåelse med forbønn" som terminologisk hovedbegrep.

(Nynorsk):

"Vigsel" erstattar "Giftarmål med forbøn" som terminologisk hovudomgrep.

D9: Vigsel/Giftarmål med forbøn/
Nokre moment til innhald

(Bokmål):

- a) Ekteskapsinngåelse med forbønn's pkt. 2/"Innstiftelsen av ekteskapet" innledes med "I Faderens og Sønnens og Den Hellige Ånds navn".

(Nynorsk):

- a) Pkt. 2/"Ekteskapet er Guds ordning" i "Giftarmål med forbøn" vert innleidd med "I namnet åt Faderen og Sonen og Den Heilage Ande".

- b) Kyrkjemøtet stør ikkje framlegget om å flytta talen i ordninga for vigsel med forbøn.

(Bokmål):

- c) Foran ekteskapserklæringen/pkt. 3 tas det inn følgende instruksjon: "Presten legger sin hånd på brudeparets sammenlagte hender".

(Nynorsk):

- c) Framfor kunngjeringa om ekteskapet/pkt. 3 vert denne instruksjonen teken inn: "Presten legg handa på dei samanlagde hendene åt brudeparet".

D10: Liturgi for vigsling til prest/Endra plassering

(Bokmål):

Den liturgiske plassering av vigsling til preste-tjeneste føres tilbake til tidligere norsk praksis, med vigslingshandlingen lagt før prekenen. Vigs-lingsliturgiens pkt. 10 benyttes ved gudstjenestens avslutning.

D11: Gravferd/Alternativ inngangs-bøn

"Hellige Gud, himmelske Far, du råder over liv og død. Når vi nå skilles fra en av våre kjære, da styrk oss i troen, så vi også ved graven kan håpe på deg.

Herre Jesus Kristus, du trofaste Frelser, du som gikk gjennom død og grav for oss, bli hos oss i vår siste nød. Du som er oppstandelsen og livet, vekk oss opp til evig liv. Du som er din menighets Frelser og Herre, gi oss engang å samles med deg og alle dine i din Fars hus.

Hellige Ånd, du høyeste trøster i liv og død, fyll alle sørgende hjerter med din guddommelige trøst. Fri oss fra åndelig død, dra alle til deg, og gi oss å ha vår skatt i himmelen."

Liturgisk Utvalg utarbeider nynorskutgåva.

E1: Almenne vedtekter/Alternativ til høgmessesalme

Kyrkjemøtet stør ikkje framlegget om alternativ til høgmessesalme.

E2: Avgjersmynde/Vedtakstype og medansvar for høgmessa

Kyrkjemøtet stør ikkje framlegget om endring i avgjerdsmynde og ansvar i høgmessa.

E3: Kollektbønn for dagen/Generell endring

(Bokmål):

I kollektbønnene rettes vendingen "hjelp oss å ..." til "gi oss å ...", der en slik endring av ordlyden er mulig.

(Nynorsk):

"gjev oss å ..."

(Bokmål):

Leddet "én sann Gud" innarbeides i avslutningsformelen til samtlige kollektbønner.

(Nynorsk):

"ein sann Gud"

E4: Postludium/Utsendingsorda

Kyrkjemøtet stør ikkje framlegget om utsendingsord etter postludiet.

E5: Familiegudsteneste/Alternativt inngangsord

Kyrkjemøtet stør ikkje framlegget om nytt alternativt inngangsord i liturgien.

E6: Morgonsong/aftansong og kveldsbøn/plassering av leiaren

Kyrkjemøtet stør ikkje framlegget om endring i instruksjon for leiing av slike gudstenester.

E7: Giftarmål med forbøn/Alternative skriftlesingar

Kyrkjemøtet stør ikkje framlegget til alternative skriftlesingar i Vigsel/Giftarmål med forbøn.

E8: Kyrkjeåret/Tillegg av namn på enkeltdager

I dei ulike tekstbokutgåver, kyrkjeårsoversyn og bi-

blar/NT vert dei gamle nemningane på søndag før
faste, søndagene i faste og påske, med eit kort for-
klårande tillegg, teke inn.

★

Desse punkta vart vedtekne samrøystes:

A, B1, B2, B4, B5, B6, B7, B8, C1, C2, C3, C4, D1,
D2, D3, D4, D5, D6, D7, D8, D9, D11, E2, E5, E6 og
E7.

Punkta:

B3 vedteke mot 1 røyst.
D10 vedteke mot 4 røyster.
E1 vedteke mot 1 røyst.
E2 vedteke med 64 røyster.
E3 - fyrste del - vedteke med 64 røyster.
E3 - siste del - vedteke med 69 røyster.
E4 fell med 10 røyster for.
E8 vedteke mot 4 røyster.

★

Sak KM 16/89: TJENESTEORDNING FOR
MENIGHETSPRESTER

SAKSDOKUMENT:

Kirkemøtedokumenter

Dokument 16.1 SAKSORIENTERING

Dokument 16.2 BREV FRA
KIRKE- OG
UNDERVISNINGSDEPARTEMENTET
AV 19/9-89 MED
"UTKAST TIL
TJENESTEORDNING FOR
MENIGHETSPRESTER"

INNSTILLING FRA KOMITE E:

Saksorientering

Om bakgrunnen for å utarbeide en egen tjenesteordning sier departementet i brev av 19/9-89: "Bakgrunnen for departementets arbeide med denne saken er dels at en har funnet det hensiktsmessig å samle grunnleggende regler om prestatjenesten i ett dokument. Fastsettelse av en tjenesteordning er imidlertid også en forutsetning for at bispedømmerådene skal bli bemyndiget til å fastsette instruks for sokneprester og kapellaner, slik det er lagt til rette for i Kirkeordningsloven, § 51, bokstav c, og ved kongelig resolusjon av 17. juni 1988."

Departementet peker på tre overordnede hensyn under utarbeidelsen av utkastet:

- Prestetjenestens egenart
- Best mulig utnyttelse av krefter og ressurser
- Styrking av personalomsorgen

Komiteen ser dette som viktige hensyn for å bevare prestatjenestens identitet og i det å utnytte den kompetanse prestene har i det å bygge levende menigheter i vår kirke.

Til de enkelte punkter i utkastet vil komiteen bemerke:

- § 2:

Et av departementets overordnede hensyn er å bevare prestatetjenestens egenart og dette er ivare tatt ved å slå fast at prestens tjeneste primært består i å forvalte Ord og sakrament.

I et siste punkt i § 2 omhandles forkynnerarbeid og annet menighetsarbeid. Dette punkt skal skje "i tillegg". Komiteen vil peke på at det kan synes som om prestatetjenesten som dynamisk utadrettet arbeid kommer i klemme i forhold til de oppgaver som her defineres under bokstav a til d, til tross for at disse oppgaver ligger klart innenfor det ansvarsfelt som defineres i ordinasjonshandlingen.

For å forhindre dette og for å markere at dette siste ledd ikke er "sekundært", foreslår komiteen å gjøre siste ledd til bokstav e.

Prioritering av oppgaver (a-e) foretas slik at det ikke går utover normal arbeidsuke.

- § 14:

Departementet legger vekt på at man ved tjenesteordning for menighetsprester ønsker:

"... å legge til rette for etablering av gode samarbeidsordninger mellom prester i samme prestegjeld, så vel som mellom prester og andre ansatte og mellom prester og menighetsråd. En viser her særlig til at det ved instruks kan fordeles oppgaver både mellom prester og mellom prester og andre ansatte, slik at den enkelte menighets totale behov blir best mulig ivare tatt."

Komiteen forstår det siterte avsnitt fra oversendelsesbrevet av 19/9-89 slik at bispedømmerådet gjennom instruks kan fastsette at soknepresten pålegges å være arbeidsleder for øvrige kirkelige tilsatte. Slike lederoppgaver vil da være oppgaver som er tillagt selve stillingen og derved vil være omtalt i utlysningen.

Komiteen ser dette som en tjenlig ordning for de menigheter der det ligger til rette for å tillegge soknepresten slike oppgaver.

Generelt

Komiteen har merket seg at et av formålene med tjenesteordning for menighetsprester er å styrke personalomsorgen. Det heter at:

"Tjenesteordningen bygger derfor på den forutsetning at prester ikke pålegges gjøremål ut over det man med rimelighet kan forvente utført innenfor normal arbeidsuke. Samtidig er det tatt inn bestemmelser som er ment å anspore den enkelte prest til selv og med nødvendig bistand fra sine overordnede å legge mer vekt på å prioritere sine gjøremål."

Komiteen deler dette anliggende, men mener det foreliggende utkast i liten grad vil bidra til dette. Komiteen vil påpeke at en slik prioritering også nødvendigvis må skje i samråd med øvrige ansatte i menigheten. Det naturlige må være at man ser de oppgaver/behov som finnes i menigheten, prioriterer oppgavene og så fordeler oppgavene mellom medarbeiderne.

Det må derfor settes inn ulike personalpolitiske tiltak.

I denne sammenheng bør det utarbeides tjenesteordninger også for andre tjenestekategorier. Ryddige tjenesteforhold vil være et viktig bidrag til en bedret personalomsorg.

Kirkemøtet ser økt bemanning som en konsekvens av tjenesteordningen, dersom målsettingen om styrket personalomsorg skal kunne oppfylles.

Utkastet til tjenesteordning gjelder i første omgang for de stillinger der tilsettingen foretas ut fra Kgl.res. av 20/6-1988. Komiteen er kjent med at det er visse juridiske spørsmål som må avklares for at tjenesteordningen skal kunne gjøres gjeldende for alle menighetspreststillinger. Komiteen vil se det som en fordel om tjenesteordningen også kan omfatte menighetsprester som er i embeter.

Forslag til vedtak

Kirkemøtet ber departementet om at § 2 i tjenesteordning for menighetsprester får følgende ordlyd:

"Presten skal forvalte Ord og sakrament ved

- a) å holde forordnede gudstjenester etter den gudstjenestefordeling som gjelder for preste-gjeldet,

- b) å forrette kirkelige handlinger, i tilfelle etter den gjeldende arbeidsfordeling mellom prestegjeldets prester,
- c) å utføre konfirmantforberedelse og konfirmasjon etter gjeldende ordning og
- d) å utøve sjelesorg, gå med dødsbud, reise i soknebud og også ellers besøke syke i prestegjeldet,
- e) å utføre forkynnerarbeid og i samråd med menighetsrådet annet menighetsarbeid i den utstrekning det kan gjøres innenfor normal arbeidsuke.

Presten skal også utføre andre gjøremål som er eller måtte bli pålagt ved lov eller bestemmelse av Kongen eller departementet.

Presten skal forberede ovennevnte gjøremål og sette av nødvendig til til studium og personlig fornyelse."

Kirkemøtet forutsetter at § 14 skal tolkes slik at soknepresten kan pålegges arbeidslederoppgaver overfor andre ansatte enn prestene.

Kirkemøtet anmoder departementet om å avklare eventuelle juridiske problemer slik at tjenesteordningen kan gjøres gjeldende overfor samtlige menighetsprester - ikke bare de som er tilsatt etter den nye tjenesteordning.

PLENUMSBEHANDLING:

Dirigent: Fredrik Grønningsæter
Saksordfører: Anne Hirsch

Følgende hadde ordet:

Anne Hirsch, Andreas Aarflot, Georg Hille, Gunnar Salomonsen, Odd Magnar Vognild, Gunnar Kristiansen, Gunnar Kartveit, Synnøve Sjølie og Lillian Rasmusen.

Fremsatte forslag

Andreas Aarflot fremmet følgende forslag:

Siste ledd i vedtaket foreslås endret til følgende ordlyd, i samsvar med Bispemøtets standpunkt:

Kirkemøtet finner det helt nødvendig at den foreslåtte tjenesteordning også gjøres gjeldende for menighetsprester som er utnevnt eller

tilsatt før den nye tilsettingsordning trådte i kraft 1. januar 1989, og ber om at det uttrykkelig blir fastslått at tjenesteordningen også gjelder for prester som er embetsmenn.

Gunnar Kartveit og Odd Magnar Vognild fremmet sammen dette forslaget:

Pkt. c: Å sørge for at konfirmasjonstidens program blir gjennomført etter gjeldende ordning.

Georg Hille kom med følgende endringsforslag:

1. Pkt. e i vedtaket tas ut av oppregningen av prestens prioriterte oppgaver og føyes inn foran tredje siste avsnitt.
2. Nest siste avsnitt skal lyde: Kirkemøtet forutsetter at § 14 skal tolkes slik at soknepresten kan påta seg arbeidsoppgaver overfor andre ansatte enn prestene.

Gunnar Salomonsen fremmet dette forslaget:

Siste punktum i § 11 strykes.

Voteringer

Andreas Aarflots forslag ble vedtatt; Gunnar Kartveits og Odd Magnar Vognilds fellesforslag fikk 51 stemmer; Gunnar Salomonsens forslag falt mot 18 stemmer; Georg Hilles forslag, pkt. 1, falt mot 19 stemmer, mens pkt. 2 falt mot 29 stemmer.

KIRKEMØTET'S VEDTAK

Kirkemøtet ber departementet om at § 2 i tjenesteordning for menighetsprester får følgende ordlyd:

"Presten skal forvalte Ord og sakrament ved

- a) å holde forordnede gudstjenester etter den gudstjenestefordeling som gjelder for preste-gjeldet,
- b) å forrette kirkelige handlinger, i tilfelle

etter den gjeldende arbeidsfordeling mellom prestegjeldets prester,

- c) å sørge for at konfirmasjonstidens program blir gjennomført etter gjeldende ordning,
- d) å utøve sjelesorg, gå med dødsbud, reise i soknebud og også ellers besøke syke i prestegjeldet,
- e) å utføre forkynnerarbeid og i samråd med menighetsrådet annet menighetsarbeid i den utstrekning det kan gjøres innenfor normal arbeidsuke.

Presten skal også utføre andre gjøremål som er eller måtte bli pålagt ved lov eller bestemmelse av Kongen eller departementet.

Presten skal forberede ovennevnte gjøremål og sette av nødvendig tid til studium og personlig fornyelse."

Kirkemøtet forutsetter at § 14 skal tolkes slik at soknepresten kan pålegges arbeidslederoppgaver overfor andre ansatte enn prestene.

Kirkemøtet finner det helt nødvendig at den foreslåtte tjenesteordning også gjøres gjeldende for menighetsprester som er utnevnt eller tilsatt før den nye tilsettingsordning trådte i kraft 1. januar 1989, og ber om at det uttrykkelig blir fastslått at tjenesteordningen også gjelder for prester som er embetsmenn.

★

Vedtaket var enstemmig.

Sak KM 17/89: KIRKELIG
MEDLEMSREGISTER

SAKSDOKUMENTER:

Kirkemøtedokumenter

Dokument 17.1 SAKSORIENTERING

INNSTILLING FRA KOMITE D:

Saksorientering

Kirkelig medlemsregister er foreslått som Kirkemøtesak av Agder bispedømmeråd.

Kirkerådet har siden 1976 drøftet spørsmålet om kirkelig manntall en rekke ganger.

Kirkerådet lot utarbeide en egen betenkning om saken som ble lagt fram til behandling på Bispedømmerådenes Fellesmøte høsten 1978. Under arbeidet med betenkningen var det holdt flere konferanser med representanter både for Kommunaldepartementet og for Statistisk Sentralbyrå.

Bispedømmerådenes Fellesmøte fattet følgende vedtak (sak BF 8/88):

Bispedømmerådenes Fellesmøte vil understreke nødvendigheten av at det opprettes et register over medlemmer i Den norske kirke og at det utarbeides rutiner for å holde registeret ajour. Bispedømmerådenes Fellesmøte vil derfor slutte seg til Kirkerådets initiativ i denne saken og vil be Kirkedepartementet ta skritt til at et slikt register kan opprettes.

Bispedømmerådenes Fellesmøte vil se det som en fordel om registreringen kan gjennomføres i forbindelse med folketellingen i 1980. Dersom dette ikke lar seg gjøre, bør registreringen søkes gjennomført som egen operasjon og slik at kirkelig manntall kan foreligge ved valg på menighetsråd i 1981.

Dette skjedde ikke. Imidlertid nedsatte Finansdeparte-

mentet i mars 1985 en arbeidsgruppe for å utrede de praktiske og økonomiske spørsmål i forbindelse med medlemsregistrering, men dette arbeidet ble heller ikke fulgt opp.

Saken har i tillegg stått på sakskartet en rekke ganger i samtalene med departementet - senest i møtet med kirkestatsråden 6. april 1988. Kirkelig medlemsregister ble også drøftet på kontaktmøtet mellom Kirkerådet og medlemmer av Regjeringen i august 1988. Under henvisning til kontaktkonferansen med Regjeringen 30. august 1988 har Kirkerådet i brev av 30. juni 1989 bedt departementet sørge for at de nødvendige initiativ blir tatt, slik at spørsmål om medlemsregister for Den norske kirke kan bli løst i forbindelse med folketellingen i 1990.

Komiteens merknader

1. Komiteen vil vise til at Lov om Den norske kirkes ordning forutsetter at det finnes en oversikt over hvem som er medlemmer av Den norske kirke (bl.a. § 3, § 4, pkt. 3, og § 31, pkt. 2).

I lovens § 3 heter det: "Kirkelig stemmerett har hvert medlem av Den norske kirke som bor i soknet og som senest i det år det stemmes vil ha fylt 18 år".

Med grunnlag i det statsborgerlige manntall og nåværende kirkebokføringspraksis, er det ikke mulig å få fastslått hvem som er medlemmer av Den norske kirke.

Både prinsipielt og praktisk er dette ikke bare uheldig, men også uansvarlig.

2. Komiteen mener videre at behovet for et kirkelig medlemsregister er til stede:
 - I forbindelse med kirkelige valg (menighetsrådsvalg, avstemninger på menighetsmøter osv.)
 - Ved registrering av aktiv og passiv utmeldelse av kirken
 - Av hensyn til dem som er utmeldt av Den norske kirke og andre som ikke er medlemmer
 - I forbindelse med planlegging og menighetenes daglige arbeid f.eks. i tilknytning til de kirkelige handlinger
3. I utredningen "Den lokale kirkes ordning" (NOU

1989:7) forutsettes det et kirkelig medlemsregister bl.a. for at en skal kunne beregne det kommunale tilskudd til menighetene. Komiteen vil påpeke at dette understreker ytterligere behov for et kirkelig medlemsregister.

4. Komiteen vil også vise til St.prp.nr. 1 (1989-90) hvor det står:

Departementet vil i samarbeid med Kyrkjerådet søkje å klargjere dei prinsipielle, praktiske og økonomiske spørsmåla som reiser seg ved skiping av eit særskilt kyrkjeleg medlemsregister.

Forslag til vedtak

Kirkemøtet ber Kirkedepartementet sørge for at det nå blir etablert et kirkelig medlemsregister og ber departementet i samråd med Kirkerådet, Statistisk Sentralbyrå og andre berørte parter finne fram til hva medlemsregisteret skal og bør inneholde og hvordan registrering og ajourføring skal foregå.

PLENUMSBEHANDLING:

Dirigent: Tone Thorp
Saksordfører: Per Arne Nilsen

Følgende hadde ordet:

Per Arne Nilsen, Magne Hetland, Arvid H. Nergård og Andreas Aarflot.

KIRKEMØTET'S VEDTAK

Kirkemøtet ber Kirkedepartementet sørge for at det nå blir etablert et kirkelig medlemsregister og ber departementet i samråd med Kirkerådet, Statistisk Sentralbyrå og andre berørte parter finne fram til hva medlemsregisteret skal og bør inneholde og hvordan registrering og ajourføring skal foregå.

*

Vedtaket var enstemmig.

Sak KM 18/89: ORDINASJON AV
IKKE-TEOLOGER

SAKSDOKUMENTER:

Kirkemøtedokumenter

Dokument 18.1 SAKSFRÅSEGN

Dokument 18.2 "ORDINASJON AV
IKKE-TEOLOGER"
- Utredning fra
en arbeidsgruppe

INNSTILLING FRA KOMITE E:

Saksorientering

Etter gjeldende lovgivning kan ingen i dag ordineres til prestatjeneste i Den norske kirke uten teologisk embets-eksamen eller annen eksamen som etter bestemmelse av Kongen skal være likestillet med teologisk embetseksamen. Dessuten kreves avlagt praktisk-teologisk eksamen. Bestemmelser om dette finnes i Lov av 28. juli 1824, indeholdende Fundats for det Kongelige Norske Frederiks Universitet i Christiania § 39, Lov av 21. juni 1886 om en til embetseksamen svarende prøve, i endringsbestemmelsene i Lov av 19. juni 1970 om eksamener og grader ved universiteter og høyskoler og i Lov av 14. mai 1902 om Det praktisk-teologiske seminar.

Ved kongelig resolusjon av 10. mai 1974 er det imidlertid fastsatt en utvidelse av adgangen til å forrette kirkelige handlinger. Denne omfatter teologiske kandidater, studenter eller andre egnede lekfolk som ved tjenestefri eller ledighet i en pretestilling kan utføre assisterende prestatjeneste. Ordningen kan også omfatte kateketer og diakoner. Dette innebærer at tjenesten skjer på ansvar av og under tilsyn av prest. Vedkommende kan av biskopen gis fullmakt til å utføre dåp og nattverd i kirken og forrette jordfestelse. Det kan også gis fullmakt til kirkebokførsel. Biskopen kan gi slike fullmakter for en begrenset tidsperiode i et bestemt pretegjeld.

Ved siden av dette er det også etablert en ordning med leke gudstjenesteleidere, godkjent av Bispemøtet og Kirkerådet i 1979.

Komiteens merknader

Komiteen har lagt utredningen "Ordinasjon av ikke-teologer" (KR 1988) samt Kirkerådets tilråding i Dokument 18.1 til grunn for sin behandling av saken.

Komiteen vil i det vesentlige slutte seg til Kirkerådets tilråding til Kirkemøtet. Dette samsvarer med flertallets anbefalinger i utredningen "Ordinasjon av ikke-teologer".

Komiteen går samlet inn for at det skal åpnes adgang til prestatjeneste i Den norske kirke for et begrenset antall personer med annen - nærmere angitt - utdannelse enn teologisk embetseksamen.

Komiteen mener at personer med annen relevant utdanningsbakgrunn vil være til berikelse for Den norske kirke. Også prestatjenesten som sådan vil kunne berikes med et (begrenset) antall ikke-teologer i presteskapet.

Komiteen har også vurdert spørsmålet om ordinasjon av ikke-teologer ut fra behovet for økt mannskapstilførsel i kirken. Selv om dette momentet til en viss grad kan komme til å spille inn, har komiteen imidlertid ikke vektlagt dette når den har gitt sin tilslutning til forslaget om ordinasjon av ikke-teologer.

Komiteen har i sine drøftinger også berørt spørsmålet om det bør åpnes for en ordning der biskopene kan gis anledning til å vigsle personer til en avgrenset prestatjeneste som supplement til den ordinære prestatjeneste.

Komiteen finner at spørsmålet ikke er tilstrekkelig forberedt. Et mindretall i komiteen anbefaler at saken utredes.

Komiteen har også vurdert om den foreslåtte nyordning i noen grad vil kunne komme til å representere et uønsket inngrep i andre tjenestegrupper i kirken. Med det beskjedne antall ordinasjoner det her er tale om, finner komiteen at faren for et slikt inngrep neppe er overhengende.

Komiteen har dessuten også vurdert hvorledes en ordning med ordinasjon av ikke-teologer vil oppleves av den yrkesgruppe (prestene) som i særlig grad vil bli berørt.

Nye veier til prestetjeneste

Komiteen vil fremholde at det teoretiske og praktiske teologistudium fortsatt vil være den ordinære vei til prestetjeneste i Den norske kirke. Dette forhold må ikke avsvettes.

Når komiteen likevel vil gå inn for at det åpnes adgang til prestetjeneste for et begrenset antall personer med annen bakgrunn, dreier det seg i hovedsak om to kategorier:

- Embetseksamen av høyere grad eller tilsvarende innen et fagfelt som er relevant for prestetjenesten og på et fordypningsnivå som tilsvarer den teologiske embetseksamen
- Kunnskapsnivå innenfor teologiens tradisjonelle hoveddisipliner tilsvarende kristendom mellomfag

og

- Dokumenterte spesielle forutsetninger for forkynnelse, undervisning og sjelesorg
- Kunnskapsnivå innenfor teologiens tradisjonelle hoveddisipliner tilsvarende kristendom mellomfag

For begge kategorier forutsetter en en nærmere angitt minstealder, samt gjennomføring av ett semesters praktisk-teologisk utdanning.

Prosedyre for prøving av ikke-teologer med sikte på ordinasjon

Med bakgrunn i komiteens anbefaling til at det åpnes adgang til prestetjeneste for personer som ikke har teologisk embetseksamen, har komiteen drøftet hvilken prosedyre som bør etableres for prøving av de aktuelle kandidater med tanke på eventuell ordinasjon. Den aktuelle prosedyre vil etter komiteens oppfatning omfatte følgende elementer:

- Vurdering av det teologiske kunnskapsnivå
- Vurdering av den aktuelle persons kristelige/ åndelige modenhet
- Vurdering av personens egnethet (sosiale evner, samarbeidsegenskaper m.v.)

I denne forbindelse slutter komiteen seg til utred-

6. Det opprettes en fast evalueringsnemnd til å vurdere aktuelle søkere. Det utarbeides nærmere retningslinjer for nemndas arbeid og for sammensetningen av nemnda.
7. Ordningen gjøres uavhengig av det til enhver tid aktuelle behov for prester i Den norske kirke. Tiltak for å avhjelpe eventuell mangel på kirkelig betjening må gjennomføres uavhengig av ordningen med ordinasjon av ikke-teologer.

Ordningen gjennomføres i svært begrenset omfang.

8. Ordinerte ikke-teologer forutsettes å kunne søke alle typer prestestillinger i Den norske kirke og å ha tilsvarende lønnsbetingelser som de øvrige prester.

Ett mindretall på tre i komiteen går mot punkt 4 i forslaget til vedtak.

PLENUMSBEHANDLING:

Dirigent: Tone Thorp
Saksordfører: Magne Hetland

Følgende hadde ordet:

Magne Hetland, Gunnar Kristiansen, Jan-Martin Berentsen, Fredrik Grønningsæter, Per Lønning, Tone Thorp, Magne Sæbø, Svein Aage Christoffersen, Per Arne Nilsen, Ivar Ramvi, Halvor Bergan, Øystein Thelle, Lillian Rasmussen, Olav Bønes, Arvid H. Nergård, Ole D. Mjøs, Per Oskar Kjølaas, Harald Horgen, Nils Chr. Faarlund, Gunnar Lislerud, Bjørn Bue, Halvor Nordhaug, Gunnar Brudeli, Bjørn Egil Pedersen, Arthur Sandved og Andreas Aarflot.

Fremsatte forslag

Per Lønning fremmet følgende forslag:

Komiteens opprinnelige forslag, s. 5: "Ordningen gjennomføres i begrenset omfang", opprettholdes.

Forslaget ble trukket, men gjenopptatt av Andreas Aarflot.

Fredrik Grønningsæter fremmet dette forslaget:

Det tas initiativ til å utrede spørsmålet om åpning av en ordning, der biskopene kan gis anledning til å vigsle personer til en prestetjeneste kombinert med annen yrkesaktivitet ("telmakerprester").

Halvor Bergan foreslo følgende:

Kirkemøtet ber Kirkerådet utrede spørsmålet om en avgrenset prestedtjeneste som et supplement til den ordinære prestedtjeneste, og som kan utføres av personer som biskopen finner å kunne vigsle til en slik tjeneste.

Arvid H. Nergård fremmet dette forslaget:

Til pkt. 3, strekpunkt 2, tilføyes:
Et grunnkurs i nytestamentlig gresk, tilsvarende det som i dag kreves for teologistudiet.

Harald Horgen foreslo:

Pkt. 3, første strekpunkt, skal lyde:
Embetseksamen av høyere grad eller tilsvarende.

Ivar Ramvi fremmet følgende forslag:

1. Pkt. 4 utgår.
2. Tilføyelse til pkt. 8:
Det tas forbehold om at embeter som er tillagt tilsynsansvar i kirken (biskoper og proster) må innehas av personer med teologisk embetseksamen og praktisk teologisk eksamen.

Voteringer

Avvisning av hele ordningen falt mot 5 stemmer.

Andreas Aarflots forslag vedtatt mot 11 stemmer;
Fredrik Grønningsæters og Halvor Bergans forslag
oversendt Kirkerådet uten realitetsvotering.

Arvid H. Nergårds forslag falt med 12 stemmer; Harald Horgens forslag falt med 12 stemmer; og Ivar Ramvis forslag, pkt. 2, falt med 14 stemmer.

Forslaget til vedtak, unntatt pkt. 4, falt mot 25 stemmer. Forslaget, slik det foreligger fra flertallet, vedtatt med 61 stemmer.

KIRKEMØTET'S VEDTAK

1. Det tas nødvendige skritt for å etablere lovlig ad-

gang for ikke-teologer til prestatjeneste i Den norske kirke på nærmere bestemte vilkår.

2. Selv om det helt siden 1629 har vært et obligatorisk krav om teologisk embetseksamen for alle som vil bli prester, mener Kirkemøtet at det prinsipielt og teologisk ikke er noe til hinder for at kirken kan utvide muligheten for å kalle andre personer til prestatjeneste i Den norske kirke.

Kirken må derfor ha frihet til å ordinere personer med særskilte forutsetninger til å gå inn i prestatjenesten og bestemme hvilke kvalifikasjonskrav som skal stilles for å bli ordinert. Utgangspunktet må være menighetens behov og hva som gagner forkynnelsen og sakramentforvaltningen.

3. Det må stilles følgende formelle krav til personer som ønsker å bli vurdert:
 - Embetseksamen av høyere grad eller tilsvarende innen et fagfelt som er relevant for prestatjenesten
 - Kunnskapsnivå innenfor teologiens tradisjonelle hoveddisipliner tilsvarende kristendom mellomfag
 - Minstealder på 35 år samt minimum 5 år siden avlagt hovedeksamen
4. Det etableres en hjemmel for i særskilte tilfeller å dispensere fra kravet om embetseksamen. Vilkår for dispensasjon er at vedkommende har:
 - Dokumenterte personlige forutsetninger for forkynnelse, undervisning og sjelesorg
 - Kunnskapsnivå innenfor teologiens tradisjonelle hoveddisipliner tilsvarende kristendom mellomfag
 - Minstealder på 40 år
5. Alle kandidater som anbefales til prestatjeneste, forutsettes å gjennomgå ett semesters praktisk-teologisk utdanning.
6. Det opprettes en fast evalueringsnemnd til å vurdere aktuelle søkere. Det utarbeides nærmere retningslinjer for nemndas arbeid og for sammensetningen av nemnda.
7. Ordningen gjøres uavhengig av det til enhver tid aktuelle behov for prester i Den norske kirke. Tiltak for å avhjelpe eventuell mangel på kirkelig be-

tjening må gjennomføres uavhengig av ordningen med ordinasjon av ikke-teologer.

Ordningen gjennomføres i begrenset omfang.

8. Ordinerte ikke-teologer forutsettes å kunne søke alle typer prestestillinger i Den norske kirke og å ha tilsvarende lønnsbetingelser som de øvrige prester.

*

Vedtatt med 61 stemmer.

Sak KM 19/89: PLAN FOR INFORMASJON
I DEN NORSKE KYRKJA

SAKSDOKUMENT:

Kyrkjemøtedokument

- Dokument 19.1 SAKSFRÅSEGN
Dokument 19.2 "INFORMASJON
I DEN NORSKE KYRKJA
- Ein plan
for informasjon
i sentrale, regionale
og lokale ledd i kyrkja"

INNSTILLING FRÅ KOMITE F:

Saksorientering

Den norske kyrkja har som ei misjonerande folkekyrkje både ei informasjonsplikt og eit informasjonsbehov.

Noreg er i dag eit medie- og informasjonssamfunn, der kyrkja må konkurrere for å nå fram med sin bodskap og informasjon. Planen for "Informasjon i Den norske kyrkja" tek sikte på å gjere kyrkja sitt informasjonsarbeid meir systematisk og målretta på alle plan. Hovudvekta er lagt på å få til eit betre og meir planlagt informasjonsarbeid på bispedømeplan.

Merknader frå komiteen

- Komiteen seier seg glad for at det er laga ein samla informasjonsplan for alle ledd i kyrkjeorganisasjonen.
- Samstundes vil komiteen gje takk og honnør til dei mange medarbeidarane i kyrkja som ut frå små ressursar og kummerlege arbeidsvilkår har utført og framleis utfører eit viktig informasjonsarbeid.
- Informasjonsarbeidet i kyrkja treng auka ressursar, spesielt på bispedøme- og lokalplan for å kunne fungere ut frå kyrkja sine behov. Komiteen innser

at det ikkje er realistisk å rekne med auka ressursar til dette arbeidet på kort sikt. Ein er difor tilfreds med at det er lagt fram ein nøktern plan, basert på ressursane ein har i dag.

- Komiteen meiner det i dag er rett å prioritere informasjonsarbeid på bispedømeplan, slik planen legg opp til. Ein vil likevel understreke at det er nødvendig å gjere alle medarbeidarane i kyrkja meir medvitne om kor viktig informasjonsarbeidet er.

Framlegg til vedtak

1. Kyrkjemøtet understrekar at kyrkja sentralt, regionalt og lokalt må arbeide systematisk for å få til ei informasjonsteneste som fungerer godt i eit medie- og informasjonssamfunn.
2. Planen for "Informasjon i Den norske kyrkja" er eit godt hjelpemiddel til å utvikle den kyrkjelege informasjonstenesta, og planen vert gjort retningsgjevande for dette arbeidet.
3. Kyrkjemøtet ber Kyrkjerådet gje arbeidet med informasjonsplanen plass på arbeidsprogrammet, særleg i 1990 og 1991.
4. Kyrkjemøtet oppmodar bispedømeråda til å prioritere informasjonsarbeidet etter dei linene planen legg opp til, og vedta ei organisering av informasjonstenesta ved bispedømekontora i samsvar med planen.

PLENUMSBEHANDLING:

Dirigent: Tone Thorp
Saksordførar: Eldgrim Fossheim

Desse hadde ordet:

Eldgrim Fossheim.

KIRKEMEØTET'S VEDTAK

1. Kyrkjemøtet understrekar at kyrkja sentralt, regionalt og lokalt må arbeide systematisk for å få til ei informasjonsteneste som fungerer godt i eit medie- og informasjonssamfunn.

2. Planen for "Informasjon i Den norske kyrkja" er eit godt hjelpemiddel til å utvikle den kyrkjelge informasjonstenesta, og planen vert gjort retningsgjevande for dette arbeidet.
3. Kyrkjemøtet ber Kyrkjerådet gje arbeidet med informasjonsplanen plass på arbeidsprogrammet, særleg i 1990 og 1991.
4. Kyrkjemøtet oppmodar bispedømeråda til å prioritere informasjonsarbeidet etter dei linene planen legg opp til, og vedta ei organisering av informasjonstenesta ved bispedømekontora i samsvar med planen.

*

Vedtaket var samrøystes.

Sak KM 20/89: VÅPEN OG FLAGG
FOR DEN NORSKE KYRKJA

SAKSDOKUMENT:

Kyrkjemøtedokument

- Dokument 20.1 SAKSORIENTERING
- Dokument 20.2 UTTALE FRÅ
RIKSARKIVET
- Dokument 20.3 FRAMLEGG TIL
VÅPEN OG FLAGG
FOR DEN NORSKE KYRKJA

INNSTILLING FRÅ KOMITE F:

Saksorientering

Kyrkjemøtet har fått seg førelagd utteikning av våpen, segl og flagg for Den norske kyrkja, med det gamle Olavsmerket som motiv. Kyrkjerådet har fastsett denne utgåva av Olavsmerket som den offisielle i Den norske kyrkja.

Det er her ikkje tale om å innføre eit nytt våpen, men om å vedta ein standard som kan sameine gjeldande bruk av våpen og segl i Den norske kyrkjas mange organ. Olavsmerket, med dei to martyr-øksene bak kløverbladkrossen, har tradisjon som symbol for kyrkja vår heilt attende til 1400-talet.

Då Bispemøtet i 1923 kom fram til at kyrkja trong eit fellesmerke, samla dei seg om Olavsvåpnet, også kalla "Nidarosmerket". I seinare år har Olavsvåpnet vunne innpass i dei individuelle segla for biskopar og bispedømeråd. Då Kyrkjerådet forma ut sin "logo" tidleg på 70-talet, vart Olavsmerket valt. I Riksarkivet sine arkiv har Olavsvåpnet i fleire år hatt status som Den norske kyrkjas offisielle våpen.

Kyrkjerådet vedtok 9/12-88 Olavsvåpnet som Den norske kyrkja sitt offisielle våpen og flagg. Til grunn for

vedtaket i Kyrkjerådet låg ei heraldisk framstilling av våpnet utforma av Riksarkivet:

"I rødt et gull kløverbladkors lagt over to økser med gull skaft og sølv blad som vender utover."

I Kyrkje- og undervisningsdepartementet har ein vurdert saka som eit døme på det Kyrkjeordningslova kallar "viktige endringer i lover på det kirkelige området". Lova føreskriv at Kyrkjemøtet då skal uttale seg.

Merknader frå komiteen

Komiteen ser positivt på at ein nå har forma ut eit offisielt våpen for Den norske kyrkja, det såkalla Olavsvåpnet. Den offisielle godkjenninga av våpnet i Kyrkjerådet inneber at kyrkja sine organ har fått noko å halde seg til ved utforming av eigne segl og merke. Fastsetjing av Olavsmerket som offisielt våpen for kyrkja inneber ikkje at noverande utgåver av våpnet i bispedøma ikkje kan nyttast vidare.

Komiteen meiner det er viktig at Kyrkjemøtet bed om å få fastsett Olavsvåpnet ved kongeleg resolusjon. Ei slik godkjenning gir våpnet rettsleg vern.

Det er ikkje nok å berre fastsette den korrekte utforminga av Den norske kyrkja sitt våpen. Ein treng også reglar for korleis våpen, segl og flagg skal nyttast. Komiteen oppmodar Kyrkjerådet om å syte for at det vert laga reglar, og at desse kjem ut til kyrkjelydane.

Framlegg til vedtak

1. Kyrkjemøtet bed Kyrkje- og undervisningsdepartementet søkje om at Olavsvåpnet, slik det er tilrådd av Riksarkivet, vert fastsett ved kongeleg resolusjon, som våpen og flagg for Den norske kyrkja.
2. Kyrkjemøtet bed Kyrkjerådet om å syte for at det vert arbeidd ut reglar for bruken av våpen, segl og flagg i dei ulike organ i Den norske kyrkja.

PLENUMSBEHANDLING:

Dirigent: Tone Thorp
Saksordførar: Anders Tho

Desse hadde ordet:

Anders Tho.

KIRKEMØTET'S
VEDTAK

1. Kyrkjemøtet bed Kyrkje- og undervisningsdepartementet søkje om at Olavsvåpenet, slik det er tilrådd av Riksarkivet, vert fastsett ved kongeleg resolusjon, som våpen og flagg for Den norske kyrkja.
2. Kyrkjemøtet bed Kyrkjerådet om å syte for at det vert arbeiddt ut reglar for bruken av våpen, segl og flagg i dei ulike organ i Den norske kyrkja.

*

Vedtaket vart vedteke mot ei røyst.

Sak KM 21/89: NORSK KIRKE I UTLANDET

SAKSDOKUMENT:

Kirkemøtedokument

Dokument 21.1 SAKSORIENTERING

INNSTILLING FRA KOMITE F:

Saksorientering

På bakgrunn av en innstilling fra Rådgivende organ for Norsk kirke i utlandet behandlet Kirkemøtet 1988 en mulig samarbeidsavtale mellom Kirkemøtet og Den norske Sjømannsmisjon. Kirkemøtevedtaket fra 1988 har denne ordlyd:

1. Kirkemøtet ber Den norske Sjømannsmisjon på Den norske kirkes vegne føre videre arbeidet for nordmenn som oppholder seg i utlandet.
2. Kirkemøtet anbefaler et samarbeid mellom Den norske Sjømannsmisjon og Kirkemøtet som gir Kirkemøtet rett til å oppnevne tre medlemmer til Den norske Sjømannsmisjons representantskap.
3. Kirkemøtet ber om å få oversendt Den norske Sjømannsmisjons årsmelding og rammeprogram til rådgivende drøfting.
4. Saken tas opp på nytt i Kirkemøtet til endelig vedtak etter at Den norske Sjømannsmisjons organer har hatt den til behandling.

Den norske Sjømannsmisjons generalforsamling vedtok 18. august i år å gå inn for et avtalefestet samarbeid med Kirkemøtet. Vedtaket fra generalforsamlingen har følgende ordlyd:

1. Generalforsamlingen fastslår at Den norske Sjømannsmisjon påtar seg å videreføre sitt arbeid for nordmenn i utlandet på Den norske kirkes vegne, slik det

er nedfelt i grunnreglenes § 2 og slik også Kirkemøtet 1988 vedtok å anmode Den norske Sjømannsmisjon om.

2. Generalforsamlingen gir sin tilslutning til anbefalingen fra Rådgivende organ for Norsk kirke i utlandet om et samarbeid mellom Den norske Sjømannsmisjon og Kirkemøtet, som gir Kirkemøtet rett til å oppnevne 3 medlemmer av Den norske Sjømannsmisjons representantskap. Det forutsettes at Kirkemøtet gjensidig åpner for at Den norske Sjømannsmisjon får observatørstatus i Kirkemøtet, med talerett i saker som angår Sjømannsmisjonens virksomhet.
3. Kirkemøtet får oversendt Den norske Sjømannsmisjons årsmelding med vedlegg.
4. Under forutsetning av at Kirkemøtet 1989 følger opp sitt prinsippvedtak fra 1988 og aksepterer innholdet i punkt 1-3 ovenfor, vedtar generalforsamlingen følgende grunnregeltilføyelse: § 12 g: "3 representanter oppnevnt av Kirkemøtet".
5. Den norske Sjømannsmisjon finner det rimelig at Den norske kirkes ansvar for Den norske Sjømannsmisjons arbeid konkretiseres ved at samtlige norske menigheter innvilger årlig offer til Sjømannsmisjonens virksomhet. Dette vil i så fall være i samsvar med den svenske riksskolekt, som på en bestemt søndag hvert år tas opp til inntekt for SKUT's arbeid. Kirkemøtet bes om å medvirke til en liknende frivillig ordning i Den norske kirke.

Saken er nå tilbake på Kirkemøtets bord for endelig vedtak.

Merknader fra komiteen

Komiteen er glad for det positive svar Den norske Sjømannsmisjons generalforsamling har gitt på Kirkemøtets forslag til samarbeidsavtale.

Tre punkter i vedtaket fra Den norske Sjømannsmisjons generalforsamling trenger en formell avklaring:

- a) Observatørstatus og talerett
- b) Om oppnevningen av Kirkemøtets tre representanter i Den norske Sjømannsmisjons representantskap
- c) Spørsmålet om årlig offer til Den norske Sjømannsmisjon fra Den norske kirkes menigheter

a) Observatørstatus og
talerett

Komiteen reserverer seg mot uttrykket "observatørstatus" som ikke er benyttet i Kirkemøtets forretningsorden. Under henvisning til Forretningsordens § 1-6 avviste Kirkemøtets dirigentskap i 1988 votering over et forslag om at "Sjømannsmisjonen innvilges møte- og talerett i saker som gjelder Norsk kirke i utlandet".

De formelle innvendingene mot å innvilge "observatørstatus" er imidlertid ikke til hinder for at Den norske Sjømannsmisjonen blir representert på Kirkemøtet. Kirkemøtets plenumsforhandlinger er åpne for alle interesserte, og en representant fra Den norske Sjømannsmisjon kan innvilges talerett i saker som angår organisasjonens virksomhet. Slik talerett innvilges i forbindelse med Kirkemøtets konstituering.

Komiteen mener også at styreleder eller generalsekretær i Den norske Sjømannsmisjon bør inviteres til den kirkemøtekomite som behandler Sjømannsmisjonens årsmelding.

b) Om oppnevningen av
Kirkemøtets tre representanter
til Den norske Sjømannsmisjons
representantskap

Komiteen finner det naturlig at Kirkemøtets tre representanter velges blant Kirkemøtets egne medlemmer. Uavhengig av Sjømannsmisjonens valgperiode oppnevnes Kirkemøtets representanter i begynnelsen av hver 4 års periode, og for de 4 årene Kirkemøtet selv er valgt.

I tråd med det som synes å ha vært forutsetningen under saksgangen hittil, mener komiteen at Kirkemøtet selv bør foreta oppnevningen av sine representanter, og ikke delegere dette til Kirkerådet. Dette kan synes å stride mot vedtaket om Kirkemøtets oppnevningspraksis (KM sak 16/84), men nevnte vedtak dekker ikke uten videre den saken som her er aktuell. Det heter i vedtaket: "Kirkemøtet bemyndiger Kirkerådet til å foreta oppnevning når både Kirkemøtet og andre instanser i Den norske kirke er bedt om oppnevning, dersom annet ikke er bestemt" (sak 16/84, pkt. 2). I det følgende underpunkt sies det at dette gjelder oppnevninger "når vedkommende organisasjon/institusjon anmoder om det" (pkt. 2 a).

I foreliggende sak er ikke Kirkemøtet bedt om å

svare på en slik anmodning. Det er Kirkemøtet selv som forutsetter at samarbeidet med Den norske Sjømannsmisjon "gir Kirkemøtet rett til å oppnevne tre medlemmer..." (KM-sak 21/88). Vi har derfor med en noe annen sak å gjøre enn det som er forutsatt i KM-sak 16/84, pkt. 2.

Norsk kirke i utlandet er en sak av vidtrekkende betydning for vår kirke. Viktigheten av det samarbeid mellom Sjømannsmisjonen og Kirkemøtet som nå kommer i stand, kan få en naturlig understrekning ved at Kirkemøtet selv oppnevner sine representanter.

c) Spørsmålet om årlig offer
til Den norske Sjømannsmisjon
fra Den norske kirkes menigheter

Komiteen går inn for at menighetene orienteres om Kirkemøtets samarbeidsavtale med Den norske Sjømannsmisjon, og anbefales å innvilge et årlig offer til organisasjonen.

Forslag til vedtak

1. Kirkemøtet 1989 uttrykker sin glede og takknemlighet over at Den norske Sjømannsmisjon har påtatt seg å videreføre sitt arbeid for nordmenn i utlandet på Den norske kirkes vegne og at organisasjonen har gitt sin tilslutning til de forslag om samarbeid som ble vedtatt på Kirkemøtet 1988.
2. Som ledd i dette samarbeid vil Kirkemøtet blant sine medlemmer oppnevne tre representanter til Den norske Sjømannsmisjons representantskap.

Kirkemøtet vil få oversendt Den norske Sjømannsmisjons årsmelding med vedlegg.
3. Kirkemøtet 1989 vil anbefale for fremtidige Kirkemøter at en representant for Den norske Sjømannsmisjon gis talerett i plenum i saker som angår Sjømannsmisjonens virksomhet (Kirkemøtets forretningsorden, § 3-3).
4. En representant for Den norske Sjømannsmisjon inviteres til den komite som behandler årsmeldingen fra Den norske Sjømannsmisjon (Kirkemøtets forretningsorden, § 5-4).
5. Kirkemøtet anbefaler samtlige menigheter i Den norske kirke å innvilge et årlig offer til Den norske Sjømannsmisjons virksomhet.

PLENUMSBEHANDLING:

Dirigent: Tone Thorp
Saksordfører: Kaare M. Bakke

Følgende hadde ordet:

Kaare M. Bakke, Per Lønning, Bjørn Bue, Knut Risnes, Ragnhild Veiteberg, Arthur Sandved og Bjørn Hareide.

Fremsatte forslag

Bjørn Bue foreslo pkt. 4 endret slik at ordlyden blir som følger:

En representant for Den norske Sjømannsmisjon inviteres til komitebehandlingen av årsmeldingen fra Den norske Sjømannsmisjon (Kirkemøtets forretningsorden, § 5-4).

Voteringer

Bjørn Bues forslag ble vedtatt.

KIRKEMØTET'S
VEDTAK

1. Kirkemøtet 1989 uttrykker sin glede og takknemlighet over at Den norske Sjømannsmisjon har påtatt seg å videreføre sitt arbeid for nordmenn i utlandet på Den norske kirkes vegne og at organisasjonen har gitt sin tilslutning til de forslag om samarbeid som ble vedtatt på Kirkemøtet 1988.
2. Som ledd i dette samarbeid vil Kirkemøtet blant sine medlemmer oppnevne tre representanter til Den norske Sjømannsmisjons representantskap.

Kirkemøtet vil få oversendt Den norske Sjømannsmisjons årsmelding med vedlegg.
3. Kirkemøtet 1989 vil anbefale for fremtidige Kirkemøter at en representant for Den norske Sjømannsmisjon gis talerett i plenum i saker som angår Sjømannsmisjonens virksomhet (Kirkemøtets forretningsorden, § 3-3).
4. En representant for Den norske Sjømannsmisjon inviteres til komitebehandlingen av årsmeldingen fra

Den norske Sjømannsmisjon (Kirkemøtets forretningsorden, § 5-4).

5. Kirkemøtet anbefaler samtlige menigheter i Den norske kirke å innvilge et årlig offer til Den norske Sjømannsmisjons virksomhet.

*

Vedtaket var enstemmig.

Sak KM 22/89: KIRKEMØTET's
FORRETNINGSORDEN

SAKSDOKUMENTER:

Kirkemøtedokumenter:

Dokument 22.1 SAKSORIENTERING

INNSTILLING FRA KOMITE D:

Saksorientering

Kirkemøtets forretningsorden § 1-1 lyder nå:

Kirkemøtet det ene året fastsetter tidspunktet for Kirkemøtet de to neste år, etter forslag fra Kirkerådet. Kirkemøtet bør finne sted på noenlunde samme tid hvert år, fortrinnsvis første uke i november. Sted for Kirkemøtet fastsettes av Kirkerådet.

I ekstraordinære situasjoner kan Kirkemøtet innkalles mellom de ordinære sesjoner.

Kirkemøtets forretningsorden § 5-2, tredje og fjerde ledd, lyder nå:

Kirkemøtet avgjør antall medlemmer og varamedlemmer i de ulike komiteer, etter forslag fra Valgkomiteen, og fastsetter komiteens mandat.

Dersom en komite finner det ønskelig med en økning av antall medlemmer og/eller varamedlemmer, fremlegges forslag om dette for Kirkemøtet.

Komiteens merknader

Komiteen slutter seg til Kirkerådets forslag til vedtak med tillegg av endring av § 5-2, fjerde ledd.

Forslag til vedtak

Kirkemøtet endrer følgende punkter i Kirkemøtets forretningsorden:

1. § 1-1, annet punktum, skal lyde:

Kirkemøtet bør finne sted på noenlunde samme tid hvert år.

2. § 5-2, tredje ledd, skal lyde:

Etter forslag fra Kirkerådet avgjør Kirkemøtet de ulike komiteenes sammensetning. Kirkemøtet fastsetter komiteens mandat.

3. § 5-2, fjerde ledd, skal lyde:

Dersom en komite finner det ønskelig med en økning av antall medlemmer, fremlegges forslag om dette for Kirkemøtet.

PLENUMSBEHANDLING:

Dirigent: Tone Thorp
Saksordfører: Anne Liv Reistad

Følgende hadde ordet:

Anne Liv Reistad.

KIRKEMØTET'S VEDTAK

Kirkemøtet endrer følgende punkter i Kirkemøtets forretningsorden:

1. § 1-1, annet punktum, skal lyde:

Kirkemøtet bør finne sted på noenlunde samme tid hvert år.

2. § 5-2, tredje ledd, skal lyde:

Etter forslag fra Kirkerådet avgjør Kirkemøtet de ulike komiteenes sammensetning. Kirkemøtet fastsetter komiteens mandat.

3. § 5-2, fjerde ledd, skal lyde:

Dersom en komite finner det ønskelig med en økning av antall medlemmer, fremlegges forslag om dette for Kirkemøtet.

Vedtaket var enstemmig.

★

V. DELTAKERE
PÅ
KIRKEMØTET 1989

MEDLEMMER:

Almås, Per Inge

- Agder

Backe, Ole Chr.

- Tunsberg

Bakke, Kaare M.

- Møre

Berentsen, Jan-Martin

- Kirkerådet

Bergan, Halvor

- Agder

Bergem, Bjørg

- Møre

Bjørkli, Mary Solheim

- Nord-Hålogaland

Bremer, Kristen Kyrre

- Nidaros

Brudeli, Gunnar

- Borg

Bue, Bjørn

- Stavanger

Bønes, Olav

- Bjørgvin

Dahl, Arne

- Tunsberg

Dyve, Hjørdis

- Hamar

Ege, Reinert

- Stavanger

Fiske, Solveig

- Hamar

Fluge, Ruth

- Møre

Fossheim Eldgrim

- Bjørgvin

Furre, Berge

- Oslo

Faarlund, Nils Chr.

- Hamar

Gitmark, Helga

- Agder

Gossner, Jan

- Borg

Grønningsæter, Fredrik

- Sør-Hålogaland

Hagesæther, Ole D.

- Oslo

Hareide, Bjørn

- Sør-Hålogaland

Hesselberg, Annbjørg Eiksund

- Nidaros

Hetland, Magne

- Nord-Hålogaland

Hille, Georg

- Hamar

Hirsch, Anne

- Nidaros

Horgen, Harald

- Sør-Hålogaland

Hovstad, Marit

- Nidaros

Hætta, Susanne K.

- Nord-Hålogaland

Johannessen, Albert

- Agder

Kartveit, Gunnar

- Stavanger

Kjøll, Helge

- Møre

Kjølaas, Per Oskar

- Nord-Hålogaland

Kleppa, Jens

- Stavanger

Kobro, Ragnhild

- Tunsberg

Kristiansen, Gunnar

- Sør-Hålogaland

Larsen, Oddvar

- Nord-Hålogaland

Lislerud, Gunnar

- Borg

Lønning, Per

- Bjørgvin

Malum, Jostein

- Nidaros

Mjøs, Ole Danbolt

- Nord-Hålogaland

Morland, Knut
Muri, Inger-Helene
Myhre, Finn Olav
Mæland, Eli

- Stavanger
- Oslo
- Kirkerådet
- Stavanger

Nergård, Arvid H.
Nilsen, Per Arne
Nordal, Tjostolv
Norderhaug, Ole Martin
Nordhaug, Målfrid
Nordhaug, Ole

- Nord-Hålogaland
- Tunsberg
- Agder
- Hamar
- Møre
- Møre

Pedersen, Bjørn Egil

- Oslo

Ramvi, Ivar
Rasmussen, Lillian
Reistad, Anne Liv
Risnes, Knut
Rognerud, Margit
Ruud, Sigmund

- Stavanger
- Sør-Hålogaland
- Borg
- Bjørgvin
- Hamar
- Tunsberg

Salomonsen, Gunnar
Sandved, Arthur
Sandvik, Irene
Sjølie, Synnøve
Stendahl, Kristian
Svoren, Reidar

- Bjørgvin
- Oslo
- Agder
- Borg
- Nidaros
- Agder

Thelle, Øystein
Tho, Anders
Thorp, Tone
Treschow, Nanna
Tungesvik, Liv

- Tunsberg
- Borg
- Oslo
- Tunsberg
- Bjørgvin

Våbenø, Karin
Veiteberg, Ragnhild
Vognild, Odd Magnar

- Sør-Hålogaland
- Kirkerådet
- Nidaros

Wang, Thor

- Hamar

Øgaard, Kristen

- Bjørgvin

Aanstad, Ruth
Aarflot, Andreas
Aaraas, Eirik
Aas, Astrid

- Sør-Hålogaland
- Oslo
- Borg
- Møre

FAKULTETENE

Christoffersen, Svein Aage

- Det teologiske
fakultet

Kartveit, Magnar

- Misjonshøgskolen

Sæbø, Magne

- Det teologiske
Menighetsfakultet

ANDRE

Voksø, Per

- Mellomkirkelig Råd

SEKRETARIATET

Andersen, May-Irene
Bakke, Bjørn S.
Bakkevig, Trond
Bentzen, Dina Qvigstad
Gjøvikli, Anne Lisbeth
Grimstad, Frank
Halvorsrud, Marta
Helland, Finn
Hougsnæs, Marit Halvorsen
Haarstad, Inge Morten
Innjord, Frode A.
Klungrehaug, Hilde Kristin
Knutsen, Ragnhild Rosendahl
Kongsbakk, Einar
Lande, Gunvor
Larsen, May-Kristin
Lodberg, Johs.
Løkke, Dag
Osberg, Maja
Nesje, Trygve
Nordengen, Per Anders
Nordhaug, Halvor
Osland, Magne
Ripegut, Oddvar
Rødahl, Gunnar
Sevaldson, Kari
Sjo, Hugne Johan
Tanggaard, Per
Tysnes, Knut Inge
Ulltveit-Moe, Johannes
Vilberg, Bjørn
Westermoen, Gunnar
Østang, Øivind

- Kirkerådet
- Sør-Hålogaland
- Mellomkirkelig Råd
- Kirkerådet
- Kirkerådet
- Kirkerådet
- Kirkerådet
- Nord-Hålogaland
- Kirkerådet
- Møre
- Kirkerådet
- Kirkerådet
- Bjørgvin
- Bjørgvin
- Mellomkirkelig Råd
- Kirkerådet
- Kirkerådet
- Oslo
- Kirkerådet
- Kirkerådet
- Kirkerådet
- Mellomkirkelig Råd
- Bjørgvin
- Agder
- Kirkerådet
- Kirkerådet
- Stavanger
- Kirkerådet
- Tunsberg
- Kirkerådet
- Hamar
- Kirkerådet
- Kirkerådet

VI. KIRKEMØTET'S FASTE KOMITEER
Sammensatt av
Kirkemøtet 1986,
med senere justeringer

KOMITE A:

Leder: Kristen Øgaard

Per Inge Almås
Ole Chr. Backe
Jan-Martin Berentsen
Bjørn Bue
Hjørdis Dyve
Jan Gossner
Helge Kjøll (for Arne Hjelle)
Jens Kleppa
Per Lønning
Jostein Malum
Inger-Helene Muri
Gunnar Salomonsen
Nanna Treschow
Ruth Aanstad

KOMITE B:

Leder: Per Oskar Kjølaas

Björg Bergem
Kristen Kyrre Bremer
Harald Horgen
Albert Johannessen
Gunnar Kartveit
Gunnar Kristiansen
Ole Martin Norderhaug
Sigmund Ruud
Irene Sandvik
Tone Thorp
Liv Tungesvik
Odd Magnar Vognild
Erik Aaraas

KOMITE C:

Leder: Margit Rognerud

Mary Solheim Bjørkli
Gunnar Brudeli (for Per Arne Norum)
Svein Aage Christoffersen
Reinert Ege
Solveig Fiske
Berge Furre
Helga Gitmark
Fredrik Grønningsæter
Marit Hovstad
Ragnhild Kobro
Arvid H. Nergård

Målfrid Nordhaug
Ragnhild Veiteberg

KOMITE D:

Leder: Knut Morland

Ruth Fluge
Ole D. Hagesæther
Bjørn Hareide
Georg Hille
Oddvar Larsen
Finn Olav Myhre
Per Arne Nilsen
Anne Liv Reistad
Knut Risnes
Kristian Stendahl
Reidar Svoren
Andreas Aarflot

KOMITE E:

Leder: Ole D. Mjøs

Halvor Bergan
Olav Bønes
Nils Chr. Faarlund
Magne Hetland
Anne Hirsch
Gunnar Lislerud
Bjørn Egil Pedersen
Ivar Ramvi
Lillian Rasmussen
Synnøve Sjølie
Magne Sæbø
Øystein Thelle
Astrid Aas

KOMITE F:

Leder: Annbjørg Eiksund Hesselberg

Kaare M. Bakke
Arne Dahl (for Håkon E. Andersen)
Eldgrim Fossheim
Susanne K. Hætta (for Berit Heitmann)
Magnar Kartveit
Eli Mæland
Tjostolv Nordal
Arthur Sandved (for Anne-Brit Bjørk)
Anders Tho

Karin Våbenø (for Arve Lein)
Thor Wang

★

VII. ØVRIGE PROGRAMINNSLAG

I tillegg til de programinnslag som hørte med til åpningen av Kirkemøtet 1989, inneholdt møtet enkelte andre programposter:

I. MORGENBØNNER

Hver morgen under Kirkemøtet var det morgensamling i St. Jørgen kirke. Andaktsopplegget var utarbeidet i Mellomkirkelig Råd. Onsdag morgen var satt av til en kort skriftemålgudstjeneste.

Solveig Fiske var liturg under morgenbønnene. Tekstmeditasjonene ble ledet av Astrid Aas, Gunnar Kartveit, Anne Hirsch og Tjostolv Nordal. Per Inge Almås var organist under samlingene.

II. SOSIALT SAMVÆR

Nidaros bispedømmeråd inviterte til et enkelt sosialt samvær onsdag 7. november om kvelden i Grand Hotel Terminus.

III. AVSLUTNINGSGUDSTJENESTE

Kirkemøtet ble avsluttet med en kort prekengudstjeneste i Korskirken fredag 10. november kl. 16:00.

Biskop Ole Nordhaug forrettet under gudstjenesten og preket over teksten i Rom. 14.12-18.

Organist Kristen Øgaard medvirket under gudstjenesten.

IV. HILSENER

Hilsen fra Kongen

Fra det konstituerende møtet ble det oversendt et hilsningstelegram til Hans Majestet Kongen:

Kyrkjemøtet 1989 sender Dykkar Majestet si varmeste helsing og ynskjer Guds velsigning.

Kirkemøtet mottok dette telegram som svar fra Kongen:

Motta min hjertelige takk for vennlig hilsen. Jeg sender Kirkemøtet 1989 mine varmeste hilsener og beste ønsker for arbeidet.

Hilsen til
De evangeliske kirker i DDR

Kirkemøtet i Den norske kirke, samlet i Bergen til sitt årlige møte, sender sine varme hilsener til De evangeliske kirker i DDR med takknemlighet for det vitnesbyrd dere i vanskelige tider har fått avlegge som en Jesu Kristi kirke, og med bønner og forhåpninger for kirke og folk i en ny framtid.

Hilsen til
menighetsrådene

Kirkemøtet 1989 hilser menighetsrådene i Den norske kirke, og takker for den innsats og trofasthet dere har vist de siste 4 år.

Kirkemøtet sender sin varme hilsen til inspirasjon og oppmuntring for de nyvalgte menighetsrådene.

Guds rike velsignelse over den tjeneste dere nå skal gå inn i!

*

VIII. TALER, FOREDRAG OG
HILSENER

Finn Olav Myhre:
ÅPNINGSTALE

Statsråd,
gjester,
Kirkemøtedeltagere -

Vel møtt til det sjette kirkemøte i Den norske kirke i moderne tid, her i Bergen. Et spesielt velkommen til landets nye kirke- og undervisningsminister, statsråd Einar Steensnæs. Som sådan får han neppe med seg flere kirkemøter enn dette. Går det som hans egen regjering ønsker, er det kirke- og kulturministeren som er her neste år. Går det som opposisjonen ønsker, er det en annen regjering som sender sin fagstatsråd neste gang. Uavhengig av dette er det Kirkemøtets ønske å ha et best mulig samarbeid med de statlige kirkeorganer.

Dette er det siste kirkemøtet i 80-årene. Bare et tiår fram i tiden ligger et tusenårsskifte.

Å se et åtti-tall gli over i historien er egentlig ikke mye å snakke om i en kirke som Den norske. Et titalls ganger har de troende før oss opplevet det. Det er mye som skiller oss i 1989 fra de få trosfeller som kan ha levet her vestpå i 889. Mye skiller oss også fra dem som i 1289 søkte til Sunnivas skrin ute i Kristkirken. Og vi har heller ikke mye til felles med dem som i 1789 hadde Johan Nordahl Brun som sin sogneprest i Korskirken, der vi for øvrig skal ha vår avslutningsgudstjeneste på fredag.

Å se et tusenårsskifte nærme seg er langt mer av en begivenhet. I Kristi kirke har vi opplevet det bare én gang tidligere. Her i landet kunne vi vel knapt snakke om noen kirke dengang; i 989 hadde hverken Olav Trygvasson eller Olav den hellige trådt inn på historiens arena.

Det er mye som skiller oss fra dem som er gått foran. Men Allehelgensdagen åpner våre øyne, slik at vi skimter den lange kjeden som vi er små ledd i. Små og ulike. Likevel er det noe som binder oss sammen gjennom seklene. Håpet om Guds fremtid i Kristus. Lysene på kirkegårdene i går kveld minnet oss om det.

Dette lange utsynet over kirkens liv må vi ha med oss i alt vi gjør som troende, som kirkeledelse, som folk. Da ser vi vår oppgave i dag i riktig lys.

Vi representerer ikke oss selv her i Kirkemøtet. Vi representerer ikke bare dem som har valgt oss inn i bispe-

dømmeråd og kirkeråd. Vi representerer ikke bare Den norske kirkes 9.000 menighetsrådsmedlemmer og 6.000 ansatte.

Kirkemøtet representerer alle dem som er døpt i Den norske kirke, alle dem som bærer sine barn til dåpen og lar dem konfirmere. Vi representerer alle dem som søker til Guds hus når livet lyser - og når døden rammer. Vi representerer alle dem som trofast arbeider i menigheter og organisasjoner, i kirke og bedehus.

Et slikt selvbilde gir Kirkemøtet både trygghet og uro når vi i dag tar fatt på en ny økt. Trygghet fordi vi ikke står alene. Uro fordi så mange dømte sjelden står fram med sin tro, fordi så mange sjelden går på kirkevei. Uro fordi ikke alle ser oss som sine representanter.

Våre biskoper har i høst minnet oss om at mennesket er uhelbredelig religiøst, og at mye av den religiøse lengsel vi ser rundt oss i dag nettopp er utslag av vårt folks tusenårige kristne arv. Det er vårt ansvar å hjelpe mennesker til å se sin religiøsitet i et slikt lys.

Det betyr at vår fremste oppgave fram mot tusenårsskiftet, som i århundrene før, er å lede folk på kirkevei. Våre kirker er ikke åpne bare for noen få av oss dømte i Norge. Det er ikke meningen at de vanlige gudstjenestene "bare er for de aktivt troende, mens alle de andre kun er ventet til høytider, dåp, konfirmasjon, vigsel og begravelse", som biskopene uttrykker det.

En slik evangeliserende snuoperasjon, for å lede vårt folk på kirkevei, er ikke gjort i en håndvending, særlig ikke i et folk som heller ikke i tidligere tider har rent ned kirkens dørstokker i utide. Vi må huske biskopenes ord om at det "ikke er alle troende gitt, på ethvert punkt i livet, å stå fram med de formuleringer kirken har på det uutsigelige". For mange innebærer de sjeldne kirkebesøk en stilltiende tilslutning til det kirken står for.

Det er en utfordring å holde dette bildet av kirken fast når vi vender øynene innover mot det nødvendige arbeidet med kirkereformer som har preget det 80-tallet vi kjenner i kirkens historie, 1980-tallet. Hovedreformen utgjør vi selv; Kirkemøtet som siden 1984 er Den norske kirkes øverste valgte organ.

Jeg tror vi kan være bekjent av Kirkemøtet. Vi vet at møtet ennå ikke har fått delegert alt det ansvar det er tiltenkt. Og vi kan sikkert gjøre jobben bedre.

Men ett er forlengst klart: Kirkemøtet er på god vei til å samle en kirke som lenge har vært mer preget av individualisme enn av fellesskap, mer preget av gjen-sidig usikkerhet enn av tillit. Vi har allerede bygget broer. Mellom bisper og legfolk, mellom emissærer og prester, mellom legfolk av ulik plassering, mellom teo-loger av ulik skole.

Den foreløpig siste kirkereformen kom i år, den som in-nebærer at rent kirkelige organer igjen har fått hånd om presteansettelsene. For en del kan det sikkert være uvant at det ikke lenger er Kirkedepartementet, men elleve bispedømmeråd, som håndterer så viktige saker.

Foreløpig tyder alt på at bispedømmerådene og deres staber er seg sitt nye ansvar bevisst. Og hvorfor skulle vi ikke makte det som de fleste andre kirker makter - og som vår egen kirke maktet helt til for tre hundre år siden?

En ny runde kirkereformer, denne gang på det lokale plan, er varslet i og med utredningen "Den lokale kirkes ordning", som kom i sommer. Utredningen setter fingeren på situasjonen for det lokale kirkestyre. Det heter blant annet at det er stadig mer problematisk å se kommunale organer som representative for den lokale kir-ke. Årsaken er økt bevissthet om Den norske kirke som trossamfunn, kombinert med den alminnelige verdsliggjø-ring i samfunnet.

Blant de mange spørsmålene vi må drøfte i forbindelse med denne utredningen er hvordan menighetene ledes. Hvordan dyktiggjør vi våre ansatte og rådsvalgte til å lede kirkens arbeid i bygd og by? Hvordan planlegger vi menighetsarbeidet slik at ikke tilfældighetene råder?

For noen uker siden valgte vi menighetsrådene for perio-den 1990-94. Jeg tror ett godt råd fra oss til dem er at de setter av tid til å drøfte det vi i Kirkemøtet har brukt mye tid på; forholdet mellom prest og menig-hetsråd.

Hvem er det som leder hva i en luthersk menighet? Vi er enige om at alt ikke kan settes på formel. Noen konklusjoner har vi likevel å gi de nye menighetsrådene. For det første at hovedansvaret for den åndelige ledelse i menigheten ligger hos prest og kateket. For det andre at den strategiske ledelse ligger hos menighetsrådet. For det tredje at den daglige og administrative ledelse av arbeidet ligger hos den eller dem i menighetsstaben som er utpekt til å ha dette.

Både overføring av ansettelsesmyndighet og utbygging av menighetsstabene har økt betydningen av at kirken er en

god personalforvalter. Et viktig skritt i den retningen er at Kirkens Arbeidsgiverorganisasjon nå er i ferd med å bli opprettet. Når vi oppfordrer mennesker til å se det som et kall å ha sin tjeneste i kirken, må vi samtidig sørge for å gi våre ansatte så gode arbeidsvilkår som mulig. Ellers kan arbeidsforholdene komme til å tale mot kallet.

Med vekslende styrke har Den norske kirkes ledelse nå vært opptatt av reformer i et helt århundre. Vi som i dag utgjør kirkeledelsen opplever det slik at dette har toppet seg i 1970- og -80-årene. Nå og da tenker vi vel også at det blir vel mye reformer og fint lite visjoner om å lede mennesker på kirkevei. Har vi forsømt vår egentlige oppgave i disse årene?

Det er ikke mer enn en uke siden Bededag igjen stilte oss overfor spørsmålet om vi egentlig lever slik Kristus lærte oss; som troende, som menigheter, som kirke, som folk. Denne uroen skal vi aldri ønske oss bort fra.

Jeg tror vi vil kunne se tilbake på denne perioden som en meget nødvendig fase, samtidig som vi vet at reformene ikke er svaret. Dypest sett endrer det ikke kirkens liv om den får økt selvstyre, bedre administrasjon, klarere strukturer eller flere prosjekter. Når alt kommer til alt er det ett det kommer an på. Holder vi som Kristi kirke i vår tid håpet om Guds evige fremtid levende? Lar vi menneskene se Gud i Kristi bilde? Trer vi til side slik at mennesker ser veien inn til Guds alter åpen for alle som tror, samme hvor svak deres tro kan synes?

Dette er siste gangen vi som er her samles som Den norske kirkes kirkemøte. Innen neste år vil det være valgt nye bispedømmeråd, og dermed nytt kirkemøte. På terskelen til 90-årene skal vi denne uken blant annet se på kirkens rolle i kampen mot alt som truer livet, og på gudstjenestens og helligdagsfredens plass i en støyende tid.

Vi må med andre ord se fremover og bakover på samme tid. Nettopp denne sammenhengen kjennetegner Kristi kirke. I kirken trekkes linjene mellom Gud og mennesker, mellom mennesker før, nå og i fremtiden, mellom mennesker verden over, mellom mennesker her og nå. Slik er kirken et Guds tegn i verden, for alle som søker.

Om Gud vil, skal Den norske kirke i 1990-årene og fram mot tusenårsskiftet, fortsette å være hans tegn for alle som søker. Med gudstjeneste og bønn som pulsslag. Med et spektrum av aktive organisasjoner, med kirkedager og stevner. I møte med alle grupper i folket. I tje-

nesten for de svake her hos oss. I misjon og tjeneste for lidende mennesker verden over. I aktivt arbeid for enhet i Guds kirke på jord. Alltid med ett hovedsikte; å lede mennesker på kirkevei.

Siden vi var samlet her sist, har Den katolske kirkes leder for første gang vært på besøk i Norge og Norden. Jeg vil tro at tre inntrykk sitter igjen etter pave Johannes Pauls besøk, enten vi selv var til stede i Nidarosdomen, på Akershus festning eller på torvet i Tromsø, eller vi fulgte besøket gjennom massemediene.

Vi var med på en feiring av at kjærligheten mellom kristne søsken slår bro over uenighet som vi i dag ikke ser løsningen på. Vi ble minnet om at det å tro på Gud er en naturlig del av det å være menneske. Og vi så de lange linjene i Norges kristne arv.

Hverken i 1789 eller 1889 ville et slikt besøk overhodet vært mulig, neppe heller i 1969 eller 1979. I løpet av noen få tiår har det økumeniske arbeidet svingt seg opp fra så godt som ingenting, til det vi opplever i dag. Vi kan neppe regne med samme farten videre; til det er forskjellene mellom kirkene for store. Men sammen skal vi glede oss over at kirken i dag er et mer samlet tegn enn den har vært på svært lenge.

Rosen er et gammelt bilde på Kristus. Med bønn om Guds velsignelse over Kirkemøtet 1989, gir jeg salmedikteren Svein Ellingsen siste ordet:

Det finnes en dyrebar rose
som aldri skal visne hen,
den trosser all frost på jorden
og blomstrer og blomstrer igjen.

Den blomstret ved foten av Sinai
for Moses, med flammende ild;
den brennende busk var Guds løfte
om frelse da alt stod på spill.

Den blomstret i Betlehems vinter,
den blomstret i Nasarets vår,
den blomstret som flammer i torner
i Golgatas blødende sår.

Den blomstrer fremdeles i verden
og dufter av sommer, til trøst
for alle som bøyes av smerte
i jordlivets nakne høst.

Å, brennende rose som blomstrer
i kulde og smerte og savn!

Å, hellige tegn på jorden!
Guds kjærlighet er dens navn.

(Det finnes en dyrebar rose - Verbum 1989)

*

Kirkestatsråd Einar Steensnæs:
KIRKEDEPARTEMENTET'S HILSEN

Først vil jeg takke for invitasjonen til årets Kirke- møte. Etter regjeringsskiftet har det vært en del usikkerhet om hvem som egentlig er kirkeminister og om hvilket departement som har ansvaret for kirkesakene. Vi mottar ikke så få brev som er stilet til "Kirke- og kulturdepartementet". La meg derfor fastslå at kirkeministerens navn er Einar Steensnæs. Jeg er fra Haugesund, av yrke er jeg lektor og inntil ganske nylig var jeg ordfører i min hjemby. Det departement jeg bestyrer, heter Kirke- og undervisningsdepartementet. Dette vil imidlertid ikke vare så mange ukene. Som dere er kjent med, har Regjeringen lagt opp til at ansvaret for utdannelse og forskning skal samles i ett departement, og at kirken skal høre inn under samme departementet som kultursakene. Min tid som kirkeminister vil derfor bli av kort varighet. Ikke desto mindre er det en stor glede for meg å ha fått anledning til å være til stede her i dag og kunne bringe en hilsen til årets Kirkemøte, som er det sjette i rekken.

Ifølge Kirkeordningsloven skal Kirkemøtet "ha sin oppmerksomhet henvendt på saker av felles kirkelig karakter og interesse og ellers på alt som kan gjøres for å vekke og nære det kristelige liv i menighetene, og det skal fremme samarbeidet innen Den norske kirke". Med sin sammensetning og sitt mandat fremtrer Kirkemøtet som et sentralt og representativt organ for Den norske kirke. Dette stiller møtets delegater overfor store utfordringer, og dere er pålagt et stort ansvar for kirkens liv og virke i samfunnet. Jeg har med interesse lest den omfattende saksliste som dere skal arbeide dere gjennom i uken som kommer. Sakslisten avspeiler etter mitt syn på en god måte det mandat møtet har, og det er mitt håp og min tro at de vedtak som blir gjort, enten direkte eller indirekte, vil være av betydning for arbeidet i menighetene utover hele vårt land.

Den nye Regjeringen har i tiltredelseserklæringen sagt at vi vil føre en politikk som er fast forankret i de kristne grunnverdier, våre nasjonale og kulturelle tradisjoner, våre demokratiske institusjoner og respekten for liv og menneskeverd. Vi legger vekt på å verne om familien og ekteskapet, bedre skolens innhold, forsvare kulturarven og øke det personlige ansvar.

Kirkemøtet skal være representativt for hele vår kirke. Dette innebærer at møtet hverken kan eller bør opptre som med- eller motspiller til bestemte politiske parti eller regjeringer. Jeg er imidlertid overbevist om at

det er et godt samsvar mellom de verdier som Regjeringen har forankret sin politikk i og de verdier som Kirkemøtet er satt til å forvalte og fremme. Derfor ser jeg på Kirkemøtet som et viktig organ også i arbeidet med å skape et tryggere og bedre samfunn.

Jeg har også registrert at kirken har fått klare advarsler mot å bruke tid og krefter på saker som har klare politiske elementer i seg. Det blir sagt at kirkens oppgave er å forkynne ordet og forvalte sakramentene. Jeg vil si det slik: Det ene må gjøres og det andre må ikke utelates. Kirken må også i vår tid fremstå både som ordets og gjerningenes kirke dersom den skal beholde sitt troverdighetsstempel. Det må dessuten være helt i tråd med forvaltertanken i Den hellige skrift at kirken gjennomtenker og drøfter seg fram til en basis for forvaltningen av Guds skaperverk. Jeg vil derfor med forventning studere dokumentene og vedtakene som kommer fra dette møtet.

I løpet av de årene som er gått siden min forgjenger, Kjell Magne Bondevik, for fem år siden deltok ved åpningen av det første Kirkemøtet, er det gjennomført store og viktige reformer i Den norske kirke. Denne regjering vil fortsette reformprosessen.

Det som nå ligger foran oss, og som denne regjering vil ta fatt i, er arbeidet med å styrke kirken på lokalt plan. Spørsmål i tilknytning til dette er utredet av et offentlig utvalg som nylig gav sin utredning, NOU 1989:7 - Den lokale kirkes ordning. Utredningen vil nå bli sendt til høring til bl.a. samtlige kommunestyrer og menighetsråd. Det er en omfattende og grundig utredning som foreligger, og utvalget fortjener ros og departementets takk. Takken rettes herved til utvalget ved dets formann, biskop Georg Hille.

Kirkens liv og virke utfolder seg først og fremst i den enkelte menighet. Sett på denne bakgrunn er den fasen i reformprosessen som vi nå går inn i, den mest betydningsfulle. Jeg ser det som meget viktig at vi kommer fram til nye rettslige, administrative og økonomiske ordninger som best mulig sikrer den lokale menighet frie og gode arbeidsmuligheter.

I den korte tiden Regjeringen har vært i funksjon, er det arbeidet med statsbudsjettet for neste år som har vært den viktigste saken. I tilleggssproposisjonen som ble lagt fram på fredag, er det som kjent, foreslått nedskjæringer på flere områder. Dette har vært nødvendig for å skape bedre balanse i budsjettet og derved legge grunnlaget for en bedre økonomisk utvikling. Enkelte sektorer er imidlertid blitt skjermet, og jeg er glad for at kirken hører med til disse. Her har vi også

funnet rom for en viss økning i bevilgningen i forhold til det den forrige regjeringen foreslo. Dette innebærer bl.a. at det neste år vil bli 5 nye preste- og kateketstillinger og 5 nye soknediakonstillinger. Jeg er oppmerksom på at dette er lite i forhold til behovet for nye kirkelige stillinger, men det er i det minste en erkjennelse av behovet og uttrykk for vilje til å gjøre noe for å bedre arbeidsvilkårene i kirken. De nye stillingene som kirken har fått, vil bli fordelt og lokalisert etter tilrådning fra Kirkerådet.

Med dette vil jeg ønske lykke til med Kirkemøtet 1989 og ønske Guds rike velsignelse over det arbeide dere her vil gjøre til beste for vår kirke og vårt folk.

*

Ivar Asheim:
VERN OM SKAPERVERKET

1. TRENGER SKAPERVERKET VERN?

Ligger ikke skaperverket i Guds hender? "Du grunnla jorden på dens søyler, aldri i evighet skal den rokes" synger det gammeltestamentlige gudsfolk i sitt malende billedspråk (Salme 104,5). Det ante at skaperverket var fremgått av et kaos og rommet fryktinngytende krefter, symbolisert ved det brusende og larmende urhav. Men Skaperen hadde satt grenser for havet "da det brøt skummende fram fra dypet" (Job 38,8); han hadde grunnlagt jorden, slik at "den står fast". Og Guds "trofasthet varer fra slekt til slekt". Etter "Guds ordning" står derfor verden fremdeles, "for alle ting må tjene deg" (Salme 119, 90).

Men spenningsfritt er det bibelske virkelighetsbildet ikke. Det vet at kaoskreftene er der, at skaperverket er sårbart og rommer en innebygget risiko som topper seg i menneskets svimlende frihet til å velge sin egen vei. Midt i den jublende skapelsestro merker vi derfor en underliggende frykt for at det kan gå galt, en likefrem apokalyptisk angst for hva mennesket kan komme til å stille i stand i uforstand og overmot, en følelse av at "hele jordens grunnvoll vakler" der hvor maktmennesket turer frem (Salme 82,5). "Når grunnvollen rives bort, hva kan da den rettferdige gjøre?" (Salme 11,3).

Gud satte mennesket i Eden "til å dyrke og passe hagen" (1 Mos 2,13), men mennesket er blitt en fare for den hagen det skulle dyrke¹. Skaperverket trenger vern!

2. ER DET KIRKENS OPPGAVE
Å TALE OM NATURVERN?

Kirken er utsendt med det glade budskap om syndenes forlatelse for Jesu Kristi skyld: Skulle den ikke da med troens ensidighet konsentrere seg om dette evangeliet, som verden trenger så sårt til livsmot og håp, og som ingen annen kan bringe den? Sporer vi

¹ Mennesket trekker, ifølge GT og NT, naturen med i sitt eget forderv. Se 1 Mos 3,17f; Jes 24,3f; Rom 8,20.

ikke av fra vårt oppdrag når vi setter naturvern på dagsorden - en verdslig sak som det ikke mangler folk til å ta seg av?

Spørsmålene er ikke retoriske. De har et vesentlig poeng: Den kristne trosbekjennelses midtpunkt er den annen artikkel, bekjennelsen til Guds Sønn som ble menneske, for ved sin lidelse, død og oppstandelse å føre menneskeslekten tilbake til Gud. Hva gavner det oss om vi berger naturen, men taper vår sjel?

Men den kristne tro er én i alle tre troens artikler og omfatter også en første artikkel: troen på "den allmechtige Fader, skaperen av himmel og jord, av alt synlig og usynlig" (Den nikenske trosbekjennelse). Vårt gudsforhold kommer derfor også til uttrykk i vårt forhold til det Gud har skapt og gitt oss ansvar for.

Naturvern vil nødvendigvis måtte bli et integrert moment i en kristen livsholdning. Rett forstått vil det her nettopp ikke dreie seg om å "dyrke det skapte fremfor Skaperen" (Rom 1,25), men om nøyaktig det motsatte: en ny understrekning av det glemte 1.bud slik det i katekismen gjentas som innledning og fortegn til alle de øvrige budene og dermed til hele etikken: "Vi skal over alle ting frykte og elske Gud og sette vår lit til ham alene". For økokrisens dypeste årsak er avgudsdyrkelse, menneskets umettelige og ukontrollerbare begjær etter mer og mer av denne verdens ting, etter det som Det nye testamente kaller "Mammon".

Økokrisen er, i nytestamentlig perspektiv, ikke noe annet enn at vi nå får føle på kroppen sannheten av det gamle ord at det ikke lar seg gjøre å "tjene to herrer", vi "kan ikke tjene både Gud og Mammon". Hvor penger blir overordnet målestokk, der kommer vi i utakt med skaperviljen, der visner skaperverket. Det visner, fordi vårt øye blir sykt, slik at vi ikke ser vårt eget beste. "Det er øyet som gir legemet lys," sier Jesus. "Er ditt øye friskt, blir hele ditt legeme lyst. Men er ditt øye sykt, blir hele legemet mørkt. Om nå lyset i deg er mørke, hvor dypt blir da ikke mørket!" (Matt 6,22-24).

3. VI MÅ LEGGE OM VÅRE ADFERDS- OG TENKEMØNSTRE

Det kirken skal forkynne i økokrisens tidsalder, er ikke et nytt budskap, men det budskap den til alle tider har gått ut med: Tenk på din skaper "før de onde dagene kommer!" (Fork 12,1). Vend om til Gud!

Utfordringen er i dag å finne veien tilbake til en tjenende holdning overfor den skapervilje som bærer livet. Og dit kommer vi ikke ved kostnadsfrie småjusteringer. Det er intet mindre enn en radikal omlegging av produksjons- og forbruksmønstre som må til, en kollektiv omvendelse av folket og nasjonene. Vi må lære å tenke og å oppføre oss på en helt ny måte. Tilvante adferds- og tenkemønstre er ikke lenger saksvarende.

I årtusener har det vært kampen mot naturen som har bestemt menneskets tenke- og handlemåte. Naturen var den sterke, mennesket den svake. Bare med den ytterste anstrengelse kunne mennesket fravriste naturen et magert livsrom. Kulturen var en oase i naturens villmark, alltid truet av villmarkens torner og tistler. I dag det ikke lenger slik. Rolene er byttet om. Mennesket er blitt den sterke og naturen den svake. Hvor mennesket stønnet i blodslit på steinet mark, stønner i dag jorden og varslers oss at nå greier den snart ikke å fornye seg lenger. Havene tømmes for liv. Atmosfærens beskyttende livsvern gir etter. Menneskelige handlinger er blitt noe kvalitativt annet: ikke en beskamp mot naturens overmakt for å vinne livsrom, men en lekende overmakt som legger seg kvelende over livsrommet i naturen. Men vårt øye er sykt. Vi ser ikke hva vi gjør.

Vi har vært vant til å tenke at "tiden leger alle sår". Tingene ordner seg nok under marsjen; viten-skaperen korrigerer seg selv; for hvert problem teknikken skaper, fins det også en teknisk løsning. Tiden er på vår side! - Men denne tidsoppfatningen er dessverre mindre enn noe annet "i pakt med tiden". Tiden går jo ikke jevnt og sakte lenger, den galopperer! År 1800 1 milliard mennesker på jorden; 1930 2 milliarder; 1960 3 milliarder; 1975 4 milliarder; 1986-87 5 milliarder... Tidsrommene presses sammen. Intervallene blir stadig mindre. Kurvene stiger rett til værs - dessverre også på statistikkene for slitasje på naturgrunnlaget. De frister som naturforskerne gir oss, blir stadig kortere. Nei, tiden leger såvisst ikke alle sår, tvert om er den, som filosofen Hans Jonas uttrykker seg, blitt "a time bomb, whose ticking so far cannot be checked"².

Vi har vært vant til å tenke at risiko er noe man må leve med. Uten risiko intet fremskritt! Kom man i

² The Imperative of Responsibility, Chicago & London 1984, s.202

skade for å sage av en gren man selv satt på, så fantes det alltid en ny gren å klatre opp i. Derfor: "Går det, så går det!" - I dag er også denne hverdagsfilosofien blitt en utillatelig forenkling. For nå er det ikke lenger bare tale om en gren. Nå er det selve treet det dreier seg om: de bærende, globale livsvilkår, undergravd av en sakstvang som er innebygget i vår samlede teknisk-vitenskapelige sivilisasjon og livsform. - I en slik kontekst, radikalt forskjellig fra alt tidligere slekter har stått overfor, blir risiko et kvalitativt annet begrep, noe man nettopp ikke kan ta - man spiller ikke poker med vår klodes fremtid! Når innsatsen er så høy og gevinsten av et mulig fremskritt sammenligningsvis så ubetydelig, får dårlige prognoser en helt annen vekt, og vil, som Hans Jonas med rette påpeker³, måtte gis forrang foran gode⁴. Og det vil være tankeløst å forlange udiskutable bevis for at prognosene er riktige - "bevis" vil bety at det allerede er blitt for sent.

Vi er vant til å tenke at økonomien er nøkkelen til alt. Andre verdier kan oversettes til penger, kvantifiseres og innkalkuleres i budsjetter. Fremgang kan måles som vekst av nasjonalprodukt og inntekt per capita. Fungerer økonomien, så fungerer også resten! - Men heller ikke denne visdommen er i stand til å rettferdiggjøre seg lenger⁵. Økonomene myser med øynene og spør hva som skjer: De økonomiske tiltak stemmer, men ingenting annet! Økonomien er blitt en livsfortærende Molok som truer med å legge jorden øde. - Men hvor vanskelig er det ikke å legge om til en annen tenkemåte! Drømmen om kontinuerlig

³ anf.skr. s.31

⁴ Dette samsvarer med hva risikoforskning sier om akseptabelt risikonivå når utsiktene har karakter av katastrofe, og med det som moderne beslutningsteori sier om den kvalitative forskjellen på beslutninger under sikkerhet, usikkerhet og uvitenhet. Se til dette f.eks. G. Möller, Risker och människolivets värde. En etisk analys, Uppsala 1986, og B. Natvig, Risikoproblematikk, beslutningsgrunnlag, kvantifisering av verdier, i: Teknologi og verdikonflikter. Stensilert rapport fra Teknologi og menneskelige verdier, Konferanse 21.mars 1988 Ingeniørenes Hus Oslo, utg. av Norske Sivilingeniørers Forening.

⁵ Jf. P.A. Nordby: "Begrepet "økonomisk vekst" - slik veksten beregnes og oppfattes - har overlevd seg selv" (Bedriftsøkonomen nr.9, 1984)

økonomisk vekst er blitt velferdssamfunnets "offentlige religion", det nye "opium for folket", som hindrer oss i å våkne og se den beske sannhet. Som vel er den som skjuler seg på bortgjemte, sjelden siterte steder i Brundtlandrapporten: For den rike del av verden med dens kolossale overforbruk, fins det ingen vei forbi en radikal omstilling av produksjonsmønstret og en drastisk nedskjæring av gjennomsnittsforbruket. Den tankeløst ensidige talen om "ny økonomisk vekst"⁶ risikerer å gjøre en kortsiktig del sannhet til en langsiktig, katastrofal løgn.

Gir ikke alt dette ny aktualitet til gammeldagse bibelske rettferdighetstanker og nøysomhetsidealer? Jesu ord om mammonsdyrkelsens forbannelse og om den ubekymrede livsform i pakt med liljene på marken og fuglene under himmelen (Matt 6) har fått en uventet aktualitet etter at vi har måttet innse at det kan bli så som så både med fugler og liljer heretter om vi fortsetter å måle alt i penger.

4. EN GRENSE FOR HVA KIRKEN KAN SI OG GJØRE?

Men er det ikke likevel en grense for hvor opptatt kirken kan være av slike spørsmål, en grense for hva den kan uttale seg om og aksjonere for? Blir det ikke fort politikk av det, og bør ikke kirken holde seg utenfor den politiske strid?

Sikkert finnes det en slik grense, og kanskje vil Kirkemøtet før eller siden for sitt eget vedkommende måtte foreta en prinsipiell gjennomtenkning av hvor denne grensen går⁷. Kirkemøtet bør ikke utvikle seg til et skyggeparlament som utarbeider alternative lovutkast og med autoritative uttalelser og mobilisering av demonstrasjoner opptrer som en maktfaktor i det politiske landskap. Den bør minne seg selv om at bare en eneste gang svinget Jesus svøpen, og det var da han rensket templet for mammonsdyrkere så det kunne være et bønnens hus. Deretter fortsatte han med den daglige gjerning som det er kirkens kall å videreføre i hans navn: forkynnensens, undervisningsens, kjærlighetens og selvoppofrelsens tjeneste.

⁶ Dessverre også i Brundtlandrapporten

⁷ Prinsipielle synsmåter på rekkevidden og grensen for Kirkemøtets og andre kirkelige organers sosialetiske ansvar finnes i utredningen "Den norske kirke og læren", NOU 1985: 21, s.139-43

Som kristne må vi være klar over at det går en grunnleggende skillelinje mellom hva vi kan gjøre i Kristi navn, dvs. som kirke, og hva vi bare kan gjøre i vårt eget navn, som samfunnsborgere. Den eneste form for makt som står oss til disposisjon som kirke, er kjærlighetens og sannhetens makt. Dersom kirken ikke når frem, bør den derfor spørre seg selv om det kanskje er sannhetstroskap og kjærlighet det har skortet på, for dette er det eneste som kan gi kirkens opptreden tyngde. Politisk sett er kirkens vei ikke maktens vei, men maktløshetens. Dens kall er ikke å overmanne, men å overbevise⁸.

Men politikk er gjennomvevet av etikk, og kirken ville svikte sitt oppdrag om den ikke i sin lovforkynnelse rettet Guds ords lys kritisk også mot de politiske fenomener, både målene og midlene. Å skjære ut en innerste sirkel i det politiske liv som skulle være unndratt for etisk belysning, lar seg ikke gjøre, ettersom det neppe fins noe politisk spørsmål som ikke også kan ha en etisk side og det hører med til Guds lov at den dømmer alt som mennesker tenker og gjør. Og kirken må tale konkret og praktisk, gi ideer om hva som kan gjøres, sette folk på sporet, utløse handlingsvilje. For: generelle formaninger uten konkret innhold virker deprime-rende og handlingslammende.

Ikke desto mindre er å forkynne etikk og å bedrive politikk to vesensforskjellige ting.

Våre bekjennelsesskrifter (Den augsburgske konfesjon art. 28) fastslår at det ikke er kirkens oppgave å "foreskrive øvrigheten lover" - Kristi rike er ikke "av denne verden" (Joh 18,36), han avviste å skifte rett som dommer i verdslige saker (Luk 12,14). Kirken har ikke noe med å autorisere juridiske og politiske løsninger. Handlingsprogrammer og lover er nemlig aldri bare etikk, men også et spørsmål om hva som er teknisk tjenlig, gjennomførbart og funksjonelt, dvs. like mye eller mer et spørsmål om pragmatikk. Pragmatikk kaller på ervervet innsikt og kreativ fantasi. Dette kan det lett blokkeres for dersom kirken lar sin sosialetiske lovforkynnelse slå om i juridiserende kasuistikk eller diktat av handlingsstrategier.

⁸ Utførligere om dette i min artikkel "Det politiske i politikken". Aktuell kommentar til et tema fra kirkekampen, i: Det levende ordet. Festskrift til Åge Holter, Oslo 1989, s. 119-138

Praktiske ideer kan kirken saktens komme med. Men når den tar opp konkrete politiske spørsmål, bør den alltid uttale seg på en måte som lar det gjenstå et åpent rom for pragmatikk. Politiske avveininger ligger utenfor kirkens oppdrag. Ett forbehold har likevel denne regelen: Hvor avveiningene gir seg til å avveie ting som av etiske grunner ikke kan veies mot hverandre, som når sosial velferd veies mot menneskeliv på livets bekostning. Da er nemlig spørsmålene ikke lenger pragmatiske, men prinsipielt etiske, og her har den kristne etikk et annet svar enn den utilitaristiske nyttetenkning som har styrt politikken og med sine velferdskalkyler nivellert respekten for det individuelle menneskelivs ukrenkelighet⁹.

Det er altså grenser for hva kirken kan si og gjøre til vern om skaperverket, men om kirken i frykt for å overskride grensen unnlot å si og gjøre noe i det hele tatt, ville den bli utro mot sitt kall. Potetprestenes feil var ikke at de på prekestolen nevnte poteten (dette velsignede bidrag til avskaffelse av hungersnøden i Norge!), men at de gjorde kristentroen flat som en potetkake fordi de ikke fikk troens dybdedimensjon med i sin etikk. Konkret må kirken være i handling og i tale. Men på en slik måte at det blir klart at det er troen som handler og taler. Vi må etterpå kunne si med Skriftens ord: "Jeg trodde, derfor talte jeg" (2 Kor 4,13).

5. TO GRUNNTONER: LOVSANG OG KLAGE

Bibelens tale om skaperverket har to grunntoner: lovsang og klage. En tredje tone advares det imot: bekymringens. "Vær ikke bekymret!" sier Jesus (Matt 6,25). Synes dere at dere ser tegn på at de siste tider er nær og naturkreftene holder på å komme ut av sporet, så "rett dere opp og løft hodet, for da er deres forløsning nær" (Luk 22,25-28). Under hvilke som helst forhold: Kirkens kall er å tale i tro, og det vil si å forkynne tillit og håp, ikke å spre bekymring.

⁹ Samfunnstenkningen har vært heller ensidig konsekvensetisk eller teleologisk. Som påpekt av en rekke etikere, er det en grunnleggende svakhet ved den teleologiske eller konsekvensetiske tenkemodell at den ikke kommer til rette med det individuelle menneskelivs integritet og ukrenkelighet. Hvor slike spørsmål berøres, vil den derfor måtte vike prioritet for en deontologisk / pliktetisk tilnærningsmåte.

Men å tale i tro betyr ikke å sette lokk på bekymringen og presse den ned i underbevisstheden, for klagen er tillatt. Det bekymrete snakk får noe småsutrete over seg og løfter seg ikke fra jorden. Klagen, derimot, stiger som det pinte hjertes og den plagede tankes rop til himmelen, til Gud. Klagen er svaret på Guds ords oppmuntring om å kvitte seg med bekymringene: "Kast alle bekymringer på ham, for han har omsorg for dere!" (1 Pet 5,7). Bekymringene er grunnløse, men klage er det grunn til, for skaperverket er uforløst, lagt under forgjengelighet, "stønner og lider som i fødselsveer" og "venter med lengsel på at Guds barn skal åpenbares i herlighet" (Rom 8,19-22). Klagesalmen har fra gammeltestamentlig tid vært et integrert ledd i Guds folks bønneliv. Men alltid med en bærende undertone av håp, som får et overordnet perspektiv ved blikket fremover mot en ny dag, da Gudsrikets komme skal føre skaperverket til fullendelse: en nyskapt himmel og en nyskapt jord (Åpb 21; Jes 65,17)¹⁰.

Fordi troen vet at skaperverket slik skal "bli frigjort" og "få del i den frihet som Guds barn skal eie i herligheten" (Rom 8,21), kan den, tvers gjennom alle bekymringer, fryde seg over det Gud har skapt. Håpets og fullendelsens fryd minner troen om at verden også er skapt i glede, dens hjørnestein nedlagt "mens alle morgenstjerner jublet og alle Guds sønner ropte med fryd" (Job 38,6f). "Himmelen forkynner Guds herlighet, hvelvingen forteller om hans henders verk" (Salme 19,2), og den troende menighets lovsang gir gjenlyd: "Måtte Herrens ære vare evig, og Herren glede seg over sitt verk!" "Måtte Herren ta vel imot mitt kvad, så jeg kan glede meg i ham" (Salme 104,31 og 34). Glede over skaperverket er delaktighet i Guds skaperglede.

Men delaktighet i Guds skaperglede kan ikke bo sammen med likegyldig overfor vanskjøtting av Guds verk. Og hva har så kirken å si om dette?

¹⁰ Ordet "skape" kan i bibelsk språkbruk bety "fornye på underfull vis", innebærer altså ikke nødvendigvis radikal diskontinuitet i forhold til det som var før. Dette er det verdt å ha i tanke ved lesningen av steder som taler om at himmel og jord skal "forgå" (Mark 13,31; 2 Pet 3,10) og andre steder som taler om at "verden skal fødes på ny" el.lign. (Matt 19,28). Kontinuitet og diskontinuitet behøver, i et skapelsesteologisk perspektiv, ikke å være motsetninger. Se til dette G.Friedrich, *Ökologie und Bibel*. Stuttgart 1982.

6. SKAPERVERKET ER GUDS EIENDOM

Dette er det første vi må si. "Jorden og det som fyller den, ... alt hører Herren til" (Salme 24). Mennesket eier ikke skaperverket, det bare forvalter det. Derfor: Respekt for Guds verk, for skaperverkets integritet! Å "legge jorden under seg" (1 Mos 1, 28) som forvalter, er ikke å behandle den etter eget godtykke. "Forvalte" er "å ta vare på for eieren".

Menneskets fristelse har fra skapelsens dag vært å oppfatte seg selv som skaper, ville "bli som Gud" (1 Mos 2,5), bygge "tårn som når opp til himmelen" (1 Mos 11,4). I dag aner vi at en verden skapt i menneskets bilde, vil bli en kald og enstonig verden, ribbet for det myldrende mangfold av liv, former og farger som Skaperen har bygget opp. Vi omtaler gjerne vår vitenskap og teknologi som verdiskapende, men oppdager etterhvert med forferdelse hvordan dens samlede effekt blir verdiforringelse og verditap. Våre menneskesentrerte verdimålestokker er åpenbart en for trang form å støpe verden i. Urskogenes enorme potensiale av livsformer, som gradvis spises opp av en ensrettende og livstrett sivilisasjon, burde vekke oss til å omgås varsomt med Guds verk, i mistro til vår egen skaperevne og i ydmyk ærbødighet for Guds.

At firmaer får patent på liv, har et innebygget premiss som er likefrem bedragerisk løgnaktig. For liv er ikke noe menneskelig produkt fordi om det blir til i et laboratorium. Liv fortsetter av seg selv, inngår i samspill med annet liv, forandrer seg i sprang som røper en forunderlig frihet. Skaperverket har en drivkraft i seg selv, og synes å ha en fin, innebygget balanse - bak det aner vi en tanke med oversikt og kontroll. Men vi selv har neppe kontroll og oversikt. Vi vet neppe hva vi gjør når vi setter genmodifiserte eller transgenetiske organismer ut i naturen. Det vi vet, er at virkningene vil multiplisere seg i uendelige kjeder. Er ikke dette da et typisk eksempel på en sakstype hvor den dårlige prognose må ha forrang fremfor den gode? Skal vi tillate at pengesterke konserner av profitt- og konkurranseinteresser i et overproduksjonssystem igangsetter kjedeprosesser med bestemmende virkninger for hvordan skaperverket heretter skal se ut?

Vi må innse at livets verdi ikke lar seg innfange i de i og for seg gode, men begrensede verdibegreper som styrer vår planlegging. Brukt som uttømmende, overordnede målestokker kan begreper som 'velferd',

'livskvalitet', 'livsutfoldelse'¹¹ bli likefrem livsfiendske - som når levestandardsskravene i det normaliserte velferdsbegrepet blir så tyngende for en kvinne at hun ikke orker å bære frem sitt foster. Men det femte bud kan ikke bety noe annet enn at menneskeliv ikke skal tas. Noe unntak for former for menneskeliv under en viss kvalitet (potensielt, gryende, utviklet, udifferensiert menneskeliv, eller hva man nå vil kalle det), gir budet ikke rom for. Det er menneskelivet som sådant som bærer Guds bilde, helt fra det blir til i unnfangelsens øyeblikk, uavhengig av kvaliteter og utviklingsnivå, i kraft av den relasjon det som liv unnfanget av mennesker skapt i Guds bilde har til Skaperen.

Og menneskelivets verdi i skaperverket er unik. Mennesket er nok innflettet i det øvrige skaperverk, tatt av jorden og tildelt sin plass. Det står i vekselvirkning med alt annet skapt (jf. 1 Mos 1 og 2, og Salme 104). Men om det av den grunn vil være saksvarende å si at Bibelens menneskesyn er "økologisk"¹², er tvilsomt. For menneskets plass i skaperverket er nettopp ikke en økologisk nisje i likhet med bjørkas eller beverens. Dyret har sitt begrensede revir som herskeområde. Mennesket er derimot løftet opp over hele skapningen: "Du gjorde ham lite ringere enn Gud," sier salmisten. "Alt la du under hans føtter" (Salme 8,6f). Og menneskets høye kall og svimlende muligheter tilsier dobbel varsomhet med hvordan vi omgås med menneskeliv; det er ikke nok at vi behandler det "økologisk". Et embryo er ikke bare et genmateriale, en genkombinasjon teknikeren kan arbeide med i sitt laboratorium, nedfryse og ta frem etter behov, og eventuelt gjøre noe ut av, etter egen oppfatning kanskje noe bedre. I det befruktede egg ligger et eget tildriv til realisering av livsmuligheter, en egen livsbane er påbegynt, igangsatt av Skaperen. Menneskelivet bærer dermed sin gudgitte rett i seg selv; andre har ingen rett til å modifisere dets identitet eller bestemme om dette mennesket skal få leve. Unntaket er en livstruende situasjon, ettersom den vil falle inn under nødrettsprinsippet. Men dette gjelder da

¹¹ Begrepet 'livsutfoldelse' gir, som utredningen "Mer enn gener" (s.40-44) med sin lange rekke av avgrensninger til fulle viser, så mange villedende assosiasjoner at det neppe er særlig tjenlig som sentralt verdibegrep. Det er da heller ikke bibelsk begrunnet.

¹² Så "Mer enn gener" s.29f, riktignok med forbehold

også utelukkende den situasjon som er livstruende¹³
- annet ville være å sette seg ut over det som
nødrettsprinsippet etter vedtatt språkbruk inne-
bærer.
Respekt for det liv som er Guds verk og eiendom!

7. MENNESKELIV ER LEGEME OG SJEL I ETT

Dette er det andre vi må si. Det kristne menne-
skesyn er ikke dualistisk. Sjelen og kroppen har
krav på samme respekt og vern.

Vi har i kirken bak oss et oppgjør med en sjel-
legeme-dualisme med røtter i antikk filosofi som gav
kristen tenkning en ubibelsk slagside i århundrer.
Vi lever i en tid som legger en helt spesiell vekt
på kroppskontakt og kroppsfølelse. Desto under-
ligere er det da å se tegn til en ny form for dua-
lisme, dualismen hjerne - kropp¹⁴. Den røper seg
bl.a. i vurderingen av menneskelivets slutfase og
begynnelsesfase¹⁵.

Hjernedødskriteriet har, rett anvendt, sikkert sin
berettigelse. Men hvis det fungerer slik at når
hjernefunksjonene er opphørt, har en menneskeskropp
med hjerteslag og åndedrett deretter bare verdi som
lager av reservedeler til fri disposisjon, kan det
være grunn til å spørre om mennesket bare er hjernen
og ikke også kroppen. Vil det ikke her et sted gå
en grense hvor det bibelske helhetssyn slutter og
tenkningen blir dualistisk?

Helt klart er denne grensen overskredet når man be-
gynner å gradere det ufødte livs status etter ut-
viklingstrinn, og her henviser til en skala av
differensierthet eller udifferensierthet, hvor da
gjerne nettopp utvikling av sentralnervesystem og
hjerne fokuseres. Er det bare som hjerne mennesket

¹³ En trussel mot menneskets integritet
innbefattet, jf. voldtektsproblematikken.

¹⁴ Påpekt bl.a. av H. Jonas, Technik, Medizin
und Ethik, Frankfurt a.M., 1985, s.234 f.

¹⁵ Foruten i atomvåpen-diskusjonen, hvor det
stilles spørsmål om "livet i seg selv", bortsett fra
"livskvalitet", kan sies å være en grunnleggende
verdi. Til påpekningen av dualismen her se J.Finnis
/ J.M.Boyle / G.Grisez, Nuclear Deterrence, Morality
and Realism, Oxford 1987, s. 307-09.

er skapt i Guds bilde? - Tenker man seg "mennesket" som noe som gradvis blir til i løpet av fosterutviklingen, blir resultatet uvegerlig en dualisme mellom den "biologiske organisme" (som var til stede fra befruktningen av) og det spesifikt "menneskelige" (som først utkrystalliserte seg etter hvert)¹⁶. - Teologihistorien kjenner saktens eksempler på at betydelige teologer under påvirkning av antikk filosofi falt i den grøft å forestille seg sjelen som en størrelse for seg, som på et bestemt tidspunkt av fosterutviklingen ble innblåst i legemet, men dette er eksempler på en fundamental avsporing. Ifølge bibelsk syn er mennesket skapt som en uoppløselig enhet av kropp og sjel. Et slikt syn gir ikke noesomhelst holdepunkt for gradering. Et holdepunkt man har ment å kunne finne i en gammeltestamentlig tekst (2 Mos 21,22ff), viser seg ifølge nyere forskning å bero på en banal misforståelse av teksten¹⁷.

Respekt for at mennesket er både legeme og sjel, hjerne og kropp, gener og mer enn gener! Respekt for mennesket som en enhet og helhet som ikke kan deles opp og graderes i verdi!

8. LIV ER FELLESSKAP

Dette er det tredje vi må si. Og her er vi kommet

¹⁶ Jf. samme sted s.308 (etter gjennomgang av ulike varianter av slik tenkning): "All these ways of distancing life from person are forms of dualism."

¹⁷ Ifølge 2 Mos 21,22f skal drap av foster straffes med bot, mens drap av den svangre kvinne skal straffes med døden. Av dette har man villet slutte at fosteret altså ikke uten videre regnes som "et menneske på linje med fødte mennesker". Denne slutning, som dessverre også Kirkerådets arbeidsgruppe for bioteknologi og menneskeverd viderebefordre ("Mer enn gener", s.6), hviler imidlertid bl.a. på det premiss at drap på voksne mennesker i gammeltestamentlig tid alltid var belagt med dødsstraff, hvilket ikke var tilfelle. Det teksten uttaler seg om, er utelukkende en staffe-rettslig differensiering, ikke en differensiering i menneskelig status - dette siste ligger totalt utenfor tekstens horisont. Se til dette K.A.-Tångberg, Vurderingen av det ufødte liv i det gamle Israel og Orienten, i: Tidsskrift for teologi og kirke, 1984, s.212-21.

frem til selve senteret i Bibelens fremstilling av menneskelivet.

Hva 'liv' er, er ifølge Det nye testamente åpenbart for oss i Jesus Kristus. "I ham var liv," sier Johannes, "og livet var menneskenes lys" (Joh 1,4). Alt som er blitt til, er blitt til "ved ham" (v.3). Alt er skapt "i", "ved" og "til" Kristus (Kol 1,16). Men hvem er Kristus? Kristus er Sønnen, som av Faderen er "elsket før verdens grunnvoll ble lagt", og som skal "herliggjøres" ved Ånden (Joh 16,14f; 17,24-26).

Det vil si: Skaperverkets kilde er ikke en upersonlig kraft, men et kjærlighetens fellesskap av Faderen, Sønnen og Ånden. Dette treenige fellesskap har frembrakt verden, for at den, gjennom skapelses- og frelseshistoriens handlingsfylte dramatik, ved Ånden skal få del i Guds herlighet: kjærlighetens liv (jf. 1 Joh. 4,7-21).

Derfor er mennesket ikke skapt som én, men som to, dvs. som et fellesskap: "til mann og kvinne skapte han dem" (1 Mos 1,27). Og derfor er disse to ikke skapt som et alminnelig økologisk element i den natur de er innflettet i, men løftet opp over naturen: Skapt "av jord fra marken" (1 Mos 2,7), men i Guds bilde (1 Mos 1,27), det vil si: til i sitt eget fellesskap å avspeile det indre fellesskap i den treenige Gud, og få del i det. Derfor gav Faderen i sin kjærlighet Sønnen til verden for at verden skulle bli frelst ved ham (Joh 3,16). Derfor ble Sønnen ved Den hellige ånd unnfanget i jomfru Marias liv og tok slik, fra unnfangelse til død "vår menneskenatur opp i Gud" (Athanasianums skjønne formulering av inkarnasjonens mysterium)¹⁸.

Hva sier dette for vårt tema? Det sier at det er Skaperens vilje at menneskeliv skal bli til innenfor rammen av et kjærlighetens fellesskap av kvinne, mann og barn, og vernes og omsluttet av dette. Det sier enn videre at fellesskap ikke er basert på fravær av lidelse, men tvert om finner mening ved viljen til å dele all livets smerte. Hvor menneskeliv blir berøvet eller isolert fra fellesskap, er det derfor skjedd noe fundamentalt galt. Når menneskeliv i dødsfasen blir redusert til et vedheng til

¹⁸ Det hører til Den augsburgske konfesjons fortjenester at den (art.1) uttrykkelig har knyttet skapelseslæren til trinitetslæren og slik gjort det nærliggende å utvikle skapelsesforståelsen nettopp på denne måten.

en teknisk apparatur som ikke gir rom for å gå over terskelen med hånden i et kjært menneskes hånd, eller når livet i begynnelsesfasen produseres på reagensrør og fryses ned til senere bruk, da er det grunn til å spørre om menneskelig fellesskap virkelig skal rangeres så lavt, og om vi vet hva vi gjør når vi erstatter menneskelighet med verksteds- og laboratorieteknikk. Og også i kirkens omsorg for livet må fellesskapet være det bærende element. Diakoni kan ikke erstattes av juss. Man kan ikke løse som et rent lovproblem det som mer enn noe annet er et fellesskapsproblem.

Respekt for at liv er fellesskap!

9. LIV BESKYTTES AV GRENSER

Dette er det fjerde vi har grunn til å peke på. Gud har grunnfestet jorden ved å sette grenser for kaos-kreftene (Salme 104,9). Alt har ved Skaperens vilje fått sin plass, sin vekt og sin lov (Job 28,25; Salme 148,6). Skaperverket er en ordnet helhet, gjennomvevet av bærende livsordninger.

Også menneskelivet hviler i bærende livsordninger. Menneskets skapelse fremstilles i Bibelenes første kapitler som skapelse av en familie. Den moderne individualisme er fullstendig på villspor når den mener det er opp til individet selv å strukturere det sosiale samliv etter eget behag så sant bare visse grunnleggende prinsipper om gjensidighet og hensyn ivaretas. Ikke ethvert sosialt arrangement er i pakt med livet.

Også livstiden er en gudgitt grense. "Alt har sin faste tid,...en tid til å fødes, en tid å dø" (Fork 3,1f). "Hvem av dere kan vel med all sin bekymring legge en eneste alen til sin livslengde?" spør Jesus (Matt 6,27). Hvert liv har en innstilt klokke. I vår omsorg for livet må vi innse at den dag da livsprosessen slår om i en ubønnhørlig dødsprosess, vil forlengelse av denne prosessen med innsats av ekstraordinære midler bare gjøre avskjeden med livet umenneskelig.

Hva betyr de skapelsesgitte grenser mellom dyre- og planteartene? Det vi vet, er at de naturlige arter er blitt til gjennom naturens uendelig langsomme, tålmodige arbeid i årmillioner, i en uuttømmelig formrikdom der det ene bygger opp om det andre i et samspill som gjør vår klode til et vidunderlig vakert og tjenlig hjem. Forskningen er i dag opptatt av å sprengre grensene, modifisere og kombinere

arter, snekre nye organismer til tjeneste for våre formål. Men er det klokt å neglisjere de mønstre naturen selv har funnet frem til? Er grenser alltid til for å sprenges? Bør ikke forskningen i større grad dreie oppmerksomheten mot spørsmålet om grenser kan være bærende strukturelementer i naturens eget sikkerhetsnett?

Bibelen ser grensene som uttrykk for Guds visdom. "Herre, hvor mange dine gjerninger er!" utbryter salmisten etter å ha beskrevet naturen med dens mangfold og indre sammenheng. "Og alle har du gjort med visdom" (Salme 104,24). Visdommen var "det første Herren skapte", heter det i Ordspråkene. Den ble formet i opphavet, før jorden ble til. Den var til glede for Gud, "lekte stadig for hans ansikt". Visdommen var bygningsmann hos Skaperen, og var der da han satte grenser og la jordens grunnvoll (8,22-31).

Det betyr ikke at Guds visdom rett frem kan avleses av hvert forhold vi finner i naturen. Skaperverket er underlagt forgjengelighet (Rom 8,22ff). Derfor går det ikke an å si at det naturen tillater, det må være tillatt også for oss; ødsler naturen med embryoer, må også vi kunne gjøre det; tendenser vi føler som samsvarende med vår natur, må vi også kunne leve ut. Nei: pålitelig veiledning må vi gå til Guds ord og bud for å finne (Salme 19,8; 119,130).

Men selv om den visdom som er nedlagt i naturen, "er gjemt for alt som lever" (Job 28,20), kan troens øye likevel se at "himmelen forkynner Guds herlighet" (Salme 19.2 og 8; jf. Rom 1,20). Ved naturobservasjon hadde det gammeltestamentlige gudsfolk, i troens lys, samlet en rik erfaringskunnskap om skaperverkets forunderlige visdom¹⁹. I dag vet vi så umåtelig mye mer; vi har fått se så uendelig mye dypere inn i universets og cellenes mysterier. Har vi likevel mistet noe underveis? Er ærbødigheten overfor skaperverket gått tapt, ydmykheten overfor en visdom som vi bare aner som "et hviskende ord" "i randen av Guds verk" (Job 26,14) som i sin umåtelige utstrekning og dybde og sitt uoverskuelige samspill av nødvendighet og frihet alltid vil overskride den menneskelige intelligens? Kanskje har vi i vår flik-

¹⁹ Jf. M. Sæbø, Creator et Redemptor. Om skapelsens teologiske plass og funksjon i Det gamle testamente. I: Deus Creator. Bidrag til skapelses-teologien. Festskrift til I.P.Seierstad, Oslo 1971, s.1-28

king på skaperverket noe å lære av de gammeltestamentlig fromme som vel visste heller lite, men kanskje stod sterkere enn oss i det helt grunnleggende: "Å frykte Herren er opphav til visdom" (Salme 111,10).

Ærefrykt for skaperverkets visdom! Varsomhet med å forstyrre bærende livsmønstre!

10. HVOR GÅR VEIEN?

Hva blir konklusjonen? Er budskapet: "Tilbake til naturen!"? Skal kirken enda en gang vise seg som en fiende av vitenskap, teknologi og fremskritt?

Nei, kirken må ikke falle i den grøft å bli talsmann for romantisk naturdyrkelse og teknologifiendskap. I det gudgitte oppdrag å underlegge seg jorden ligger også teknologiens nødvendighet. Teknologien er innkalkulert i skaperviljen. Det ligger i menneskets vesen å være homo faber, et verktøybrukende menneske. I forgjengelighetens verden finnes det sakens ting som er kommet av lage og som teknologi er et nødvendig og verdifullt hjelpemiddel til å få rettet på.

Men vi trenger en annen teknologi enn den som vi har i dag: en mer ydmyk teknologi, mindre beruset av alt den selv kan få til, med større ærbødighet for hva Skaperen har fått til. Naturen er ingen maskin-hall, ikke noe laboratorium. Den er forsiktig med eksperimenter, opererer med endeløse sikkerhetsnett, satser ikke dristig og ensidig på det siste, fremragende patent. Vi trenger en mer innfølelse teknologi, en teknologi mer i pakt med naturens egen varsomhet, en teknologi som samarbeider med naturen, ikke motarbeider den.

Vi trenger en ny form for samfunnstenkning og økonomi, som ikke med sin indre sakstvang leder oss dit vi ikke vil: til å overgå oss selv i effektiv konkurranse i produksjon av varer som vi ikke trenger og som utpiner og ødelegger vårt livsmiljø. Vi trenger en økonomi som erstatter respekten for penger og døde ting med respekt for livet som overordnet målestokk.

Vi trenger nye holdninger, hos individet og i våre institusjoner, i politikken, i næringslivet og i privatlivet - holdninger som gjør det mulig å snu før det er for sent. Kanskje demrer det i dag for oss at en mer nøktern livsstil, noe så gammeldags som "gudsfrykt med nøysomhet", virkelig vil være "en

stor vinning" (1 Tim 6,6): en verdi i seg selv fordi den er riktigere, mer i samsvar med skaperviljen og skaperverkets grunnvilkår.

Vi trenger kort og godt omvendelse, individuelt og kollektivt.

Alfred Hauge forteller i en av sine bøker²⁰ legenden om "det døde paradiset". "Det døde paradiset" er Edens hage etter at fuglen Tubal, symbolet på ulydigheten mot Gud, hadde slått seg ned i toppen av Kunnskapens tre og begynt å spise av dets frukter. Ett for ett ble deretter eplene til gull og grenene til sølv. Og ettersom Livets og Kunnskapens tre var avhengig av gjensidig bestøvning, begynte også grenene på Livets tre å visne, en for en. Alt ble til gull. Kunnskapen skinte. Men livet visnet.

Et bilde på vår sivilisasjon med dens vanhellige allianse av kunnskap og blindt pengebegjær! Mammon er, i all sin glans, en blendende gud. Men livsfiendtlig. Kunnskap uten ærefrykt for livets Skaper forflater og nedbryter.

Jeg fikk i oppdrag å tale om skaperverket. Skaperverket omfatter både himmel og jord. Det er i meste laget for et foredrag, selv om man forsøker å holde seg på jorden.

Etter å ha meditert en del over emnet, er det kanskje én ting som særlig er blitt stående igjen for meg selv, nemlig forklaringen til det første bud i den katekisme alle barn i dette land for en generasjon siden måtte kunne, men nå slipper å lære: "Vi skal frykte og elske Gud over alle ting og sette all vår lit til ham alene". Jeg husker ennå hvordan vi i folkeskolen strevet med å få med oss at dette budet faktisk skulle gjentas som innledning til hvert nytt bud: "Vi skal frykte og elske Gud, så vi...". Etter hvert har jeg forstått noe mer av poenget med det. Det ligger en dyp visdom i dette å begynne hver ny etisk tankerekke med ærefrykt for Skaperen. Kanskje økokrisen er et varsel om at det er på tide å ta det første bud frem igjen?

*

20 "Legenden om Svein og Maria", 1968.

Finn Olav Myhre:
AVSLUTNINGSTALE

Kjære med-delegater til Kirkemøtet -

Den første hele kirkemøteperioden, 1986-90, er snart over. Perioden varer riktignok til 1. juli 1990. Men når vi i ettermiddag legger ut på hjemturen regner vi ikke med å sitte sammen mer som møte. Det valgte kirkeråd skal være i funksjon fram til neste kirkemøte, der valg av nytt kirkeråd skal finne sted.

Som Kirkerådets formann har jeg gleden av å markere at vi takker hverandre for samarbeid, fellesskap og vennskap i de tre årene siden vi først møttes her i Bergen.

På mange måter er vi ikke de samme i dag som dengang. Vi er blitt venner med mennesker vi ikke kjente, eller bare kjente av omtale. Vi har lært mye om mange saker på kirkens dagsorden. Vi har gjort oss tanker om hva det vi her arbeider med, har å si for kirkens liv i bygd og by.

Viktigst for Den norske kirke tror jeg det er at vi i disse fire kirkemøtesesjonene har opplevet at vi ikke bare tilhører en menighet, et bispedømme, en organisasjon eller en institusjon innenfor Den norske kirke. I samme plenumssal og ved samme spisebord, like opptatt av Den norske kirke som vi selv ønsker å være, sitter personer vi før plasserte i andre båser enn vår egen.

Selvsagt har vi ikke trukket opp våre egne kirkelige røtter. Selvsagt vil vi fortsette å ha ulike meninger om saker på kirkens dagsorden. Men, i større grad enn de fleste, har vi hatt mulighet til å prøve ut våre holdninger direkte på hverandre.

Til manges overraskelse, trolig også vår egen, har vi oppdaget at vi ofte er mer enige enn antatt. Motsetningene som både vi og mange som betrakter oss, skulle vente, blir ikke så skarpe - eller dukker ikke fram i det hele tatt. Fredsuttalelsen fra 1986 og årets vedtak om bioteknologi og abort er to eksempler.

Hva kommer dette av? Tør vi ikke ta en fight? Er det usunn kristelig prektighet som lammer oss? Nei, det er kirken som samler oss.

Misforstå meg ikke. Vi kan ofte se brobygging og forsoning også i bevegelser, organisasjoner og partier som har menneskenes liv som sin horisont. Men det gjør

noe med oss at kirkens horisont strekker seg inn i Guds evighet. Ulikhet, uenighet og debatt er fortsatt viktig og riktig. Men bakom er det noe enda viktigere som forener oss. Vi skal gjennom våre beslutninger tjene et trossamfunn.

Som Kirkerådets formann har jeg gleden av å takke dere for innsatsen i disse årene. Vi skal huske at ikke alle har like lett for å forlate sitt daglige arbeid til fordel for Kirkemøtet.

Takk fortjener også de som har ledet oss gjennom disse fire kirkemøtene; dirigentskapet. På det ivrigste kan nok noen av oss ha opplevet det urettferdig at vi ikke har kunnet si alt vi har hatt på hjertet. Det er likevel ingen tvil om at vi uten dere aldri ville ha kommet i havn.

Vi takker også Kirkemøtets stab, rekruttert fra stabene i Kirkerådet, Mellomkirkelig Råd og bispedømmerådene, og ledet av direktør Johannes Ulltveit-Moe. Uten deres trofaste innsats før og under møtet, ofte til langt på natt, var vi ikke kommet langt. Pressekorpsset fortjener også en takk. Uten dere, og de nasjonale og regionale redaksjoner dere representerer, ville Kirkemøtet hatt en svært mye lavere profil i offentligheten, og dermed i det folket Den norske kirke ønsker å favne. Takk for referater og kommentarer, ros og ris, interesse og utholdenhet.

For mange av oss er det en ny erfaring å arbeide direkte under pressens påsyn. Det tar tid å bli trygg på en slik situasjon. Når vi er trygge på de ulike roller kirkemøte og presse har å spille i et samfunn som vårt, har vi et godt grunnlag for å håndtere situasjonen.

Noen av oss kommer til å fortsette som delegater til Kirkemøtet. Noen av oss kan komme til å fortsette. Noen av oss kommer ikke til å fortsette. Disse fire årene i Den norske kirkes ledelse vil vi uansett bære med oss. La oss ta vare på erfaringene, dele dem med andre og hver på vår kant bidra til at mennesker ser den grunnleggende enheten i Den norske kirke, og i Guds kirke på jord.

Det siste vi gjør her på Kirkemøtet 1989 er å gå på kirkevei. Slik viser vi at sentrum i kirken hverken er møter, råd eller forhandlinger, men samlingen om Guds alter. Der legger vi meninger, uttalelser, vedtak og dissenser fram for kirkens herre. Der ser vi hva som virkelig binder oss sammen. Derfra tar vi fortrøstningsfullt fatt på hjemveien.

Takk for samarbeidet i Kirkemøtet. God tur hjem.

IX. GENERALDEBATTEN

På bakgrunn av ønsket om en generell drøftelse på bakgrunn av formannens åpningstale ble to av mandagens sesjoner satt av til en generaldebatt.

Følgende hadde ordet:

Anne Hirsch, Ole D. Hagesæther, Arthur Sandved, Reidar Svoren, Jan Gossner, Synnøve Sjølie, Arvid H. Nergård, Eli Mæland, Ole D. Mjøs, Olav Bønes, Bjørn Hareide, Gunnar Kristiansen, Gunnar Salomonsen, Solveig Fiske, Per Lønning, Per Voksø, Berge Furre, Astrid Aas, Gunnar Lislerud, Bjørn Bue, Øystein Thelle, Fredrik Grønningsæter, Sigmund Ruud, Kristen Kyrre Bremer, Anne Liv Reistad, Arne Dahl, Gunnar Brudeli og Finn Olav Myhre.

KORT OPPSUMMERING
AV DEBATTEN

Situasjonsbeskrivelse

Generaldebatten inneholdt mange elementer av en situasjonsbeskrivelse for Den norske kirke både på lokalt, regionalt og sentralt plan.

Flere innlegg tok utgangspunkt i utredningen om Den lokale kirkes ordning (NOU 1989:7) og pekte på at strukturer, ansvarsforhold og ledelsesformer lokalt ikke er gode nok og trenger videre avklaring.

Andre var mer opptatt av å beskrive fellesskapsdimensjonen ved menighetslivet og rette søkelyset mot at denne ofte ikke er tilstrekkelig ivaretatt og hvilke konsekvenser dette får. Kirkens rolle i katastrofeberedskapen ble fremhevet.

Flere av delegatene trakk fram utviklingen innenfor lokaløkumenikken som en gledelig tendens innenfor norsk kirkeliv den senere tid.

For øvrig ble erfaringene fra menighetsrådsvalget 1989 1989 kommentert av enkelte.

Når det gjelder situasjonen på bispedømmeplan, var det spesielt overføringen av tilsettingsmyndighet som ble trukket fram i debatten. Enkelte problemer med ordningen ble påpekt, særlig når det gjaldt samordning/helhetsskirkelige hensyn.

En rekke innlegg inneholdt vurderinger av situasjonen på sentralkirkelig plan, ikke minst refleksjoner knyttet til Kirkemøtet funksjon og oppgaver.

Flere ga uttrykk for at Kirkemøtets arbeidsmengde var

blitt for omfattende og at det er nødvendig både med en prinsipiell mandatavgrensning og en konsentrasjon omkring det vesentligste; å lede mennesker på kirkevei. Debatten viste også til en viss grad spenninger i forståelsen av kirkens mandat i sosial-etiske spørsmål.

Kirkemøtets/Kirkerådets arbeidsform ble kommentert ut fra en menighetsorientert synsvinkel. Det ble stilt spørsmålstegn ved kommunikasjonskanalene mellom lokalt og sentralt nivå i kirken, men samtidig gitt uttrykk for den oppfatning at Kirkemøtet har gitt et verdifullt bidrag også til de enkelte menigheter.

For øvrig ble det reist spørsmål omkring forholdet mellom Kirkerådet og Mellomkirkelig Råd og om den nåværende struktur er hensiktsmessig.

Visjoner

En rekke målsettinger eller visjoner for framtiden og fremtidens kirke ble tegnet under generaldebatten. Å samle de enkelte bilder eller bruddstykker til en helhetlig visjon, er likevel vanskelig. På den annen side er det ikke iøynefallende, sterke spenninger mellom de forskjellige innlegg, selv om ulike sider ved kirkens liv blir fremhevet.

Flere innlegg kommenterte positivt den folkekirketenkning som kom til uttrykk i formannens åpningstale; der Den norske kirke forstås som en bekjennende og misjonerende folkekirke. Bønnens og lovsangens plass i menighetenes liv ble fokusert samt behovet for en kirkeforståelse der forkynnelse, sakramentsforvaltning og diakoni ses som en helhet.

Visjonen om en samfunnsengasjert kirke er fremdeles levende i Kirkemøtet, men kanskje noe mindre fremtredende i årets generaldebatt. Den åpenhet som eksisterer i samfunnet i dag ble holdt fram som en utfordring for kirken til å være en aktiv bidrager i verdi- og kulturdebatten.

En opprydding i ansvarsforhold, en nedbygging av embetshierarkiet, fortsettelse av reformarbeidet m.v. blir av mange sett som avgjørende for den videre utvikling av Den norske kirke. Andre fokuserte i sterkere grad at felles visjoner om å nå ut med evangeliet er det viktigste.

Forholdet mellom strukturendringer og ytre reformer p.d.e.s. og sterkere besinnelse på troens innhold, bønnen, lovsangen p.d.a.s er likevel ikke et spørsmål om enten/eller - heller ikke i Kirkemøtets generaldebatt. Å arbeide fram gode strukturer rundt et levende kirkeliv

som tar hele mennesket på alvor er kanskje en formulering som på en god måte oppsummerer debatten og viser vei videre fremover.

*